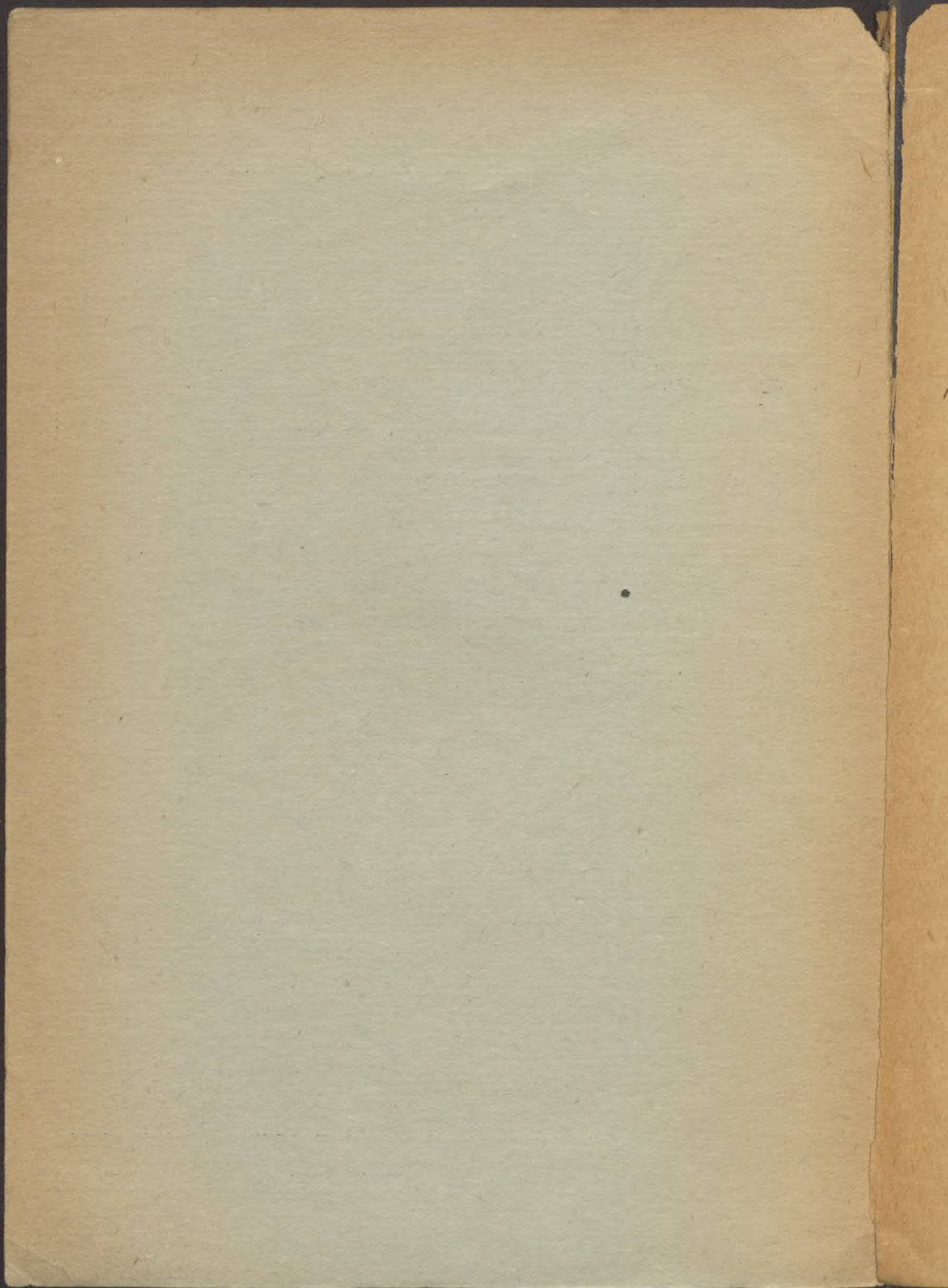

165371

DR VICTOR JÁNOS

**EGYHÁZI
ÉLETÜNK
VÁLSÁGA**

REFORMÁTUS TRAKTÁTUS VÁLLALAT KIADÁSA, BUDAPEST

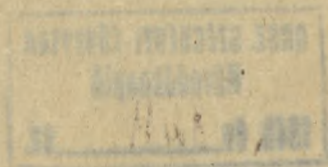

Egyházi életünk válsága.

Irta:

Dr. Victor János

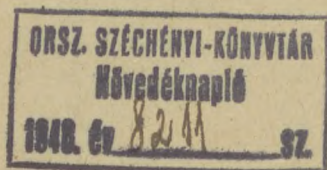
református lelkipásztor

Református Traktátus Vállalat kiadása.

165371

Felelős kiadó: Virágh Sándor
Sallai nyomda kft. Bp. IX., Bakáts-u. 1.

I. A válság az Ige fényében.

Abban, hogy napjainkban egyházi életünk válságban van, az életet nyitott szemmel néző református emberek minden vita és kétség nélkül megegyezhetnek egymással. Hogy is ne volna válságban, amikor a világnak abban az óriási átalakulásában, amelynek tanúi és szenvedő alanyai vagyunk, minden válságban van! Ha ez a sokszor gondolkozás nélkül használt szó: »válság« azt jelenti, hogy valamilyen — hosszabb vagy rövidebb ideig fennállott — állapot vagy helyzet tovább már nem állhat fent, hanem vagy erre vagy amarra el fog dőlni a megváltozása, akkor ezt a szót nyilván joggal lehet alkalmazni egyházunk jelenlegi napjaira. Érzelmileg talán nagyon idegenkedünk ettől a gondolattól, mert egyházunkban éppen olyasvalamit szeretnénk látni, ami változatlan marad a körülöttünk és rajtunk végbemenő sok nagy változás közepette. Benne keresnők azt, amibe addig is, mint valami mozdíthatatlan kőszálba, meg lehet fogódznunk, amíg a nagy történelmi átalakulások vihara kitombolja magát és az élet, megtalálván a maga új formáit, megint nyugodalmasabbá válik. Azonban, akár tetszik, akár nem, meg kell tanulnunk, hogy az állandóságnak, a változatlanságnak, és ezzel egyúttal a biztonságának ezt a mély, nagyon érthető és nagyon jogosult vágyát semmiféle egyház, a mi egyházunk sem elégítheti ki **önmégével**, hanem csakis azzal, hogy túl mutat önmagán és az örökké változhatatlanul élő és uralkodó Istenhez vezet el a békességet és erőt kereső megriadt emberi szívet.

Hogy egyházunk válságban van, vagyis hogy életét nem folytathatja egyszerűen úgy, ahogy a múltban megszokta folytatni, arra nagyon sok jel figyelmeztetett már jóval azelőtt, hogy »történelmi napjaink« mindent megrázó

földrengése bekövetkezett. Voltak is egyre többen, akik ezeket a jeleket észrevették és megértették. Meg is indult már évtizedekkel ezelőtt az új utak keresése és kipróbálása. A mai helyzet csak annyiban különbözik a közelmúltbelitől, hogy most nemcsak egyes élesebb látású egyének vagy csoportok, hanem mintegy a vihar villámfényénél mindenki láthatja, aki nem vak, hogy fel van vetve a válasz nélkül nem hagyható kérdés: merre visz a jövő útja? És tegyük hozzá ehhez még egyet, ami a mai helyzetnek sajátosan jellemző vonása: az egyház jövőjének ez a kérdése többé-kevésbé ugyanígy fel van vetve a világ mai folyása közepette minden más egyház előtt is szerteszét a föld kerekén. Amikor tehát mi foglalkozunk vele, ezáltal is beleillesszük már abba az »ökuménikus« közösségbe, amely manapság a legkülönbözőbb nemzetekhez tartozó és a legkülönbözőbb felekezeti színezetű keresztyén egyházak között kialakulóban van. A mi kérdésünk egyben világkérdés is.

*

A kérdés megtárgyalásánál kétféle módszer között választhatunk. Egyfelől lehet kiindulni az egyház valóságából, amint azt az élet e'énk tárja. Számon vehetjük azokat a tüneteket, amelyekből kiviláglik, hogy a dolgok nem mehetnek tovább úgy, ahogy a múltban mentek. Szemébe nézhetnénk olyan jelenségeknek, mint amilyen az istentiszteleteknek sokhelyt megfogyatkozott, itt-ott egyenesen, vészes mértékben megfogyatkozott látogatottsága; az egyház anyagi erőtlensége, amely az utóbbi évtizedekben arra vezetett, hogy munkásságának anyagi fedezete végett egyre jobban rászorult az állampénztár segítségére; továbbá: az egyház tagjainak az egyházi ügyek iránti elkönyösödése, amely pl. egyházi választásoknál vagy abban nyilvánult meg, hogy azoktól magukat nagy tömegekben távoltartották, vagy pedig abban, hogy ha alkalmilag mégis élénkebb érdeklődéssel vettek részt bennük, akkor ebben éppen nem az egyházi élet igazi érdekei vezették őket, hanem egészen oda nem való szempontok; vagy, hogy sok egyéb fájdalommas tünetet, am'yről lehetne most szó, mellőzzünk és még csak egyet említsünk meg, amely a többi helyett is e'leget mond: ott van az egyház tagjainak az ő valóságos életükben tanúsított mindennapi magatartása, amely félreérthet-

lenül elárulja, mennyire hatástalanná vált az egyházi élet, mert hiszen a világ életében elhatalmaskodó áramlatok által sokszor annyira ellenállás nélkül sodortatják magukat erre vagy amarra, hogy ebben vajmi nehezen fedezhető fel bármilyen határozott irány, amit az egyházukhoz való tartozásuk szabott volna az életüknek.

Azután folytathatnók vizsgálódásunkat azzal, hogy ennek a fájdalmasan megállapított diagnózisnak a magyarázatát keressük. Nyomozhatnók a kóros tüneteknek az okait, hogy azután ennek alapján következtethessünk a gyógyításnak a módjára, a jövőben követendő út irányára. Ha ez a vizsgálódásunk csakugyan lehatol a dolgok felszíne alá, akkor előbb-utóbb elvezet annak a felismerésére, hogy a bajok gyökere annak a hitéletnek az elhanyaglásában rejlik, amelyik egyet'én mozgó és felvirágoztató ereje lehet az egyházi életnek. S ha a jelenlegi állapotokat összevetjük a múltnak olyan jobb korszakaival, amelyekben a lehető legmostohább külső körülmények közepette is mégis erőteljes és fejlődő volt egyházi életünk, akkor azonnal a szemünkbe tűnik egy mélységes okozati összefüggés: egyházunk virágzásának vagy meggyengülésének a mértéke mindig attól függött, milyen komolyan vagy milyen hanyagul éltek benne az emberek a Bibliával, az Isten Igéjével. Onnan, az Igéből, fakadt és táplálkozott az a lelkiség, amely elnyomatásnak és üldöztetésnek a napjaiban is nem csak lebirhatatlanná tette egyházunkat, hanem csak annál gyümölcsözőbb erő kifejtésre is képesítette. Ebből aztán világosan következik a jövőnek az a parancsa, amelynek csak a részletekben való alkalmazása marad hátra, hogy egyházunknak megint minden vonatkozásban annyira a Biblia uralma alá kell visszajutnia, hogy egész életét az Isten Igéje hassa át és alakítsa a maga igényei szerint.

De követhetünk vizsgálódásunkban egy másik, éppen ellentétes irányú utat is. Megtehetjük azt, hogy nem a valóságos egyházi élet tényeiből indulunk ki, hogy aztán végül elérkezzünk az Igéhez, hanem mindjárt az Igéből vesszük kiindulásunkat és onnan haladunk a valóságban elélni társuló, jól ismert egyházi élet felé. Ez a módszer természetesen feltételezi azt a meggyőződést, hogy a Bibliában Istennek kijelentését bírjuk és közelebből éppen az egyházat illetőleg is van benne Istennek nagyon világos mon-

danivalója. De ez a meggyőződés nem csak, hogy mindig hozzátartozott a református keresztyénséghez, hanem annak éppen az az alapmeggyőződése volt, amelyen a reformáció felépült. Akí ezt a meggyőződést komolyan veszi, az benne mindjárt meg is kapja a kulcsot az egyházi élet különben nem mindig könnyen tisztázható kérdéseire. Eszerint: ha vannak bajok az egyházi életben, csak azért vannak, mert elterelődött a figyelem arról, hogy mit is mond Isten az egyházra vonatkozólag az Ő Igéjében, vagy — ami még rosszabb, — ha tudatában voltunk is annak, hogy mit mond Isten, nem vettük annyira komolyan, hogy engedelmesen ahhoz tartottuk volna magunkat. Így egyházunk jelenlegi válságában is csak az a dolgunk, hogy igyekezzünk újra tisztázni magunkban az egyház életére vonatkozólag a Bibliából kiolvasható isteni gondolatokat és aztán ezzel a mértékkel a kezünkben vizsgáljuk meg valószínűs egyházi életünket: hol mutatkoznak benne az isteni mértéktől való elhajlásnak, az engedetlenségnek a bűnei, amelyekről meg kell tisztulnunk.

Nem azért állítottuk így szembe egymással a két követhető módszert, hogy közülük az egyiket a másiknak a rovására egyedül helyesnek és jogosultnak tüntessük fel. Az előbbinek, az egyház valószínűs helyzetéből kiinduló módszernek is megvan a jogosultsága és haszna. (Végeredményben úgylis odavezet, ahonnan a másik kiindul.) Egyházunk, mint a történelmi multból a jelenbe átszármazott és így számunkra örökségül adott valószínűs is méltán lehet aggódó szemlélődéseink és komoly vizsgálódásaink tárgya. Drága ajándék számunkra a hozzáfűződő évszázados emlékek miatt, nemzeti életünk alakulásában teljesített mélyreható szolgálatai miatt, a multjából belénknevelődött és életünkbe vált hagyományok miatt. Egészen eltompultnak kellene lennie lelkiismeretünknek, hogy ne érezzük azt a felelősséget, amely Isten és a jövő színe előtt rajtunk nyugszik ennek az egyháznak további sorsáért. Jól tesszük tehát, ha gyakran úgy állítjuk magunk elé a kérdést: mi a módja annak, hogy ezt a már sok vihart átvészelt egyházat olyan megújított életbe emeljük fel, amely a világnak és a magyar életnek minden változása közepette is biztosítja számára a multjához méltó jövőt?

De mi most mégis válasszuk a másik utat és egyszerűen

azzal a kérdéssel foglalkozzunk: mit mond nekünk Isten az egyházzal az Ő Igéjében, hogy aztán ennek a tükrében ismerjük fel egyházunk válságának a mibenlétét és a megoldását is. Már csak azért is jó lesz ezt az utat választanunk, hogy elkerüljünk egy kísértést, amely a másik úton megkörnyékezhette bennünket. Ha mindig csak úgy indulunk ki az egyházból, mint számunkra a valóságban adottból, és úgy keressük bajaira az orvosságot, akkor igaz, hogy végül is eljutunk arra a belátásra, hogy az Isten Igéjéhez kell visszatérnünk és abban kell keresnünk minden kérdésünknek a megoldását, de közben beleeshetünk abba a téves szemléletbe, mintha az Isten Igéje jó eszközül kínálkoznék nekünk a magunk elé tűzött és óhajtott célok megvalósítása érdekében. Eltorzított formában — hogy annál szembeszökőbb legyen ennek a szemléletnek a hibás volta, — úgy lehetne ezt megszövegezni, hogy amikor kivilágosodik előttünk az Isten Igéjének az egyház élete számára való nélkülözhetetlensége, még arra is rászánjuk magunkat az egyházunk jövője érdekében, hogy — ha már más nem segít, — még az Isten Igéjét is komolyan vegyük! Nos, az Isten Igéjében valóban csodálatos megújító, fölemelő és rendező erő kínálkozik egyházunk számára, de nem olyan erő, amellyel — a fizikai erők mintájára — mi a magunk tetszése szerint rendelkezhetnénk, szükségünk szerint bekapcsolva a működését, hogy elvégezze azt, amit általa mi szeretnénk elvégeztetni. Istennek a szuverén hatalma rejlik benne, amellyel Ő a maga céljait valósítja meg. Nem arról van tehát szó, hogy mi felállítjuk a magunk egyházi problematikáját s aztán a belőle való kibontakozás érdekében felhasználjuk az Ő Igéjét, mint megoldást biztosító eszközt, Ezzel — jól figyeljük meg, — voltaképpen csak a magunk emberi életkörülményeink maradását meg. A mi egymásközi ügyünk maradna a kérdéseink felvetése is és a megoldásuk megkeresése is. Az Igének pedig a lényege az, hogy Isten beleszól és beavatkozik a mi töprengéseinkbe és tanakodásainkba. Az Ige által Isten magával szembesít bennünket és belekényszerít abba a dialógusba, amelyben először is mi alázatos hódolattal meghallgatjuk, amit Ő mond nekünk, s aztán ráfelelünk a mi vallástételünkkel, hogy megértettük Őt és engedelmisséget fogadunk neki. Így nem is mi vetjük fel

az egyházi életünkre vonatkozó kérdéseket, hanem mi magunk vagyunk a megkérdozettek, a számadásra vonottak, a problémáink elé is Istentől állítottak. Nyersen és röviden kifejezve a dolgot: egyházunk válságának a megítélésére ez a *hitnek az útja, a teológiai út, a másik a történeti öntudatnak és az egyházpolitikának az útja.*

Előre is tudhatjuk: ha Istennek az egyházra vonatkozólag az Ő Igéjében kijelentett gondolatait figyelmesen számon vesszük, azoknak világánál két ponton bizonyulhat hibásnak a mi magunk egyházi gondolkozása, amiből aztán a gyakorlati bajok is származnak. Minden emberi gondolatban egy-egy logikai ítélet rejlik, amelynek van alanya és van állítmánya, — valamiről valamit mondunk minden gondolatunkban. Az egyházzal való gondolatainkban lehet hiba az egyik, és lehet hiba a másik körül.

Az állítmány körül van hiba az egyházzal való gondolkozásunkban olyankor, amikor olyasmit állítunk az egyházzal, amit az Ige nem állít róla. Példaként nem is kell a szomszédba mennünk, ahol — hogy másra ne utaljunk — az egyház »üdvözítő« (vagy éppen »egyedül-üdvözítő«) voltát szokták emlegetni, holott az Ige az »üdvözítést« mindig és kizárólag Istennek magának tulajdonítja. Hasonló gondolatokat találunk elég gyakran a magunk gondolatvilágában is. Elég, ha arra gondolunk most, mi mindent szoktunk mi is elmondani az egyház »anyai« mivoltáról, — hogy bölcsőnktől a sírunkig milyen hűségesen kísér el bennünket. Minderről az Igében ilyen formán nincsen szó sehol sem. Maga az a hasonlat, hogy az egyház »édesanyánk« nekünk, egyszer felbukkan ugyan a Szentírásban, de éppen csak, hogy felbukkan, olyan szerepet azonban, mint a mi gondolkozásunkban, egyáltalán nem játszik ott, ahol Isten beszél az egyházzal. (Gal. 4, 26.) Az egyháznak ilyen »édesanyai« jelentőségéről szóló állításainkban persze nagy és fontos igazság jut kifejezésre, — az t. i., hogy eszközi értelemben tényleg neki köszönhetjük mindazt az áldást és segítséget, amelyet illik is hálásan emlegetnünk. És nem is arról van szó, hogy szavakon rágódjunk, — szoktunk mi más vonatkozásban is úgy beszélni eszközökről, mintha nekik volna köszönhető az eredmény. De amikor magasztaljuk egy költő »tollát« a remekművéért, amelyek

kikerültek alóla, vagy egy festő »ecsetjét« a sok gyönyörűségért, amit a világnak szerzett, ilyenkor mindig tudjuk, hogy ez csak kifejezés mód. Valójában nem a szerszámot magasztaljuk ilyenkor, hanem a mestert, aki forgatta. Az egyházzal való gondolkodásunkban azonban sokszor rajtakaphatjuk magunkat azon, hogy hálánk, tiszteletünk és odaadásunk magához az eszközhöz tapad oda, nem pedig a kegyelemben gazdag Istenhez, aki ez által az eszköz által maga árasztja ki ránk jótéteményeit. Egyszóval: nem csak szókéno gyanánt, hanem a szó komoly értelmében is állítunk az egyházzal olyan dolgokat, amelyeket az Ige szerint csak Istentől magáról állíthatnánk. Magunk és mások szeme előtt olyan méltóságra magasztaljuk fel ezzel az egyházat, amelyet Isten magának tartott fenn és nem hajlandó mással megosztani. — Máskor meg beleesünk az ellenkező hibába is: gondolatainkban kevesebbet mondunk az egyházzal, mint amennyit az Ige szerint mondanunk kellene róla. Sokszor úgy lebeg a szemünk előtt, mint ami lényegesen nem is különbözik az emberi élet más társas alakulataitól. Pedig az Ige szerint az egyháznak olyan attribútumai vannak, amelyek kiemelik minden másfajta közösség közül, és ezért nekünk olyan titkokat, ígéreteket és reményeket kellene benne látnunk, amelyeket éppen csak ő hordoz magában ezen a világon.

De ugyanígy lehet baj az alany körül is, amely az egyházzal való gondolkodásunkban szerepel: magának az egyháznak a fogalma lehet téves bennünk. A logikában járatos ember tudja, hogy az ítéleteink állítmányában rejlő hibák is az alanyukban rejlő hibákban szoktak gyökerezni. Hiszen, akinek tiszta és helyes fogalma van valamiről, az tudja, hogy mit lehet és mit kell arról mondania állítmányaiban. Ezért jó lesz egész vizsgálódásunkat arra a kérdésre összpontosítanunk, hogy az egyháznak milyen fogalma tárul elénk Isten Igéjéből. Ha egyház alatt mi is megtanuljuk ugyanazt érteni, amiről Isten Igéje beszél ezen a címen, akkor úgyszólván megoldódott már az a feladat is, hogy az egyházzal mondott állítmányaink is hangolódjanak össze azzal, amit az Ige állít róla.

Félreértések elkerülése végett azonban hangsúlyozzuk itt, hogy amikor azt kérdezzük: micsoda az egyház az Isten Igéje szerint? — ez nem azt jelenti, hogy valamilyen

mintát keresünk az egyház számára a Bibliában, amely isteni törvényként volna elénk szabva, hogy a magunk életében lemásoljuk. Amikor a Biblia lapjain megjelenik előttünk az egyház valósága, különösen a Pünkösdi utáni, apostoli korszakban, annak elénkrajzolódó képében van nagyon sok példaadás, amelynek követésére méltán felszendergélhetünk mi is, mint minden más, előttünk járt és utánunk következő nemzedék is. De másfelől nyilvánvaló, hogy ez a kép az első idők egyházának a képe, amelyhez hasonló helyzetben többé már nem lesz és nem lehet az egyház. Évszázadok és évezredek elmúltával kialakult egészen más külső és belső viszonyok közepette az egyház nem akarhatja egyszerűen megismételni azt az életet, amelyet első napjaiban élt. Nem is arról van szó, mintha az első idők egyházának a képében az Ige olyan eszményt tárna minden idők egyházi élére, amelynek megvalósítása felé, ha soha nem érhetjük is el, mindig törekednünk kellene. Az Ige egyáltalán nem eszményi valóságként mutatja be az egyházat. Beszél ugyan az egyházról úgy is, mint ragyogóan tiszta és tökéletes valóságról, de ezt csak úgy mutatja fel, mint »eschatologikus«, vagyis az idők végén megvalósulandó ígéretet. Akkor majd az Úr »ön maga elé állítja dicsőségében az egyházat úgy, hogy azon ne legyen szeplő vagy sömörködés vagy valami efféle, hanem hogy legyen szent és feddhetetlen«. (Ef. 5,27.) De addig, amíg el nem jön az ideje annak, hogy az egyház »mint egy férje számára felékesített menyasszony« ilyen szépségesen »elkészítve« tündökölhessenek (Jel. 21, 2.), ebben a jelenvaló világban, az Ige szerint is csak ezerféle bűnnel megterhelt emberekből álló közösség, akik ebben a közösségi életünkben is állandóan küzködnek és bajlódnak az ő bűneikkel. Nem ideális, hanem egészen reális képet kapunk itt az egyházról. Egyébként is, amíg eszményről és valóságról beszélünk és ennek az ellentétnek a mintájára akarjuk szembeállítani az Igében megismerhető egyházat a magunk egyházával, addig még mindig a magunk szellemiségének a zárt körében mozgunk, monológizálunk, pedig mondtuk már, hogy ebbe a zárt körbe úgy akar beharsanni Isten Igéje, hogy azt áttörje és minket dialógusban szembesítsen Istennel. Azon az egészen egyszeri, a történelem folyamán soha meg nem ismétlődhető, és másfelől egészen

realisztikus képen át, amelyet az egyházzól a Biblia nyújt nekünk, világosan tudni adatik nekünk: mi az egyház mivolta az Isten gondolata és akarata szerint. És mi ezt keressük: nem utanozható mintát, nem hibátlan eszményképet, hanem egyszerű parancsot, amely elhangzik felénk és engedelmes szolgálatunkat követeli.

Ahelyett azonban, hogy most nekivágnánk a Biblia rengetegének, amelyben Isten Igéje szól hozzánk, és felkutatnók benne mindazt, amiben Istennék parancsszerű kijelentése megtalálható az egyház mivoltát illetőleg, hogy aztán megpróbáljuk összefoglalni a találtakat, éljünk azzal a nagy könnyebbséggel, amelyet annak köszönhetünk, hogy nem mi vagyunk az elsők, akik ezt a rengeteget bejárják és ezt a munkát elvégzik. A reformáció nemzedéke is nagyon beható vizsgálat alá vette az Igét ebből a szempontból és munkájának az eredményeit készen kapjuk pl. egyházunk egyik hitvallási iratában, a Heidelbergi Kátében, abban a pompás összefoglalásban, amelyet 54. kérdésében és feleletében olvashatunk. Semmiképen nem vagyunk ugyan felmentve az alól, hogy mi magunk is megkeressük és a saját szemünkkel is meglássuk azt, amit az előttünk jártak megismertek az Igéből, mint Istennek az egyházra vonatkozó kijelentését. Nekünk is magától Istentől kapott élő parancsként kell azt felfognunk, hogy a mi szolgálatunk is az Ő tulajdon beszédén alapuljon, ne pedig embereknek, ha még oly áldott emlékezetű elődöknek is, a tanításán. De eligazító útjelzőként ebben mindig nagyon becses segítséget nyújthat nekünk az előttünk jártaknak bizonyosságtétele.

»Mit hiszel a keresztyén anyaszentegyházról?« — kérdi a Káté a nevezett helyen. Ez lényegében véve teljesen azonos kérdés a mienkkel. »Hinni« a Káténak egy másik (21.) pontja szerint ugyanis azt jelenti — ha ezzel nem merül is ki a »hit« teljes jelentősége, — mint »igaznak tartani mindazt, amit Isten az Ő Igéjében nekünk kijelentett«. »Mit hiszel az egyházzól?« — ez tehát más szavakkal ugyanazt jelenti, mint: »Mit jelentett ki nekünk Isten az Ő Igéjében az egyházzól?« A feleletet pedig a következőkben adja meg a Káté: »Hiszem«, — vagyis azt adja nekünk tudni az Ő Igéjében, — »**hogy Istennek Fia az egész emberi nemzetségből a világ kezdetétől, fogva an-**

nak végezetéig Szent Lelke és Igéje által örök életre kiválasztott gyülekezetet gyűjt egybe magának, az igaz hitnek egyességében, azt oltalmazza és megtartja». S ehhez hozzáfűzi záradékol még annak a személyes bizonyosságnak a megvallását is, »hogy annak« — úgymond — »én is élő tagja vagyok és maradok is örökké«. Ennek a rövid feleletnek a szavaiba mindent persze nem zsúfolhatott bele a Káté, amit az Ige az egyházzól mond. De a legfontosabbat eléggé bőven belefoglalta. S ezért jól tesszük, ha ennek a feleletnek az egyes mozzanatait vesszük sorban szemügyre.

II. Az egyház életfolyamata.

Mindenekelőtt az ragadhatja meg a figyelmünket, hogy amikor a Káté fel akarja mutatni az egyház valóságát úgy, amint az az Isten Igéjéből tűnik elénk, nem fogalmi meghatározását adja, hanem egy folyamatot ír le: »Isten Fia... a világ kezdetétől fogva annak végezetéig... örök életre kiválasztott gyülekezetet gyűjt egybe magának... s azt oltalmazza és megtartja...« Azt várják, hogy valamilyen áttetsző definíciót kapunk az egyház mivoltáról, hogy azon megnyugtathassuk értelmünk tekintetét és belelássunk elének társuló lényegébe. Ehelyett a Káté végigvezeti a tekintetünket egy folyamaton, amely az emberiség életében annak kezdetétől a végéig lejátszódik, mintha azt mondaná: csak az nyerhet helyes fogalmat az egyház mivoltáról, aki mindenekelőtt nem valami készen meglevőt, hanem a kialakulás folyamatában levőt lát benne. Más szóval azt mondhatnók: a Káté mindenekelőtt arra helyezi a hangsúlyt, hogy az egyház élő valami, ami éppen azért, mert él, folytonosan kifejlésben van és a világ végéig soha sem lesz készen.

Ezzel a Káté teljesen hű tolmácsolását adja annak, amit az Ige tanít az egyházról. Ott sem kapjuk az egyháznak semmilyen fogalmi meghatározását, hanem *történetet* kapunk, amelynek során kibontakozik előttünk az egyház élete. Használ ugyan az Ige olyan képeket is az egyház mivoltának a szemléltetésére, amelyek első pillanatra sztatikusnak látszanak. De közelebbről megnézve, ezek a képek is mindig az egyház dinamikus, mozgásban, kialakulásban levő életét tükröztetik. Hasonlítja pl. az egyházat »épülethez«, »templomhoz«, amelyben Isten lakik az Ő Szent Lelke által. De ugyanakkor hangsúlyozza, hogy ez a »hajlék« még épülőfélben van és éppen ebben az építési

folyamatában mutatkoznak meg legjellegzetesebb vonásai. Jézus Krisztusban »az egész épület szép renddel rakattatván nevededik szent templommá«. (Ef. 2, 21.) Hasonlíttja az egyházat élő »testhez«, amelynek a »tagjai« Krisztusnak, »a Fejnek« az uralma alatt állanak. De nem hágy fönt semmi kétséget tekintetben, hogy ez a »test« még nem érte el az »érett férfiúság« teljes kifejelettségét, hanem csak nő és halad afele. »Az egész test... minden egyes tagnak a mértéke szerint való munkássággal teljesíti a testnek növekedését a maga felépülésére.« (Ef. 4, 16.) Még akkor is, amikor Krisztus »menyasszonyának« mondja az egyháza, azon van a hangsúly, hogy ez a »menyasszony« most még csak készülődik a »mennyezőre«; hogy majd akkor »felékesítve« befejezett tökéletességben állhasson oda Ura, a Krisztus elé. (Ef. 5, 26—27. Jel. 21, 2.) Az az egyház, amelyről az Ige beszél, mindig a kialakulás folyamatát éli és nem befejezett valóság.

Nem kell-e mindjárt ezen a ponton megállapítanunk, hogy a mi szokásos egyházfogalmunk tévesnek bizonyul? Nem kell-e bevallanunk, hogy mi az egyházra rendszerint úgy szoktunk gondolni, mint már a múltban régen kialakult és reánk már kész valóságként öröklődött valamire? Azt persze mi is jól tudjuk, hogy valamikor régen az egyháznak megvolt a kialakulási története. Emlékezünk arra, hogy első kicsiny kezdeteiből úgy vált azzá, aminek mi ma ismerjük, hogy nőtt, terjeszkedett, elterebélyesedett. Ugyanígy azt is számon tartjuk, hogy amikor egyes részeire elágazott, azoknak mindegyike is hasonlóképen bontakozott ki: valamikor, valahol elindult egy mozgalom, amely azután elhatalmasodott és az egyháznak valamilyen új alakulására vezette. De mindez úgy tűnik fel előttünk, mint a hajdanokban lejátszódott és befejeződött folyamat. Azóta a »mozgalomból« már régen »intézmény« lett, a történeti folyamatokból régen megszülettek a kifejeződött eredmények, és számunkra az egyház már valami szilárdan kiépített, sok vihar vészét kiállott, készen álló valóság.

Azzal is tisztában vagyunk persze, hogy élet, mozgás, munka nélkül nincs egyház, — mert hiszen maga az az »anyag«, amelyből az egyház épülete áll: az emberi élet, olyasvalami, ami állandó romlásnak van kitéve, és ezért szüntelen való gondos fáradozással lehet csak fenntartani

az egyházat. Az egyházban élő nemzedékek sorra letűnnek egymás után és helyükbe állandóan bele kell építeni az új nemzedékeket. Mindaz a munka azonban, amit az egyház élete emiatt megkíván, mégis csak úgy tűnik fel előttünk, mint valami ősi, befejezett építménynek a karbantartása; kimálló régi kövek helyett újakat kell faragni és a falakba beilleszteni; tatarozó munkával kell gondoskodni arról, hogy az utókorra is épségben átszármazhassék az, amit mi a múlt örökségeként átvettünk!

Vajjon azt a bekövetkezett komoly romladozást, amely szükségessé teszi, hogy az egyház válságának a kérdésével most foglalkozzunk, nem annak kell-e tulajdonítanunk, hogy ezzel az egész »konzerváló« munkával alaposan melléje fogtunk a dolognak? Isten Igéjéből az világlik ki, hogy az egyháznak ilyen kész »intézményként« való felfogása gyökeresen eltér Isten gondolataitól, sőt ellenkezik azokkal. Azok szerint az egyház »mozgalmi« jellege nem csak a kezdet friss lendületének napjaira szánt, vagy legfőlegbb egyes kiemelkedő korszakok idején szükségessé váló dolog, hanem állandóan hozzátartozik az egyház mivoltához és nélküle az egyház nem igazán egyház.

Természetesen van a dolognak egy másik oldala is. Az egyháznak azt az állandó folyamatban való történetét, amelyről szó van, az Ige sem úgy érti, hogy a történetes folytonos változásaiban ne volna semmi, ami állandóan ugyanaz marad. A valóság világában nincs olyan változás, amelyben ne volna változatlan e' is. Ha a régi görög bölcs azt mondta, hogy nem lehet kétszer belépni ugyanabba a folyóba, mert hiszen annak vize állandó áramlásban van, akkor megfeledezett arról, hogy az állandó áramlás ellenére is ugyanazok között a partok között ugyanaz a fajta víz áramlik és ezért mégis csak joggal beszélünk ugyanarról a folyóról, akárhányszor lépünk is bele. Az egyház életében lejátszódó folyamatról is csak azért lehet szó, mert a benne végbemenő történetet egybe foglalják, egyazon folyamatlá teszik az egészen végighúzódó nemváltozó mozzanatok. Valamely élő testről is bizonyos szempontból el lehet mondani, hogy egyetlen pillanatban sem ugyanaz már, mint az előbbi pillanatban, mert hiszen állandóan folyik benne az anyag kicserélődése és áramlása és éppen ez teszi élő testté. Azonban egy másik szempontból

nézve a dolgot, mégis csak ugyanaz a valóság fejti ki benne a maga életét eleitől mindvégig; ugyanazok az életműködések mennek végbe benne a maguk állandó ritmusában; bizonyos állandó rend uralkodik a folytonos változásokban; az egyes szerveknek a rendeltetése és egymáshoz való viszonya mindig ugyanaz marad. Sőt megállapíthatjuk, hogy magasabbrendű élő szervezeteknek a dinamizmusa egyenesen megkívánja még azt is, hogy legyenek szerveik, amelyeket bizonyos viszonylagosan sztatikus jelleg különböztet meg. A mi szervezetünknek is van csontrendszere, amelyben az élet folyamatai alig-alig mutatkoznak. A lágy részeknek szükségük van olyan tartó vázra, amely olyan kemény anyagból épül föl, hogy szinte már hasonlít az élettelen kőhöz. Ebből a szempontból is találó hasonlat az, amelyben az Ige »testnek« mondja az egyházat.

Az egyház életében is, igenis, van sztatikus elem. Ha nem volna, akkor értelmetlen dolog volna azt az egész folyamatot, amelynek az Ige szerint fel kell fogunk az egyház lényegét, egységbe foglalva »egyháznak« neveznünk. A Káté tanítása nyomán rá is fogunk majd térni arra, mi az egyház életében az a nem változható elem, amely egyházzá avatja a benne és rajta végbemenő folyamatot. De általánosságban szólva már előre is megállapíthatjuk, hogy bizonyos, mindig azonos funkciók kell, hogy végbemenjenek. S ebből az is következik, hogy ezeknek az állandó funkcióknak a teljesítéséhez bizonyos szervek szükségesek, amelyek legalább viszonylagos állandósággal szolgálják az egyház kibontakozó életét. Az már aztán az emberi élet természetéhez tartozik, hogy az ilyen állandó funkciók és a betöltésükre rendeltetett tényezők nem úgy adódnak, ahogy a természeti életben látjuk a »természeti törvények« rendje szerint: önkéntelenül, anélkül, hogy akarni kellene, hanem olyan »törvények« módján biztosíthatók csak, amelyek öntudatosan felfogott és öntudatosan megtartott parancsokként érvényesülnek. Ezért bármennyire megszívlelendő is sok tekintetben az a felfogás, amely szerint az »egyházjog« valójában fából vaskarika, mert hiszen »egyház« és »jog« egymást kizáró ellentétek, alapelvén véve mégis ellene kell mondanunk, mert az egyház életében is igenis megvan a jogosultsága és a szükségessége bizonyos jogi rendnek. A jogi rend az, ami az

életnek ezerarcú, állandó változása közepette biztosítja bizonyos állandó elvek érvényesülését és ezzel azt, hogy egyáltalán lehessen élet és ne bomoljék fel minden a halálhozó zürzavarban. Az élet áramló teljességét persze sohasem tudja befogni semmiféle jogi rend a maga megállapított szabályainak a hálózataiba. És ezért az a jó jogi rend, amelynek elég rugalmasak a szabályai ahhoz, hogy az élet valóságának sokféle változatához hozzáidomíthatók legyenek, és amely arra is módot nyújt, hogy szabályai az élet minden nevezetesebb változásával lépést tartva megváltoztathatók is legyenek. De természeténél és rendeltetésénél fogva a jognak mégis az a dolga, hogy az élet folyamatában bizonyos állandó rendet »statuáljon«. Ilyen »statutumokra« az egyházi életnek is szüksége van. Más szóval: az egyház sem nélkülözheti az intézményességi csontrendszerét. S ha az egyház életének ez az intézményes volta az Igében szemlélhető egyházban nem tűnik a szemünkbe, ennek az a magyarázata, hogy ott — az újtestamentumi egyházzal beszélünk most, — az egyház életének még csak a kezdeteiről van szó. A fejletlen csecsemő testében is még csak lágy porcogók formájában található meg a csontrendszer, amely aztán majd keményvé szilárdul. De ebben a formában már megtalálható. Ugyanígy az egyház első napjaiban is hiába keresnénk ugyanolyan egyházi jogi szabályokat, amilyeneknek később természetesen ki kellett alakulniuk, de ezeknek vázlatos alapvonalaival, amelyekből később kialakultak, egyáltalán nem nehéz felismerni. Kezdetekben megvan a jogi rendje az újtestamentumi egyháznak is. Nem akárhogy történnek benne a dolgok, hanem vannak — ha még nem paragrafusokba foglaltan is, — szabályok, amelyeknek mindenki aláveti magát. Sőt bemutatja az Ige azokat az első lépéseket is, amelyeket a kezdő korszakát élő egyház a határozott pontozatokba foglalt rend kialakításának az útján megtett. (Lásd pl. a »jeruzsálemi zsinat« határozatait. Csel. 15.)

Azonban, amikor az egyház intézményes rendjének az elmaradhatatlan szükségességével így számot vetünk, két dolgot kell hangsúlyoznunk. Az egyik az, ami áll mindenféle jogi rendre s amire már utaltunk: akármennyire megszilárdul is a történet folyamán valamely jogi rend, veszedelmessé válik, ha megmerevedik. A kifejlett szervezet csont-

rendszere is él, a növekedés folyamatában levő szervezet csontrendszere meg éppen állandó alakulásban, van maga is, még ha életfolyamatai, a benne lejátszódó történések, olyan lassú menetűek is, hogy a felületes szemlélő szinte csak változatlan állandóságot lát. Ha ezek az életfolyamatok megszűnnek, akkor már csak egy holttest csontrendszerével vagy egy hullából kipreparált csontvázal van dolgunk. S ha az emberi életről általában elmondható az, amire ez a kép figyelmeztet bennünket, akkor az egyházzal még inkább áll: ami intézményes rend van benne, az soha nem szabad, hogy megmerevedjék, vagyis az emberek csak azért, mert a múltban jó volt, változatlanul ragaszkodjanak hozzá, hanem állandóan revízió alatt kell állania az élet követelményeinek a kritikus világánál. A reformátoroknak az az elve, hogy »ecclesia semper reformari debet«, nem csak erre vonatkozik, de kiváltképpen vonatkozik erre is. Az olyan egyház, amelynek intézményes rendje érinthetetlen szentség, már nem abban az értelemben egyház, amelyben az Ige beszél egyházzal.

A másik dolog pedig, amin az előbbi kérdés is megfordul, az a viszony, amelyben a sztatikus organizáció és a dinamikus életet élő organizmus áll egymással az egyház életében. Van az egyházban »intézmény« is és van »mozgalom« is. De melyik van melyikért a kettő közül? Nyilvánvaló, hogy az előbbinek kell az eszköznek lennie az utóbbinak a szolgálatában. Ezen a ponton mutatkozik a legvilágosabban a mi szokásos eltérésünk az Ige tanította egyházfogalomtól. Nem az a baj, hogy nagy szeretettel, kegyelettel és ragaszkodással viseltetünk az iránt az intézményes szervezet iránt, amely az egyházban egyik nemzedékről a másikra átszármaztatható, hanem az, hogy ebbe úgy belefelejtkezünk, mintha ez volna a fődolog, — mintha ez volna maga az egyház. Még azt is, ami az egyházi életben mozgalmas erő kifejtés, abból a szempontból szoktuk méltányolni, hogy mennyiben járul hozzá ennek az intézményes szervezetnek a szilárdságához, a fenntartásához, a biztosításához. Pedig az Ige értelmében éppen fordítva kellene lennie: az egyház intézményes szervezetét kellene abból a szempontból értékelnünk, hogy mennyire tartja mozgásban az egyház életét és mennyire szolgálja annak egyre teljesebb kibontakozását. Az »intézményes«

**elem arravaló az egyházban, hogy a »mozgalmi« jelleg an-
nál jobban érvényesüljön.** A háborút viselő hadseregnek is
kell, hogy legyen valahol egy helyben tanyázó, székhelyét
állandóan nem változtató főhadiszállása. De annak minden
gondja arra kell, hogy irányuljon, hogy a fronton előnyo-
muló mozgó hadsereget irányítsa és minden szükségessel
ellássa. Az egyház megszűnik az Ige értelmében vett egy-
háznak lenni, ha mindenestől olyan hadsereggé válik, amely
egy helyen beásta magát és csak arra törekszik, hogy tartsa
elfoglalt állásait. Az Ige szerint az egyház lényegénél fogva
»ecclesia militans« és pedig nyomatékosan abban az ér-
telemben, hogy mozgó harcban áll, előnyomulóban van,
a maga egyre teljesebb kibontakozásáért küzd. Ez az igazi
értelme annak a mostanában egyházunk köreiben gyakran
használt kifejezésnek is: »missziói egyház«. Nem az olyan
egyházat kell ez alatt értenünk, amely csak azért, hogy a
maga ősi épületét jókarban tartsa, olyan új munkamódsze-
reket is alkalmaz, amilyenek a múltban nem voltak szoká-
sosak; hanem az olyan egyházat, amelynek maga az élete
állandó »misszió«, »küldetés«, egyhelyben való létezés he-
lyett a maga rendeltetése útján való előhaladás. Vagyis
»missziói egyház« az, amely benne van a kiteljesedő élet-
nek abban a sodrában, amely az Ige szerint lényegesen
jellemzi az egyházat. Meg kell tanulnunk az egyházzról úgy
gondolkoznunk, hogy az legyen a számunkra a legfonto-
sabb: mi történik az egyházban és az egyház által? Az
»egyháztörténetnek« meg kell szünnie a múlt kegyelettel
ápoltt emlékhalmazának lenni és élő valósággá kell válnia
számunkra, amelynek jelene is van és még inkább van jö-
vője, amelybe bele kell haladnunk.

III. Kinek ügye az egyház?

Miközben a Káté szavai nyomán tisztáztuk azt, hogy az Ige szerint az egyház mivoltában nem az a legfontosabb, ami benne **megvan**, hanem az, ami benne és általa **történik**, nem voltunk tekintettel egy nagyon lényeges mozzanatra, amely a Káté szavaiból kitűnik s amelyre most rá kell térnünk. A Káté szerint ugyanis annak a történésnek, amely egyházzá avatja az egyházat, az alanya, a hordozója, a véghezvivője nem emberekben keresendő, hanem »az Isten Fiában«. »Az Isten Fia gyűjti egybe magának, oltalmazza és tartja meg« azt a »gyülekezetet«, amelyről itt szó van. Tehát maga Isten mozgatja az egyház életének a történelmét, mert hiszen »az Isten Fia« alatt a Káté a Szentháromság tanának értelmében nem teremtményi valóságot, hanem magát Istent érti, aki nem csak Atya Isten, hanem Fiú Isten is. A Szentháromságnak ebben a második személyében éli Isten a maga nem csak örök rejtelmeibe zárkózó, hanem felénk is sugárzó életét. »Az Isten Fia« a magát kijelentő Isten, az öröktől fogva megvolt »Ige«, aki »testté lett« számunkra Jézus Krisztusban, hogy mi megismerhessük Őt és közösségünk lehessen Ővele. Foglalkoznunk kell majd azzal is, hogy milyen fontos szerepe van az egyház életében az emberi tényezőnek. A Káté szavai nyújtanak majd alkalmat erre is. De kifejezetten erről nem emlékezik meg a Káté, amikor az egyház lényegét akarja elénk tárni, hanem mondanivalójának egész súlyát az isteni tényező munkájára veti.

Itt válik nyilvánvalóvá, miért **a hitnek a tárgya az egyház**. A Káté kérdése is úgy szól: »Mit **hiszel** a közönséges keresztyén anyaszentegyházról?« És erre a kérdésre úgy került sor, hogy a Káté rendre vette az Apostoli Hitvallásban foglalt tételeket. »Hiszek egy Istenben... és a Jézus

„Krisztusban... Hiszek Szent Lélekben» — így vall ennek rendjén a keresztyén hívő és hitének ebben a megvallásába illeszkedik bele ez a mondat is: »Hiszek egy, közönséges keresztyén anyaszentegyházat«. Az egyház mivolta, úgy amint az Ige nyomán a Káté is elének tárja, csak a hívő ember előtt világosodhat ki. Akiben nincs meg a Jézus Krisztusban, mint Isten Fiában való hit, vagyis aki nem találta meg benne Isten valóságát, annak szemében csak képtelen mesének tűnhetik fel az, amit pedig a Káté úgy tüntet fel, mint az egyház lényegét, hogy »az Isten Fia gyűjt magának, oltalmaz és megtart«, egy olyan »gyülekezetet«, amelyet egyháznak nevezünk. Sok mindent tudhat az ember az egyházzal az Őbenne való hit nélkül is, csak éppen azt nem tudhatja, hogy igaz valójában szerint mi is az egyház. Ismerheti a történetét, mint bármely más történeti fejleményt; számonveheti mint társadalmi valóságot, a társadalmi életnek sok más alakulata közül egyet. De fogalma sem lehet a tulajdonképeni lényegről. Ahogy a süket ember is végigfigyelhet egy hangversenyt, észlelheti a zenészek kezének a játékát, a billentyűkön, a vonók ide-odajáratását a húrokon, a karmester minden mozdulatát, és minderről nagyon pontos és hű képet alkothat magának, de ennek ellenére sincs része a lejátszódó zenemű élményében. Az egyház lényege is csak az előtt világosodik ki, akinek hite által van ahhoz érzéke, hogy »lássa a Láthatatlant«, a magának »gyülekezetet egybegyűjtő, azt oltalmazó és megtartó« Krisztust, az Isten Fiát. Eszerint a látás szerint minden emberi szolgálat csak eszközi jelentőségű az egyház életében: mögötte mindig ott van az a láthatatlan Úr, aki az embereket a maga eszközeiül használja fel és általuk a maga munkáját folytatja. Ha Ő nincs ott mögötte, akkor hiábavaló minden emberi tevékenység, bármilyen serény, lelkes és kiváló is. Magában véve sem nem hozhat létre, sem nem tarthat fent egyházat, legfeljebb annak hazudhatja a maga eredményeit. A szónak igazi értelmében egyház csak az Isten Fiának a műve lehet.

Hogy az egyháznak valamilyen komoly köze van Jézus Krisztushoz, azt persze a hitetlen ember is meg tudja állapítani. Hiszen azt ő is tudja, hogy élt és működött valahol a földön valaki, akit ezen a néven szokás emlegetni, és annak munkásságából sarjadt ki az egyház élete. Hogy

Jézus Krisztus földi élete során »alapított-e egyházat« vagy pedig csak később alakult-e az Ő tanítványaiból olyan közösség, amelyet egyháznak lehet nevezni, azon vitatkozhatnak ugyan egymással azok, akik az Ő személye és az egyház között csak ezt a történeti összefüggést látják. De az előttük is kétségtelen, hogy az egyházat létrehívó indítások az Ő munkásságából fakadtak, az Ő hatása gyümölcsözőtől tovább az egyház életében és mindmáig az Ő emlékezetéből merít az egyház újabb éltető erőket. Azonban abban a hívő látásban, amellyel a Káté mutatja fel az egyház mivoltát, ennél sokkal több van. Ez is benne van természetesen, mert hiszen »az Isten Fia«, akiről a Káté beszél, ugyanaz, aki a történet folyamán valóban itt élt és munkálkodott közöttünk »emberré lévén«. De mert ez az ember Jézus Krisztus a magát kijelentő Istenné a megtestesülése, mert élete nem a történelem emberi talajából termelődött ki, hanem — bár abban sarjadt ki, — valójában az örökkévalóságból plántálódott bele abba, s mert így az Ő történeti valóságán át is Istennek történetfeletti valósága világít át, — ezért az egyháznak is sokkal több köze van hozzá, mint amennyit a pusztá történeti eredet és a történeti emlékezés jelentene. A Káté nem azt hangsúlyozza, amit Jézus Krisztus valamikor kétezer évvel ezelőtt cselekedett azért, hogy egyház legyen, hanem azt, amit mint Isten Fia szakadatlanul cselekszik. Arról a munkásságáról beszél, amely azóta is folyik, hogy történeti szereplését már régen befejezte, folyik ma is és folyni fog mind az idők végezetéig. Sőt, amint erre majd külön is vissza kell térnünk, folyt ez az Ő munkássága már történeti megjelenése előtt is, amióta emberi élet van ezen a világon: »a világ kezdetétől annak végezetéig« mindig »gyűjti magának, oltalmazza és megtartja« az egyházat. És a Káté tanítása szerint csak az ismeri igaz valóját az egyházat, aki Jézus Krisztust is így, ilyen történetfeletti, isteni, örökön élő valóságnak ismeri.

Mindezzel színtiszta tolmácsolását adja a Káté annak, amit maga az Ige tanít. Azzal most nem kell foglalkoznunk, hogy Jézus Krisztus személye mint emelkedik fölébe az Ige szerint is az emberi korlátoknak s mint tesz róla az Ige is bizonyosságot úgy, hogy benne az Isten Fiát lássuk, aki emberi életének alázatosságába isteni dicsőségéből

ereszkedett alá miérettünk és ebből a megalázkodásból ismét föl is magasztaltatott »az Atya jobbára« ugyanabba az isteni dicsőségbe, »amellyel birt az Atyánál a világ létele előtt«. (Ján. 17, 5.) Most csak azt idézzük emlékeztünkbe, hogy az Ige szerint is mindenestől ennek a menygyei Úrnak a függvénye az egyház. Sokatmondó hasonlatával nem egyszer »Krisztus menyasszonyának« nevezi az Ige az egyházat. Ez elsősorban azt jelenti, hogy amint a menyasszony nem is lehet menyasszony a vőlegény nélkül, — legfeljebb a saját beteges, szánandó és nevetséges képzelődésében, — úgy az egyház sem lehet egyház az ő Vőlegénye nélkül. Vagy az Igének egy másik képe szerint: olyan viszony van Krisztus és az egyház között, mint a szőlőtő és a belőle kihajtó ágak között. Lehetnek a tőn száraz vesszők is, amelyek nem szívják magukba életet és gyümölcsözésre képesítő erejét s ezért nem is jők másra, csak a levágatásra. De akármilyen egészséges vessző is, ha levágják a töről és megszűnik abból táplálkozni, egészen bizonyosan elszárad és soha többé nem teremhet gyümölcsöt. Az egyházban is minden életerő így függ a Krisztussal való életközösségtől. »Maradjatok meg énbenem és én is tibennetek!« »Nálam nélkül semmit nem cselekedhettek.« (Ján. 15, 1—5.)

Az Igének ezt a tanítását tükrözteti az egyháznak az a jelzője, amelyet rendszerint a legfelületesebb lélekkel szokunk elmondani, amikor az Apostoli Hitvallásban így jellemezzük az egyházat: »egy, közönséges, keresztyén anyaszentegyház«. Pedig ezek közt egy sincs lényegesebb, mint az, hogy »keresztyén«. Voltaképen ebből fakad az is, hogy »egy«, meg hogy »közönséges«, meg hogy »szent«. Mert »keresztyén« azt jelenti: Krisztushoz tartozó. Azt valljuk vele, hogy annak az egyháznak, amelyről beszélünk, minden értelmét Krisztus adja meg s ha nem volna az Ő ügye, akkor nem is volna egyház.

»Szentté«, minden más üggtől különbözövé, semmi más nem teszi az egyházat, csak éppen az, hogy a Krisztus egyháza, tehát e világon túlra, a mennyei világba nyúló szájak igazgatják, amelyeket Krisztus tart a kezében. Maguk azok a bibliai szavak, amelyeket »egyház«-nak fordítunk, így az újtestamentumi görög »ekklesia« szó is, nem jelentenek eredetileg semmi szentet. Egyszerűen embe-

reknek ilyen vagy amolyan gyülekezetét jelentik. »Ekklesia«-nak nevezték pl. a görög városok polgárainak gyűlését vagy általában valamilyen népgyűlést. Szentté az az »ekklezia«, amelyről az Ige beszél, egyszerűen az átváltozik, hogy Krisztus ezt minden más emberi közösség közül kiemelve így nevezi: »az én ekklesiám« és kijelenti róla, hogy ezt »én építem«. (Máté 16, 18.) Az Ő tulajdona, mert mindenestől az Ő műve is. Nem úgy lett az övé, hogy készen találta és birtokába vette volna. Ha nem Ő hívta volna létre és nem Ő tartaná fenn, nem is volna, — legalább is nem volna az, aminek állítja magát, amikor az egyház nevét igényli magának.

»Eggyé« is az teszi az egyházat, hogy minden részében ugyanaz a Krisztus folytatja a maga mindig ugyanegy munkáját. Itt kapjuk meg a legfontosabb feleletet arra a kérdésre, amely az előzőek nyomán felmerült bennünk, hogy ha az egyház élete folyamatos történés, akkor mi benne az állandó elem, amely ezt a történetet egybefoglalja. Az egyháznak mozgásban, folytonos változásban levő életében elsősorban és főképpen maga Krisztus a változatlanul azonos, aki az egész történetet mozgatja és véghez viszi. Ezért is találó kép az, amellyel az Ige nem egyszer »a Krisztus testének« nevezi az egyházat. Minden élő test folytonos változás és átalakulás állapotában van, amíg csak él, de azért mégis ugyanaz a test marad, mert változatlan azonosságban ott rejtőzik mögötte a láthatatlan gazdája, amelyiknek tulajdona, amelyiknek életereje működik benne, a maga eszközeül fejleszti ki és használja, hogy általa kifejtse magát. Így rejtőzik a mi testünk mögött is a mi legbenső lényünk, a mi egyéni énünk, amely, míg életereje el nem fogy, üzemből tartja testünket a maga céljaira. Ilyen állandó láthatatlan gazdája, éltetője, működtetője és felhasználója, ilyen énje az egyháznak is a Krisztus. Az egyháznak az élete, ha egyes részeiben vagy más-más korszakaiban még oly különböző színezeteket ölt is, azért egységes mégis, mert benne Ő fejti ki a maga erőit és Ő »ugyanaz tegnap és ma és mindörökké«. Minden változás és minden különbség színe alatt egyazon folyamat játszódik le az egyházban, mert mindig és mindenütt ugyanaz a Krisztus végzi ugyanazt az Ő munkáját benne.

Ugyaninnen ered az egyháznak »közönséges« vagyis »egyetemes« (idegen szóval: »katholikus«) volta is. Mivel

az egyházat »keresztyén« volta, vagyis Krisztustól való függése teszi egyházzá, azért alárendelt jelentőségűvé válik benne minden más szempont, amely szerint ilyen vagy amolyan minőséget ölthetne. Csak egyetlen egy a döntő: a Krisztushoz tartozás és a Krisztusban való együvértartozás. Ezen kívül tartozhatnak az emberek még sok másféle közösséghez is; osztályozhatók aszerint is, hogy milyen nyelvet beszélnek, milyen népnek vagy fajnak a szülöttei, milyen korszak vagy milyen földrész életének a részesei, milyen társadalmi vagy műveltségi réteg tagjai. S mindezek az osztályozások a maguk helyén lehetnek fontosak is. De az egyházban mellékesekké válnak. Itt bármiféle emberek is mind együvé tartoznak, akik a Krisztuséi és csak azok az emberek nem tartoznak együvé ebbe a közösségbe, akik nem a Krisztuséi. Az egyház »keresztyén« volta az a széles ölelésű kar, amelyen belül elfér minden emberi különbség. »Nincs zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban«. (Gal. 3, 28.)

Ha van okunk »egyházi bűnbánatot« tartani, akkor mindennek felett azért van, mert az egyházzal való gondolkozásunkban és gyakorlati egyházi életünkben is súlyosan vétkeztünk az Isten Fiának az ellen a mindennek felett való méltósága ellen, amely Őt az Ige szerint megilleti az egyházban. Isten »Őt tette mindenneknek felette az anyaszentegyháznak fejévé« (Ef. 1, 22.) és mi nagyon sokszor »fejetlen« életet éltünk az egyházban: cselekedtünk sok mindent, amire nem a Főtől kaptuk az indíttatást, és elmulasztottunk megcselekedni sok mindent, amire pedig készítetett volna bennünket a Fő. Végül odajutottunk, hogy már nem is tudakozódtunk affelől nagyon: mit akar Krisztus általunk cselekedni. Vagy úgy véltük, hogy mi azt úgyis nagyon jól tudjuk már, vagy egyenesen azt a véleményt tápláltuk magunkban, hogy mi magunk tudjuk a legjobban, mit kell tennünk. Nem az volt a főtörekvésünk, hogy »mindenestől fogva nevedjünk Abban, aki a Fej, a Krisztusban« (Ef. 4, 15.), hanem ehelyett sok másféle irányban kerestük az előhaladást, az erősödés, a boldogulás titkát. Egyes szólamná vált a szánkban az, hogy mi az Ő szolgálai vagyunk és az Ő ügyében forgolódunk. Valójában hasonlatossá lettünk azokhoz a példázatbeli szolgálkhoz, akiknek a képé-

ben Ő előre megrajzolta tanítványainak sokszor bekövetkezendő hűtlenségét: mintha a mi gazdánk is »messze földre ment« volna, mi az Ő távollétében magunkat éreztük a ház gazdáinak. Pedig azok az eleink, akiknek emlékeztét büszkén szoktuk emlegetni, nagyon élénk tudatában voltak annak és nagyon nyomatékosan a lelkükre kötötték az utánuk következőknek is, hogy az egyház életének az a rendje, hogy benne a szó szoros értelmében a Krisztus királyságának kell érvényesülnie, aki mindig jelenlévő élő és hatalmas Úra az egyháznak. Ezért fordultak élesen szembe az olyanfajta egyházkormányzattal, amelynek élén az Ő »helytartójaként« szerepel egy főpap. »Helytartója« — mondja a Helvét Hitvallás, — »annak szokott lenni, aki **távol van**. A Krisztus pedig **jelen van** az anyaszentegyházban és annak éltető Feje...« (XVII. 6.) Hiszen világosan szólnak azok az ígéretei, amelyeket tanítványainak adott: »Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok köztük.« (Máté 18, 20.) »Ime, én titeket vagyok minden napon a világ végezetéig.« (Máté 28, 20.) Mindig tudnunk kellett volna, hogy »eggyel többen vagyunk«, mint ahányat láthatóan számon tudunk verni, és mindig ennek a láthatatlan Egynek kellett volna lennie a Főszemélynek, akinek a kedvéért mi, a láthatók is egybegyülekeztünk. Mindig reá kellett volna irányzódnia mindnyájunk tekintetének és tőle kellett volna várnunk, engedelmes készséggel, minden útmutatást és munkábalendítést. Akkor a mi egyházi munkásságunk az Isten Fiának az a munkássága lett volna, amely valóban egyházat éltet az Ige értelmében, és mi csak engedelmes eszközei lettünk volna az Ő egyházépítő erejének.

De még olyankor is, amikor eszünkbe jutott, hogy az egyház élete nem pusztán a mi emberi erőnktől és igyekezetünktől függ, hanem onnan felülről ható mennyei erők alakítják az életét, vagyis még amikor hívő módon gondolkoztunk és beszéltünk is az egyházzal, milyen sokszor elmaradtunk attól, amit az Ige nyomán a Káté tanít. Krisztus arca elhomályosodott előttünk és mi egyszerűen az Atya Istent láttuk magunk előtt, aki mindeneket felölelő örök tanácsában végzett az egyház felől is és mindeneket igazgató hatalmával véghez is viszi az egyház sorsában azt, amit felőle végzett. De a Káté nem az Atya Istenről beszél,

hanem úgy mutatja fel az egyházat, mint »a Fiú Isten művét« és ezzel híven sommázza az Ige tanítását. Mert az egyház csakugyan benne van az Atya örök terveiben, de úgy van benne, hogy — amint Pál apostol mondja, — »**Krisztusban** választott ki minket magának a világ teremtése előtt« (Ef. 1, 4.), vagy — ahogy maga Krisztus beszél erről, — az Atya öröktől fogva »néki adta« ebből a világból azokat, akik azután tényleg »az övéi« lettek (Ján. 14, 6.). És nyilvánvaló, hogy az egyház élete és sorsa alakulásában a világhatalmú Atya váltja ugyan valóra az Ő örök végzéseit, de az által a Krisztus által, aki elmondhatta: »Nékem adatott minden hatalom mennyen és földön« (Máté 28, 18.), mert az Atya »mindeneket az Ő lába alá vetett« (Ef. 1, 22.). Az Ő megkerülésével vagy elhanyagolásával semmi közünk sem lehet az Atyához sem. És ezért az egyház, ha nem Krisztus uralkodik benne és munkálkodik általa, megszűnik egyháznak lenni, mert nyomorult és silány emberi ügygév válik ahelyett, hogy isteni ügy lenne.

IV. Mi történik az egyházban?

Azt a folyamatot, amely az egyházban végbemegy, közelebbről, láttuk, úgy írja le a Káté, hogy »az Isten fia... gyűlekezetet gyűjt egybe magának... s azt oltalmazza és megtartja«. Jó lesz, ha ennek világánál mi is még kissé közelebbről szemügyre vesszük Krisztusnak azt a munkáját, amely által az egyháznak megadja és biztosítja igazi egyház-voltát.

Annak a munkának, amelyet a Káté »egybegyűjtésnek« nevez, két oldala van és éppen az a fontos benne, hogy ez a két oldal együtt van meg benne. Az egyik oldala egyéni, a másik közösségi. »Gyűjteni« valamit, azt jelenti: egyenként a birtokunkba venni vagy a hatalmunk alá vonni dolgokat, de azért, hogy együtt legyenek a mieink vagy együtt rendelkezessünk felettük. Az az »egybegyűjtő« munka is, amely az egyházban folyik, egyes emberekre irányul, de éppen azzal a céllal, hogy belőlük közösség alakuljon. Ahogy az Isten Fia az Ő földi életének napjaiban is egyenként szólongatta meg az embereket: »Kövess engem!« és még akkor is, amikor nagy sokaságokhoz beszélt egyszerre, mindig azért tette, hogy egyes emberek értsék meg és fogadják be beszédeinek igazságát, ugyanúgy azóta is egyéni szívekben dőlhet csak el, hogy valaki az Ő tulajdonává lesz-e vagy nem. És egyház csak ott van, ahol egyéni szívekben ez a kérdés fölmerül és igenlő értelemben dől el, vagyis ahol emberek »megtérnek« Jézus Krisztushoz. De amikor valaki az Ő tulajdonává lesz, ezzel egyúttal már bele is tartozik a többiekkel való közösségbe, akik az Ő tulajdonává lettek. Nem két különböző dolog ez, hogy egymástól elválasztható volna. Sem Krisztusban való közösség nincs egyéneknek Őhöz való megtérése nélkül, sem Krisztushoz való megtérés nincs az övéinek

közösségébe való belekapcsolódás nélkül. Pusztán egyéni Krisztus-követés fából való vaskarika, mert nem Krisztus-követés az, amely más irányban halad, mint amerre Ő vezet, Ő pedig sohasem az egyéni különállás és elszigetelődés felé vezet, hanem mindig a bensőséges, mély és igazi közösség irányában. «Az én juhaim hallják az én szómat... és követnek engem» — mondotta, de az a cél lebegett szemei előtt, hogy majd »lészen egy nyáj és egy pásztor«. (Ján. 10, 16:27.). Senki sem lehet »az Ő juha« anélkül, hogy egyúttal »az Ő nyájához« is ne tartozzék.

Ezzel a »gyülekezetet« teremtő, »egybegyűjtő« munkájával Krisztus voltaképpen az emberi élet eredeti rendjét állítja helyre. A bűn zavarta meg az egyén és a közösség érdekeinek azt az összhangzatos rendjét, amelyre Isten az embert teremtette volt. Ezért keresi az egyes ember a maga boldogulását és mennél teljesebb érvényesülését állandóan a többi ember rovására vagyis a közösség kárára. És ezért van az, hogy — mivel közösségi élet nélkül még sem lehet emberi élet, — a közösség érdekeinek védelmében állandóan sor kerül az egyes emberek törekvéseinek kényszerrel való korlátozására vagy egyenesen elnyomására. Így vagy szabadok az egyének, de akkor felbomlik a közösség, vagy szilárdan áll a közösség, de akkor nem szabad az egyén. Az a folyamat, amely az egyházban megy végbe, megoldja ezt a kínos emberi dilemmát. Akit Krisztus a magáévá tesz, azt közösségi lényvé formálja, vagyis olyan életre vezet, amelyben a sajátmaga legteljesebb kifejlését a többieknek mennél odaadóbb és mennél hűségesebb szeretetben való szolgálatától reményli. Csak így lehet igazán a Krisztusé. Viszont az így egybefonódott életű emberek közössége is arra való, hogy tagjai mennél teljesebben a Krisztuséi legyenek, vagyis egyéni életükben mennél teljesebben kibontakozzanak. Megint az a hasonlat fejezi ki az életnek ezt a rendjét a legszebben, amelyet az Ige gyakran használ az egyház valóságának a szemléltetésére, amikor »Krisztus testének« nevezi azt. Az élő szervezetben csakugyan nincs ellentét a részek és az egész, az egyes tagok és a test közössége között. Minden tag csak úgy fejtheti ki a maga igazi életét, ha beletartozik a test közös életébe, és a test a maga egészében sem kívánhat jobbat a maga érdekében, mint azt, hogy minden tagja mennél

tökéletesebben élje a maga sajátos életét. S ahogy a testben, ha egészséges, azért van meg ez az összhangzatos rend, mert az egészet és részeit egyaránt ugyanaz a titokzatos életerő alakítja és tartja uralma alatt, ugyanúgy vonja Krisztus is a maga hatása alá az emberi életet, amikor »egybegyűjti magának« azt a »közösséget«, amely az egyház.

Hogy ez az »egybegyűjtés« szakadatlanul folytatandó munka, hogy tehát az emberi életnek az egyházban helyreálló új, egészséges rendje, amelyet Krisztus hatalma terem, nem befejezett dolog, hanem folyton tovább terjed és mindig teljesebbé válik ebben a világban, arról már nem kell szólnunk a fentebb elmondottak után. Ellenben fontos arra figyelni, hogy — amint a Káté megállapítja, — Krisztus azt a »gyülekezetet«, amelyet »egybegyűjt magának«, nem csak létrehozza, hanem »oltalmazza és megtartja« is. Ez a két állítmány meglehetősen rokonértelmű és ezért első tekintetre szószaporításnak látszik. De tekintettel arra, hogy a Káté feleslegesen nem szokta a szót szaporítani, van okunk feltételezni, hogy két különböző dolgot ért alatta: egy pozitív és egy negatív jellegű műveletet.* »Oltalmazás alatt ílt bizonyára nem a veszedelmek elhárítását és azoktól való megmentést kell értenünk, amit az utána következő »megtartás« úgyis kifejez, hanem az olyasféle »őrzést«, amilyen a pásztor »őrzi« az ő nyáját, gondoskodva arról, hogy tápláló legelőre találjon és egyébként is meglegyen mindene, amire szüksége van, de amit maga nem tudna biztosítani magának.

Krisztus tehát annak a közösségnek, amelyet »egybegyűjt magának«, a Jó Pásztor módjára úgy gondját viseli, hogy »semmiben ne szűkölködjék«. Rajta tartja szemét minden szükségén és meg is elégíti azt. Hiába is »gyűjtené

*A német eredetinek szavai: „schützen und bewahren“ nem szolgáltatnak ugyan alapot erre a feltevésre, de annál inkább a Káté latin fordítása, amelyet a szerzők baráti és munkatársi köréhez tartozó emberek készítettek szinte az eredetivel egy időben s amely azért úgy tekinthető, mint az ő ellenőrzésük alatt készült és az ő gondolataikat hiven tükrözőtető írásmű. Itt e következő igéket találjuk ezen a helyen: „tuetur ac servat“. A „tuetur“ igének határozottan megvan az a pozitív jelentősége, amelyet a fentiekben tulajdonítottunk neki.

egybe» különben. Csak akkor maradhat életben, — és pedig abban a fejlődő, növekedő életben, amely lényegéhez tartozik, — ha megfogyatkozó erői mindig új táplálékot kapnak s ha a fejlődéséből, növekedéséből adódó mindig nagyobb feladatokhoz mértén mindig elégséges erők áradnak bele. De Krisztusnak van rá gondja, hogy ez így legyen. Úgy munkálkodik az egyházban, hogy szakadatlanul ellensúlyozza a bomlasztó erőket, amelyeknek különben óhatatlanul áldozatul esnék. Ha tényleg bekövetkeznek meghasonlások, és szakadások, van ereje arra is, hogy az ilyen bajokat is megint meggyógyítsa. Valahányszor az egyház meglanyhuló élete megújul, az elhanyagolttság állapotából ismét a virágzásnak az állapotába emelkedik, ennek mindig egyetlen magyarázata van: Krisztusból áramlott az egyházba az új élet. Őtöle ered minden »ébredés«, »reformáció«, megelevenedés az egyházban.

Ez a forrás néha apadozónak látszik. Mintha Krisztus elvesztette volna a ható erejét vagy mintha annak működése jó ideig fel volna függesztve. Ezek siralmas szinlődésnek és gyászos elhanyagolásnak a korszakai az egyház életében. De csak átmenetiek. Előbb vagy utóbb mindig bekövetkezik a fordulat. A dolog magyarázata abban van, hogy Krisztus nem úgy végzi a maga munkáját az egyházban, ahogy mi azt elgondolnók és elvárnók, hanem a maga szuverén isteni módján, sokszor számunkra rejtelmesen és érthetetlenül. De azért szüntelenül végzi. Amikor mi a látszat szerint ítélve úgy vélünk, hogy levette gondoskodó kezét az egyházzal s ezért annak élete végzetes lejtőre jutott, olyankor részesíti talán a leghathatósabb leckében az egyházat, hogy megtanulja, milyen nagy szüksége van Őreára, és ezzel készíti elő az egyház életének még a múltjánál is sokkal gazdagabb jövődjét. Mert amikor az egyházban kiújul az éhség és a szomjúság az iránt, amit Ő adhat neki s ami nélkül csak sorvadozhatnak, akkor a maga idején Ő mindig ki is elégíti ezt a szükségletet. Ilyenkor kitűnik, hogy nem volt Ő távol akkor sem, amikor rejtőzködött, s a homályból újra előragyogó hatalmától és dicsőségétől kitavaszkodik az egyháznak dermedező élete. Ezek szépséges és boldog napok az egyház történetében. De nem csak ilyenkor áll az egyház az ő Urának gondoskodó »őrizete« alatt, hanem jó és rossz napjaiban egyaránt.

Az egyház életének ebbe a fel- és aláhullámozásába persze bejátszanak azok az ellenséges erők is, amelyekkel meg kell küzdenie. A bűnnek romboló hatalma nem egykönnyen adja át helyét e világban a Krisztus újjáépítő hatalmának. Ha eredetileg is megbontotta azt a rendet, amelyet Isten meg akart valósítani az emberi életben, még sokkal inkább hadakozik annak helyreállítása ellen. A »pokol kapui« állandó támadást folytatnak az egyház ellen, hogy »diadalmat vegyenek rajta«, megint szétszórják azt, amit Krisztus »magának egybegyűjtött«; hatástalanná tegyenek, sőt visszájára fordítsanak minden áldást, amellyel pásztori gondoskodása megajándékozta az egyházat, egyszóval hátráltassák és, amennyiben rajtuk áll, meg is semmisítsék az Ő művét. De hiába próbálkoznak. (Máté 16, 18.) Nem támadhat olyan szorongatott helyzet, amelyből az egyház ne bontakoznék ki csak annál erősebben, új harcokra még jobban felfegyverzetten. Az egyház Annak az ügye, akin volt már alkalmunk a bűn hatalmának kitombolnia magát el egészen addig, hogy keresztre feszítve megölték. Őt és eltemették. De még a halál sem »tarthatta fogva«. Feltámadásban és mennyei dicsőségébe való felmagasztaltatásában kitűnt, hogy valóban »neki adatott minden hatalom mennyen és földön«. Ezzel a győzelmes erővel végzi munkáját az egyházban és ezért nincs olyan hatalom, amely komolyan vitássá tehetné annak előhaladását és célhoz érkezését. Ahogy Ő maga is szenvedéseken át járta útját földi napjaiban, míg végre kiragyogott győzelmes ereje, ugyanúgy egyháza is »a kereszt árnyékában él« és sokszor úgy látszik, hogy ki van szolgáltatva ellenségei kényének-kedvének. De a harc igazában már régen eldőlt. Minden újabb támadás már csak megcségyenüléssel végződhetik és az egyház mindig túléli ellenségeit.

Sokszor kívülről érkeznek ezek a támadások. Az az új élet, amelyet Krisztus kialakít azokban, akiket »magának egybegyűjtött«, éppen azért, mert *más* élet, mint amit az emberek különben élnek, sokszor maga ellen ingerli környezetének türelmetlenségét. Az ár ellen haladó hajónak tájékozva veti neki hullámaikat a víz sodra. A világ megboszszankodik azon és sokszor dühösen tiltakozik az ellen, hogy benne legyen egy olyan közösség, amely nem az ő divatja szerint él, hanem onnan felülről, a mennyei Krisz-

tusból kapott hatások szerint alakul. Ebből az egyház számára adódhatnak sok fájdalmas helyzet, megvettetés és gyűlöltetés, elnyomatás és üldöztetés. De az Ige telve van biztató ígéretekkel, amelyek az egyházat arra intik, hogy csak legyen hű és állhatatos, mert minden ahiaron és vészen át »megtartatik«. És ezeket az ígéreteket híven meg is tartja az egyház »megtartó« Ura. Átmenti az egyházat minden válságos helyzeten. Az ilyen harcok mindig azzal végződnek, hogy a támadás kimerül és összeomlik, mert a támadók rájönnek: hiába erőlködnek és csak önmaguknak ártanak harcuk folytatásával, de nem az egyháznak.

Még veszedelmesebbek, mert alattozmasabbak azok a támadások, amelyek belülről kezdik ki és ássák alá az egyház életét. A Krisztus munkájának ellenálló hatalmak beszűrődnek és befurakodnak magába abba a közösségbe is, amelynek kifejlésén Ő munkálkodik. Hiszen annak tagjai az Ő hatalma alá jutottak ugyan, de azért más, ellentétes hatások iránt is fogékonyak. S ezek sokszor annyira erőt vesznek rajtuk, hogy már-már nem is látszik meg az életükön, hogy ők a Krisztus hatalma alá kerültek. Az egyház rájuthat az elvilágiasodás lejtőjére és azon nagyon mélyre csúszhatik alá. Ilyenkor alább is szokott hagyni a külső ellenségeskedés heve. A hozzáidomuló egyházzal már jóbarátságban tud lenni a világ is. És a felületes szemlélet szerint ilyenkor jól megy az egyház sorsa, veszedelmektől nem fenyegetetten, békességben és biztonságban élheti életét. Az igazság pedig az, hogy ilyenkor még sokkal válságosabb az egyház helyzete, mint amikor halálos elszántsággal törnek a kiirtására. Kérdés, hogy elvilágiasodott állapotában mennyiben egyház még és nem a saját lényegét kellett-e árulni azért a nyugalomért, amelyet élvez? De az ilyen súlyosan veszedelmes helyzetekből is kimentí az egyházat Krisztus. »Megtartja« még önnön bűnei ellenére is. Az ilyen fonák helyzetek is, amelyekben látszólag már nincs is különbség az egyház és a világ élete között, csak átmenetiek lehetnek. Krisztusnak az egyházban munkálkodó ereje előbb-utóbb megint tiszta helyzetet teremt. Az egyház lerázza magáról azt a restséget, amellyel a világ sodrátoi vitette magát: ráeszmél a maga sajátos mivoltára

és rendeltetésére; és szégyenletes megalkuvásainak sok tanulságával meggazdagodva halad tovább épülésének, ki-fejlésének az útján.

Mennél jobban kivilágosodik előttünk Krisztusnak az a mindenre elégséges munkája, amelynek tárgya és színtere az Ige tanítása szerint az egyház, annál jobban el kell mélyülnie bennünk annak az »egyházi bűnbánatnak«, amelynek szükségességét már megvallottuk. Nem csak maga Krisztus szorult a háttérbe az egyházzal való gondolkodásunkban és az egyház körül való buzgalkodásunkban, hanem vele együtt homályba veszett az Ő munkájának az ismerete is, amelyet az egyházban és az egyházért akar végezni. Nem uralkodott a tudatunkban az az igazság, hogy egyház azért van, mert »az Isten Fia... gyülekezetet gyűjt egybe magának« ezen a világon. Nem arra volt beállítva az egyházi érdeklődésünk, hogy hogyan is folyik ez az »egybegyűjtés«, egyes embereknek Krisztushoz való oda-kapcsolódása és ezáltal egymással való közösségük kialakulása. Tudtuk, hogy köztünk és körülöttünk sokan vannak, akik nem jutottak az Ő hatalma alá, nem lettek az »övéivé«, nem is szólva arról, hogy milliók élnek tőlünk távolabb a nagy világban, akik még hírét sem hallották. És mégis úgy éltük úgynevezett egyházi életünket, hogy nem törődtünk azzal: hogyan lehetne »egybegyűjtetniük« ezeknek a sokféle úton elszéledten élőknek is a Krisztus körül, mint középpont körül kialakuló közösségbe? Nem tartottuk sokra Krisztusnak azt a pásztori »őrző« gondoskodását sem, amelyről az Ige bizonyosságot tesz. Voltak szükségünk, amelyeknek a megelégtetését nála megtalálhattuk volna, de vagy nem is kerestük ezt, hanem belenyugodtunk életünk lesüllyedő színvonalába, vagy pedig nem nála kerestük, hanem más forrásokból igényeltük és merítettük mindazt, ami egyházi életünk fenntartásához és fejlesztéséhez kellett. Mi mindentől fosztottuk meg magunkat, ami a miénk lehetett volna! Harcoktól és veszelméktől pedig irtóztunk, mintha nem volna olyan »Megtartónk«, aki minden ellenségnél hatalmasabb. Ha valami bántalom vagy hátratéle érte egyházi életünket, riadoztunk és keseregtünk. Mint a kényes gyermek, mindenkitől kedveskedést vártunk. És jog-

gal, mert hiszen mi is nagy igyekezettel jártunk a környező világnak a kedvére, tőlünk telhetőleg megtéve mindent, hogy kivívjuk az e ismerését. Pedig vállalhattunk volna minden kockázatot, lehattunk volna bátrak és határozottak a Krisztus szolgálatában bárki ellenében is, mert bizhattunk volna az Ő »megtartó« hűségében és hatalmában!

V. A Szent Lélek erői.

Hogy azt a folyamatot, amelyből az egyház valósága kinő, még világosabban felmutassa, a Káté még azt is megjegyzi, hogy »Istennek Fia« az Ő munkáját »Szent Lelke és Igéje által« viszi véghez. Ezzel is az Ige tanításának két olyan fontos mozzanatát adja vissza, amelyre jó lesz külön-külön ráirányítani a figyelmünket, hogy egyház-fogalmunkat még jobban tisztázzuk.

Az, hogy Krisztus az Ő Szent Lelke által munkálkodik, voltaképen nem mond semmi újat annak, aki Őt hite által olyannak ismerte meg, ahogyan az Ige tesz róla bizonyosságot. Istennek Fia, aki Jézus Krisztusban megjelent, és a Szent Lélek nem két külön valóság, hanem az Atyával egy örök Isten. »Az Úr pedig a Lélek« — mondja Pál apostol. (II. Kor. 3, 17.). És búcsúzó szavaiban maga Krisztus úgy beszélt arról a »Vigasztalóról«, a Szent Lélekről, akit majd »elküld« az Ő tanítványaihoz, hogy ugyanezt az ígéretét így is ki tudja fejezni: »Nem hagylak titeket árvakul, eljövök hozzátok«. (Ján. 14, 18.). A Szent Léleknek megemlékezésével tehát csak ugyanazt a tényt dörbörítja ki a Káté mégjobban, amellyel már eddig is foglalkoztunk, hogy t. i. az egyház mivoltát az adja meg, hogy nem emberi, hanem isteni ügy, élete nem emberek munkásságától, hanem mennyei erőktől függ és mégis jó, hogy »Istennek Fia« mellett, aki az egyházat munkálja, még külön megemlégtetik itt az is, hogy »Szent Lelke által« munkálja, mert hiszen annak is nagyon komoly oka van, hogy az Ige külön a Szent Lélek valóságáról és munkásságáról is bizonyosságot tesz.

Ebből a bizonyágtételből az világlik ki, milyen titokzatos, szoros egyesség lehetséges Isten között és mi közöttünk. A Szent Lélek **a bennünk lakozó és bennünk mun-**

kálkodó Isten, aki annak a nagy különbségnek ellenére is, amely közte, mint Teremtőnk, és köztünk, mint teremtményei, között fennáll, sőt annak a nagy ellentétnek ellenére is, amely Őtőle, a szentség Urától, minket bűnösöket, elválaszt, annyira nekünk adja magát, hogy szállást vesz a mi lelkünkben-testünkben, áthatja lényünket és úgy munkálkodik bennünk, hogy a maga életét beleszövi a mi életünkbe. Az Atya Isten az Ő örök fenségében nagyon messze lenne tőlünk. A Fiú Isten, noha annyira megalázta magát érettünk, hogy emberré lévén közöttünk élt, feltámadása után megint felmagasztaltatott az Ő mennyei dicsőségébe és ezért, amióta szemünk nem látja és kezünk nem tapinthatja, megint nagyon messze volna tőlünk. De a Szent Lélek egészen közel van hozzánk: bennünk van, világossága áthatja a mi gondolatainkat, ereje benne lüktet a mi igyekezetünkben, jelenléte tapasztalatunkká válhatik. És mivel Ő egyazon Isten az Atyával és a Fiúval, az Ő közelsége által lesz közelvalóvá számunkra a Fiú Isten is, aki különben messze magasságokban trónolna felettünk, és az Atya Isten is, aki a Fiúban megnyilatkozik előttünk, hogy megismerhessük és benne bízni megtanulhassunk. A Szent Lélek pótolja tehát számunkra azt a hiányt, hogy mi nem élvén egy időben Jézus Krisztussal, testi szemeinkkel nem láthatjuk és testi füleinkkel nem hallhatjuk Őt. És pedig olyan bőségesen pótolja, hogy még jobb helyzetben vagyunk, mint azok, akik ott éltek az Ő állandó közelségében és állandó hatásainak élvezetében. »En az igazat mondom néktek«, — ezzel búcsúzott tanítványaitól Jézus Krisztus, — »jobb néktek, hogy én elmegyek, mert ha nem megyek, nem jő el hozzátok a Vigasztaló; ha pedig elmegyek, elküldöm azt tihozzátok.« (Ján. 16, 7.). Az által, hogy maga helyet elláldította a Szent Lelket, valósulhatott meg az a viszony Őközötté és hívei között, amelyet az Ő tulajdon szavajárása nyomán (Ján. 15.) így fejez ki az apostol: »Benne maradunk és Ő mibennünk«. (1. Ján. 4, 13.) Így eggyéválni Ővele nem lehetne, ha ma is itt járna köztünk mezteltestülten földi emberként és nem láthatatlan mennyei világban élne, ahonnan Szent Lelke által van közel hozzánk. A Szent Lélek kiáradása által az a titokzatos mennyei világ, amely most magában rejtí Krisztust, aláereszkedik hozzánk, beborítja és átjárja a mi életünket, vagy úgy

is mondhatjuk: mi felemeltetünk és belevonatunk annak titokzatos szférájába és részeseivé válunk csodálatos erőhatásainak, olyan mélységesen, a lényünk magváig hatóan, ahogy evilági valóságok nem tudnának ránk hatni és minket áthatni, még az evilági életet élő, megtestesült Krisztus sem.

A folyamat tehát, amely az egyházban végbemegy, evilágon túli eredetű: Istennek Fia viszi véghez, de nem úgy megy végbe az evilági emberi életen, ahogy az égből hullott esővíz folyik végig a sziklafalon s aki ránéz, rögtön láthatja, de azt is láthatja, hogy nem a szikla fala csillog ott, hanem a rajta lefolyó esővíz. Úgy megy végbe, ahogy az égből aláhullott esőtől élednek a füvek és a fák: az beléjük szívódva és bennük elrejtetten újítja meg az életüket, ők maguk változnak meg hatásaitól, és hogy ez nem ötlük maguktól van, azt csak azt tudja, aki ismeri az összefüggéseket. Hogy Krisztus »Szent Lelke által« munkálja az egyház életét, ez azt jelenti, hogy emberek életének a felszíne alá rejtetten munkálja. Aki hite által nem ismeri az Ő láthatatlan valóságát, az nem is észlel ebből a munkából semmit, csak az eredményeit látja. És mivel embereket látott tenni-venni az egyházban, azért egészen természetesen ezeknek az embereknek tulajdonítja az észlelhető eredményeket. Ez az oka annak, hogy az egyház ügye egyszerűen emberi ügynek is tűnhetik fel, mintha nem volna más, mint az emberi történet folyamán az emberi lélek indítékaiból és erőiből kifejlődött alakulás, amelynek éppúgy meg lehet adni a magyarázatát emberi okadatolással, mint bármely más jelenségnek, amely az emberi történet folyamán kialakul.

Sőt maguk az érdekeltek is, azok, akikben és akik által a Szent Lélek munkája végbemegy az egyházban, abba a kísértésbe jutnak hitüknek gyenge óráiban, hogy megfelejtkezzenek a Szent Lélek valóságáról és jelentőségéről és egyszerűen a maguk emberi igyekezetének tulajdonítsák az egyház életének a fennmaradását és a belőle fakadó eredményeket. Hiszen csakugyan emberi tevékenységbe rejtőzködően munkálkodik az az erő, amelyből az egyház élete folyik. De amikor nem álmosan pislog a hit

szeme, hanem világosan lát, akkor jól tudja, hogy hiábavaló volna minden emberi buzgolkodás, beszédben vagy cselekvésben való fáradozás, emberek nevelése, lelkesítése és irányítása, — mindebből igazi egyházi élet egy szemernyi sem lenne még. Mindezekén át, mint vezetékeken át a Szent Lélek bennünk áramló erejének kell hatnia, hogy olyasmi menjen végbe, ami az Ige szerinti értelemben megérdemli, hogy egyházi életnek neveztessek.

Az egyház tehát bennünk és általunk él ugyan, de a Szent Lélek valósága azt jelenti, hogy ha igazán az egyház él bennünk és általunk, akkor olyasmi nyilvánul meg bennünk és általunk, ami sokkal nagyobb valóság mimagunknál, jobban mondva: olyas Valaki fejt ki a mi emberi ténykedésünk által a maga erejét, akinek valósága messze felülhaladja a saját magunkét, mert hiszen Ő maga az örökkévaló Isten, akinek méltóztatott a mi életünkbe aláereszkedni és abba beerejtzőzködni. A mi ténykedéseinkről van tehát szó, de olyanokról, amelyeket mégsem tulajdoníthatunk magunknak, hanem magunk előtt is olyan csodálatosak, hogy ajándékot kell bennük látnunk, amelyért csak alázatos hálát érezhetünk. Titkok és csodák között járunk, bár a magunk emberi életét éljük, és éppen az a megfoghatatlan előttünk: hogyan lehet az, hogy ami emberi, egyben mégis olyan isteni, hogyan vonhatja magával ilyen egységbe a mennyei a földit, hogyan lehetséges az a »mystica unio«, amely szerint »Ő mibennünk és mi Őbenne?« A »szőlővesszők« tiika ez, amelyek úgy »teremnek gyümölcsöt«, hogy az rajuk terem ugyan, de csak addig tehetnek meg, amíg általuk maga a »szőlőtő« fejt ki a maga életerejét. (Ján. 15, 1—2.)

Igy végzi Krisztus »Szent Lelke« által azt az »egybegyűjtő« munkát, amelyből az egyház előáll és növekszik. Látszólag emberek hatottak emberekre és emberek engedtek emberek hatásainak minden olyan esetben, amikor egy-egy új taggal gyarapszik az egyház »gyülekezete«. És az az emberi szolgálát, amely erre az eredményre elvezetett, éppen olyan fontos, mint az az emberi magatartás, amelyben ez az eredmény megjelenik. De, hogy az utóbbin

kezdjük, akinek a lelkében a reá gyakorolt emberi hatások alatt kialakult az az eredmény, hogy ő odacsatlakozik Krisztus mellé és besorakozik azok közé, akik »az övéi«, az nagyon jól tudja, hogy ezt nem embernek köszönheti, ha még oly nagy és hálásan emlegetett részük volt is benne. Legkevesebbé köszönheti önmagának, ha még oly nagy lelki harcaiba került is és még oly komoly elhatározásaiból született is meg. Tudatában van annak, vagy legalább is tudatára kell ébrednie előbb-utóbb annak, hogy olyan nagy dolog történt vele, amilyen még csak egyetlenegy történt az életében: maga az életre való megszületése. Új élet nyílt meg számára a Krisztushoz való oda-csatlakozása által. Nem is lehet ezt másnak nevezni, mint »újjaszületésnek«. S ahogy születésében az Isten teremtő munkáját szemlélheti csak, mert annak titokzatos ténye nélkül elődeinek természeti erői sohasem hívhatták volna őt létre, sajátmagának pedig semmi része sem volt benne, hanem mindenestől fogva ajándékul kapta az életet, — ugyanúgy teremtő, »újáteremtő« isteni munkát kell látnia az elnyart új életben is. »A Lélektől születve« (Ján. 3, 8.) lett részese annak a »gyülekezetnek«, amelyet Krisztus »magának egybegyűjt«. A dolog másik oldaláról, azoknak az embereknek a szempontjából nézve, akik ezért az eredményért munkálkodtak az ilyen emberen vagy talán egyenesen küzdöttek is vele, — ők is nagyon jól tudják, hogy nem az övék az érdem és a dicsőség. Ők, ha minden erejüket megfeszítik is, egyetlen embert sem tudnak oda elsegíteni, hogy »beoltassék« abba az életközösségbe, amely Krisztus által és Krisztus körül kialakul. Ha mindent megtettek is evégre, amit emberileg meg lehet tenni, — amikor az eredmény megmutatkozik, az csak Isten csodatévő művének tűnhetik fel a szemükben. Az egyházat a Szent Lélek munkája szaporítja mindig, amikor szaporodik tagjaiban.

Ugyanez áll Krisztusnak arra a munkájára is, amellyel az egyházat »megőrzi«, azaz minden szükségében megelégedi, és »megtartja«, azaz minden veszedelmen átmenti. Emberek által megy végbe ez is. Meggyengülésének, színlődésének, elhanyagolásának idején úgy újul meg az egyház élete, hogy olyan emberek szólalnak meg és lendülnek munkába benne, akiknek szava és szolgálata megpazsdíti

a zsibbadt életet, először talán csak itt is, ott is egy-egy, aztán kisebb, majd nagyobb csoportok, míg a felfrissült élet át nem járja a többieket is mind. De honnan támadnak ezek a megújulást hozó emberek? Nem maguktól váltak ilyenekké! És honnan van az, hogy szavukra visszhang támad egyre többekben és munkájuknak foganatja van egyre szélesebb körben? Pusztán emberi magyarázatokkal nem lehet erre felelni. Az emberi tényezők csak eszközök ilyenkor, mint a villanylámpa fémszála, amely sohasem tudna világítani, ha nem a rajta áthaladó áram világítana általa. Emberek életében és annak színe alatt a bennük lakozó Szent Lélek munkája megy végbe mindig, amikor az egyház megfogyatkozó életteljessége után új virágzás napjai következnek. Ha pedig külső vagy belső veszedelmek támadják meg az egyház életét, akkor is mindig abban rejlik »megtartásának« a titka, hogy nem csak kívülről vigyáz rá, nem csak mennyei hatalmának magasságából védelmezi. Ura, hanem benne magában él és munkálkodik Szent Lelkének olyan erővel, amelyekkel semmilyen támadás nem bírhat. Valahányszor túlél az egyház egy-egy olyan siralmas helyzetet, amely látszólag már a megsemmisüléssel fenyegette, ennek mindig megvan az emberi története is. Nem megy ez végbe anélkül, hogy emberek ne mutatnának hősies állhatatosságot, amelyen megtörik a külső ellenségnek minden dühe, vagy ne fejtenének ki olyan lankadatlan hűséget, amely nem tágit a belső romlások elhatalmasodása esetén sem, hanem szívósan folytatja a maga szolgálatát, míg végül is őt igazolják a következmények. Azonban nagy rövidlátás volna csak ennyit látni. Az ilyen emberi erőkiéjtés, amely előbb-utóbb mindig elnyeri a pálmát és átmenti az egyház életét a bajokon, titokzatos forrásokból táplálkozik: az emberekben lakozó Szent Lélek az, aki nem engedi, hogy meg'ankadjanak és megtántorodjanak, s ha súlyos türelmi próbákat, vagy akár a mártíromságig menő szenvedéseket kell is kiállaniuk, a »Szent Lélekben való öröm« nyújt nekik mindezt olyan gazdag kárpótlást, hogy készségesen elhordozzák a nehéz idők terheit, amíg azok el nem múlnak.

Mindebből az következik, hogy az egyháznak legelső és legfontosabb gondja csak az lehet, hogy ráhagyatkozzék a Szent Léleknek benne munkálkodó erőire. A legfonto-

sabb, amit tehet, az, hogy útat enged a Szent Lélek munkájának: Ő végezze el azt, amire szükség van s ami emberi erőből úgysem telik. Nem programokat kell maga elé kitűznie, amelyeket meg akar valósítani, hanem ajándékul kell várnia minden szükséges előmenetelt és eredményt. Senki ne féljen attól, hogy ez azt jelenthetné, hogy az egyházban az emberek összetett kezekkel várják majd, hogy sült galambként minden a szájukba repüljön. Ahol kitárt lélekkel várják a Szent Lélek erőinek a kiadását és működését, ott maga a Szent Lélek gondoskodik majd arról, hogy az emberi erők munkába lendüljenek, — serényebb munkába, mint amilyenben nélküle forgolódnának, — hiszen a Szent Lélek nem az emberek feje felett végzi el a maga dolgát, hanem magukban az emberekben és maguk által az emberek által. De akármilyen élénk mozgásba jutnak is az emberek s akármilyen hatékonyan tudják egymást is megmozdítani és mozgásban tartani, tudni fogják, hogy a mozgató erő nem belőlük magukból ered, hanem belőlük árad. »Vettek erőt, minekutána a Szent Lélek eljött rájuk«. (Ap. Csel. 1, 8.)

Egy szóba foglalva a dolgot, azt kell mondanunk, hogy az egyház csak akkor igazán egyház, ha imádkozik. Az imádság az a lélekzetvétele, amely által kitárja bensejét a Szent Lélek beáradása előtt. S ami emberi tevékenység ezen kívül folyik az egyházban, annak csak akkor van igazán köze az Ige értelmében vett egyházi élethez, ha ilyen imádságból sarjad ki és ilyen imádsággal van áthatva. Ez az emberi feltétele annak, hogy az egyházban végbemenjen az a folyamat, amelyet »Istennek Fia... Szent Lelke által« végbevisz s amely egyházzá teszi az egyházat.

Ha ez alá a mérték alá odaállunk, mindjárt megértjük, miért van egyházi életünk válságban. Nem éreztük magunkat a Szent Lélek erejére mindenestül fogva ráutaltaknak és ezért nem is könyörögtünk érte állandóan, nem is kaptuk meg úgy, ahogy megkaphattuk volna. Egészen nem felejtkeztünk meg róla és egészen nem is vétetett el tőlünk. Különben nem is lenne már szó egyházi életünk válságáról sem, hanem csak az emléke volna már meg egyházi életünknek. Halottaknak már nincsenek válságaik. De ha életben tartotta is a Szent Lélek ereje egyházunkat,

mi mégsem tulajdonítottunk neki olyan jelentőséget, amelyen megillette volna. Ezért kihasználatlanul maradtak azok a nagy lehetőségek, amelyek készen kínálkoztak volna az Ő valóságában. »Megvetettük« ezt az »ajándékot«, ahelyett, hogy »felgerjesztettük« volna, hogy fejtse ki egész csodálatos hatalmát. (I. Tim. 4, 14.—II. Tim. 1. 6.) Ünnepi alkalmakra fentartatott megnyilatkozásunk volt a »Jövel, Szent Lélek Úr Isten!« éneke; de a benne megnyilatkozó vágyakozás és esedezés nem volt egyházi életünk uralkodó érzése. Nem voltunk a Szent Lélek munkájára ráhagyatkozó és annak erőhatásai előtt imádságban kitérülködő egyház, amilyennek az Ige mutatja fel előttünk az Isten akarata szerinti egyházat.

VI. Az emberi bizonyágtétel.

De a Káté nem csak azzal jellemzi az egyház életfolyamatát, hogy abban Istennek Fia »Szent Lelke által« végzi a maga munkáját, hanem ehhez hozzátesz még valamit, amikor azt mondja: »Szent Lelke és Igéje által«. Az Ő »Igéje« je'enti azt a közöttünk, emberek között elhangzó beszédet, amely Őrála szól, Őt hirdeti, az Ő ismeretét közvetíti, Ő maga is Ige, — az az Ige, amely »kezdetben volt« és »Isten volt« a világ teremtése előtt. Istennek az az öröktől fogva mindörökké élő Szava, amelyben magát éli ki, amely tehát nem kevesebb, mint Ő maga, nem teremtménye ne'ki, hanem a Szentháromság egységében második szemé'ye. De ez az örök Ige »testté lett«, amikor ennek rendelt ideje eljött, és ennél fogva van olyan emberi beszéd is, amelyben Isten maga szólal meg. Ezért van az Isten Fiána'k, aki maga az Ige, »Igéje«, amely köztünk emberek között hangzik fel. És ami az egyik oldaláról a Szent Lélek munkájának tulajdonítandó az egyház életében, az egy másik oldaláról nézve úgy tűnik a szemünkbe, mint ennek az emberi beszédnek, az emberektől emberek felé megzendülő Igének a hatása.

Ha a Káté nem írja is körül pontosabb részletezéssel, mit ért ez alatt az »Igéje« alatt, bizonyos, hogy elsősorban arra az emberi bizonyágtételre gondol, amelynek elsősorban köszönhetjük, hogy Jézus Krisztust egyáltalán ismerhetjük és tudomásunk lehet arról, hogy mit köszönhetünk neki: arra a prófétai és apos'oli bizonyágtételre, amely a Bib'ia szent ir'aiban maradt reánk. Már jóval azelőtt, hogy Isten Jézus Krisztusban megadta e világnak a maga teljes és végleges kijelentését, hosszú időközön át »sok renddel és sokféleképen szólott« egy erre a célra kiválasztott nép köréből még különösebben erre a célra kiválasztott embere

által. (Zsid. 1, 1.) Az egyre jobban kivilágosodó hajnali derengés módjára egyre többet adott az Ő ismeretének abból a világosságából, amelynek »naptámadatát« fel akarta hozni a világra. Ezek az emberek, akik az Ótestamentum lapjairól máig is szólnak hozzánk, előfutárai voltak az Eljövendőnek. Egész működésük ígéret, prófécia volt, amely aztán Jézus Krisztusban nyerte el »beteljesülését«. Szavukat az érti meg igazán, aki abban Őróla való bizonyágtételt lát. Azután pedig, hogy Ő már megjelent és születésétől kezdve egész működésén át mind kereszthaláláig, feltámadásáig és megdicsőüléséig megfutotta pályáját, megint támasztott Isten embereket, akik »néki tanúi legyenek« (Ap. Csel. 1, 8.) és mindenknek »hirdessék« azt, »amit hallottak, amit szemeikkel láttak és kezeikkel illeltek, az életnek ígését«, amely »nékik megjelent«. (I. Ján. 1, 1—2.) A Jézus Krisztusra előremutató prófétai bizonyágtételhez így járul hozzá az a reá visszamutató apostoli bizonyágtétel, amely az Újtestamentum lapjain van megörökítve számunkra. Ennek az ősi emberi bizonyágtételnek a szavaiba öltözötten válunk hozzáférhetővé számunkra Istennek Jézus Krisztusban megtes' esült önkijelentése.

De amikor a Káté az Ő »Igéjéről« beszél, beleérti abba azt az élő emberek által elhangzó beszédet is, amelyben nemzedékről nemzedékre tovább visszhangzik a Biblia írásaiban foglaltatott üzenet. Magas hegyek között nem csak annyiból áll a mennydörgés, mint amikor sík vidék fölött a felhők között eldördül a kicsattanó villámlás. A sziklafalak továbbadják egymásnak a beléjük ütődött hanghullámokat és még sokáig dübörög az égzengés. Ez a visszhangzó dübörgés is hozzátartozik a mennydörgéshez. Isten Fiának »Igéje« is felöleli magába mindazt az emberi beszédet, amely által tovább zeng ebben a világban a Jézus Krisztusról való bizonyágtétel, — mindaddig, amíg csakugyan a Jézus Krisztusról való bizonyágtétel marad, vagyis amíg összhangzásban áll a bibliai bizonyágtétel mondanivalójával és csak azt adja tovább, amit maga is onnan kapott. Lehet ennek a visszhangzó Igének a formája nagyon különböző, kezdve az olyan feszteien emberi szóváltástól, amelyen a hétköznapi élet során mindig adódik ember és ember között, folytatva az olyan eseteken, amikor különösebb felelősség terhe alatt szól valaki a reábizottakhoz, pl. szülő

a házanépéhez, nevelő a növendékeihez, — el egészen odáig, amikor ünnepélyes, nyilvános alkalmakkor szól az egyik ember a többiekhez, ami nem mindenkinek kenyere, csak erre különös képességgel megáldottaké. Sőt jó még arra is rámutatnunk, hogy ennek a visszhangzó emberi bizonyágtételnek nem is kell okvetlenül mindig az élő szó formájában megszólalnia. Szólhat az írott vagy nyomtatott betű által is, szólhat művészi alkotások által is, szólhat olykor az olyan néma magatartás által is, amelyből világosan megértheti mindenki, mit akar kifejezni. Isten Fiának »Igéje« lehet minden olyan emberi megnyilatkozás, amely a figyelmet Jézus Krisztusra irányítja, az Ő ismeretének kivilágosodását és terjedését munkálja az emberek között, és ezzel csak azt a kincset váltja aprópénzre, amelynek a tárháza a Bibliában található meg.

A sokféle forma közül, amelyet ez az emberi ajkon megszólaló Ige ölthet, ki kell azonban egyet emelnünk különösen is. Ha a Káté nem emlékezik is meg róla, szavai mögé kétségtelenül odaértendő ennek a különös kiemelése is. Ez az a fajtája a Biblia üzenetét továbbadó emberi bizonyágtételnek, amelyre nem képes akárki, csak erre különös elhivatást kapott és annak betöltéséhez különös »kegyelmi ajándékot« is nyert emberek, akiknek éppen ezért élethivatásuk az »igehirdetés«. Legszembeszökőbb megkülönböztető vonása az ilyen bizonyágtételének az, hogy általa nem csak magánérinkezésben, hanem nyilvánosan is, nagyobb egybegyülekező hallgatóság előtt is megszólalhat a Jézus Krisztusról szóló bizonyágtétel, és pedig különösen olyan alkalmakkor, amikor éppen ennek a bizonyágtételnek, az Igének a meghallgatására gyülekeznek egybe az emberek. Hogy az ilyen »prédikálásnak« milyen nagy jelentősége van az egyház életében, az abból tűnik ki a legvilágosabban, hogy milyen isteni gondoskodás tárgya. Az a pásztori »őrzés«, amelyben Isten Fia az egyházat részesíti, hogy minden szükségét megelégtse, legszemléletesebben abban nyilvánul meg, hogy — hol szűkösebben, hol bőségesebben, de mindig elégséges számban — támaszt az egyház soraiban olyan embereket, akik tőle az Ige hirdetésére kapnak különös elhivatást és képeztetést. Földi élete napjaiban is különös gondot fordított arra, hogy maradjon utána néhány kiválasztott és felkészült

ember, aki a róla való nyilvános bizonyosgtételnek a szolgálatát betölthesse. És azóta is, hogy mennyei hatalmával intézi egyházának sorsát, mindig »adott némelyeket apostolokul, némelyeket prófétákul, némelyeket evangélistákul, némelyeket pásztorokul és tanítókul... az Ő testének építésére«. (Ef. 4, 11—12.) Annak a bizonyosgtételnek a vezetékhálózatában, amely embertől emberig tovább viszi a Jézus Krisztus isméréjét, vezérszálak szerepét töltik be az ilyen »igehirdetők«. Az ő bizonyosgtételük által élénkül meg minden más bizonyosgtétel is. Általa válhatik leginkább olyan érthetővé és megtermékenyítővé a Biblia szava a hallgatók lelkében, hogy nekik is lehet azután mondani-valójuk egymás számára és mások számára.

Még egy fontos mozzanatot bele kell értenünk a Káté szavaiba, ha kifejezetten nincs is szó róla bennük: a sákramentumok szolgálatát. Teljesen feljogosít bennünket erre mindaz, amit a Káté a sákramentumokról egybeüött tanít. Isten Fiának »Igéjébe« ez is beletartozik, mert ez is közöttünk, emberek között végbemenő bizonyosgtétel ugyanarról a Jézus Krisztusról, akit az Ige hirdet. Csak nem szavakba, hanem jelképes cselekményekbe foglalt bizonyosgtétel, amely azonban nagyon érthetően és világosan szól mindenkihez, aki az Ige szavaiból már megértette, miről is van szó bennük. Ugyanarról beszélnek a sákramentumok is, csak nem mint a fülünkön át hozzánk érkező, hallható, hanem mint a szemünk elé táruló, »látható Ige«. És van még egy megkülönböztető vonásuk. Míg a szavakba foglalt Ige kifejezési módja sokféleképpen változhatik, és változhatik aszerint, hogy hol és mikor élő emberek nyelvére kell lefordítani, a mondanivalóját, addig az a jelbeszéd, amelyet Jézus Krisztus elindított, amikor az Úrvacsorát szerezte és a Keresztséget rendelte, lényegében mindig és mindenütt ugyanaz marad. Bármely kornak bármely nemzetbe'i emberei világosan megérthetik, mit jelent az a vízzel való jelképes megmosatás és a kenyérrel és borral való az a jelképes megvendégeltetés, amelyben Jézus Krisztus akaratából részesülnek. Ebben a jelbeszédben tehát maga Jézus Krisztus beszél hozzánk anélkül, hogy tolmácsra szükségünk volna. Mintha nem is választana el bennünket az Ő földön járától a kétezer éves időbeli és a sok egyéb történeti különbség, úgy szól hozzánk az Ő

sajátmagáról szóó tulajdon bizonyágtétele, amellyel magához hívogat és magát felajánlja nekünk. Ezért olyan hitelesítő pecsét az Ige mondanivalója mellett a sákramentum, mint amelyet régi fejedelmek függesztettek az általuk kiállított oklevelekhez. Azoknak szövegét irhatták íródeákok, de a pecsét azt jelentette, hogy a szövegben foglaltak csakugyan a fejede akara nyilvánítását fejezik ki. Így válik a sákramentumok által a szó teljes értelmében Jézus Krisztus tulajdon »Igéjévé« az, amit a sokféle emberi bizonyágtétel közvetítése révén megtudunk felőle.

Hogy már most is ennek Fia az egynázért és az egyházban való munkásságát nem csak »Szent Léke által«, hanem »Szent Leke és Igéje által« végzi, az két fontos dolgot jelent. Először is jelenti azt, hogy bármilyen titokzatos erőket állít is munkába, munkájában mindig van valami általunk világosan felismerhető és ellenőrizhető. A Szent Lélek valóban olyan, mint a szél, amely »fú, ahová akar, és annak zúzását halljuk, de nem tudjuk, honnan jő és hová megy«. (Ján. 3, 8.) Emberi megfigyeléssel nyomon nem követhető, emberi értelemmel ki nem számítható a munkája. Rejtelmekbe burkoltan és csodáktól kísértén működik. Csak az eredményeit észlelhetjük, amikor — gyakran nagy meglepetésünkre — élénk bukkannak az emberi életben. De egy dolgot biztosan tudhatunk: a Szent Léleknek ez a megfoghatatlan munkája mindig összefügg valahogyan az Igével, a Jézus Krisztusról szóló emberi bizonyágtétellel. Erről ismerhető fel és ennyiben ellenőrizhető a Szent Lélek munkája: ahol nem szól az Ige, ott nem folvik a Szent Léleknek egyházat létesítő és éltető munkája. Munkálkodhatnak az emberi életben rejtelmes erők, amelyek olykor a Szent Lélek munkájából születő eredményekhez megtevésztésig hasonló eredményeket termelnek ki. De ha ilyenkor azt látjuk, hogy az egész jelenség nem Jézus Krisztus körül forog, mint középpontja körül, hogy alapjában véve nem »Őróla van szó«, hanem valami másról, akkor biztosak lehetünk: nem a Szent Lélek munkájával állunk szemben. Nem Istennek az emberi életben át megnyilvánuló erői, hanem csak magából az emberi életből, annak mélységeiből előtörő erők dolgoztak. Amikor Jézus Krisztus a Szent Lélek eljövetelel vigasztalta tanítványait, így jellemezte annak munkáját: »Bizonyágot tesz majd rólam...

Engem dicsőít majd, mert az enyémből vesz és megjelentí néktek.» (Ján: 15, 26; 16, 14.) Ha felvetettük azt a kérdést, hogy mi az, ami mint változhatatlan elem mindvégig megmarad az egyház életében és egységbe foglalja annak folytonos alakulásban lévő életét, akkor erre a kérdésre itt is választ kapunk. Nem csak azért egy az egyháznak egész élete, mert eleitől fogva mindvégig Istennek Fia munkálja az egészet, hanem azért is, mert Ő úgy végzi ezt a munkáját, hogy közben az emberek egymás közt is róla beszélnek. Az egyház életfolyamatának az egysége mögött amaz a tény a láthatatlan végső alap, de emez az utóbbi a számunkra megfigyelhető jelenség, amely minden változáson át lényegében változatlanul megmarad. Egyház csak ott van, ahol Jézus Krisztus hirdettetik. Ez az egyház »keresztyén« jellegének általunk ellenőrizhető oldala.

De az Igének ez a nagy jelentősége még egy másik fontos dolgot is magával hoz. Ez szabja meg azt az emberi felelősséget, amellyel mi is részt veszünk az egyház életében. Istennek Fia munkálja ugyan az egyházat, de nem úgy, hogy mi ennek az Ő munkájának csak tárgyai és haszonélvezői volnának. Nagyon lényeges lenne az is, ami ránk van bízva belőle. Ha csak annyit tudnánk, hogy a Szent Lélek által megy végbe ez a munka, akkor nem tudhatnók: mi részünk lehet nekünk is benne. Hiszen a Szent Lélek munkája olyan rejtelmes, hogy titkaiba mi bele sem láthatunk, nem hogy belefolyhatnánk azoknak kibontakozásába. Legfeljebb, mivel a Szent Lélek a bennünk lakozást vett Isten, annyit tudhatnánk, hogy munkássága valahogyan mozgásba hoz majd bennünket is, mint közegeket, amelyek által működni akar. De ebből nem világosodnék ki, hogy mi hát a mi teendőnk azon az egyen kívül, hogy várjuk a Szent Lélek indíttatásait. Ha ellenben úgy áll a dolog, hogy a Szent Lélek munkájának minden rejtelmessége ellenére is világosan hozzákapcsolódik mindig az Igéhez, a Jézus Krisztusról szóló emberi bizonyágtételhez, akkor egészen megváltozik a helyzet. Így már tisztában lehetünk azzal, mi a mi dolgunk. Ha azt akarjuk, hogy részünk legyen annak az egyháznak az életében, amelyet az Isten Fia munkál, akkor abba az Ő Igéje révén kapcsolódhatunk bele: arra kell figyelnünk, akármilyen formában

hangzik is felénk, és azt kell továbbhirdetnünk, kiki a maga lehetőségei szerinti módon.

Figyelni az Igére, ez mindenekelőtt azt jelenti: megbecsülni azt a páratlan ajándékot, amely a Bibliában van adva számunkra, és hálásan élni vele. Az egyház élete aszerint emelkedik vagy hanyatlik, hogy a Bibliából közvetlenül felhangzó bizonyoságtétel milyen komolyan foglalkoztatja. Ha ez emberek ismerik, szeretik olvasni és állandó lelki szükségletüket elégítik ki vele, akkor nagy lendülettel folyik az egyház életének a kibontakozása. He elfelejtett vagy csak kevesek által ismert és használt könyvvé válik, akkor téli álomba merül az egyház élete. Ezért az egyház története híven tükröződik a Biblia sorsának a történetében. De ugyanúgy felelősek vagyunk minden másfajta bizonyoságtétel komolyanvételeért is, amelyben Jézus Krisztus hirdettetik nekünk. Különösen azért vagyunk felelősek, hogy hálás megbecsüléssel vegyük azoknak bizonyoságtételét, akiknek sajátos hivatásukul adatott az igehirdetés. Akikben felismerjük ezt a mindnyájunk javára adott ajándékot, azoknak biztosítanunk kell az alkalmakat és lehetőségeket, hogy hivatásukat betölthessük közöttünk. Öröjünk magukon pedig fokozott felelősség nyugszik atekintetben, hogy olyan elmélyült figyelemmel merüljünk bele a Biblia bizonyoságtételébe, hogy annak hű tolmácsolói lehessenek hallgatóik számára. De nem csak befogadói kell, hogy legyünk az Igének, hanem az is a mi vállainkra háruló felelősség, hogy általunk továbbzenghessen szava. »A Krisztusnak beszéde lakozzék bennetek gazdagon.« (Kol. 3, 16.), ahol ennek a követelménynek értelmében az egyház Igével telített életet él, ott nem maradhat el az sem, hogy »kizendüljön tőle az Úr beszéde« (I. Thess. 1, 8.)

De ha hangsúlyoztuk az Igének azt a szerepét, amelyből ilyen világosan folyik a mi teendőnk, hangsúlyozzuk végül azt a kapcsolatot is, amelyben a Káté beszél róla: »Szent Lelke és Igéje által«. Ahogy nem a Szent Lélek munkája az, amely elkerüli vagy átugorja az Igét, úgy viszont az Ige sem ér semmit a Szent Lélek erőhatásai nélkül. Hiábavaló a mi legkészségesebb igehallgatásunk vagy az Ige hirdetésében való legodaadóbb buzgolkodásunk, ha csak emberi ügy marad. Egyházat építő fogamatja az Igének csak ott és akkor van, »ubi et quando Deo visum est«,

ahol és amikor Istennek úgy tetszik, hogy Szent Lelke által fogantatossá tegye. Ezért az Ige körül való minden emberi ténykedésünket át kell, hogy hassa az az alázatos imádságos magatartás, amely bízva várja a Szent Lélek erejének megmutatkozását.

Mindezeknek mértéke alá állítva jelenlegi egyházi életünket, örömmel és hálással állapíthatjuk meg, hogy elméletileg nincs baj. Elődeink örökségeként ma is az az elv uralkodik gondolkozásunkban, hogy igazán egyház csak akkor lehet az egyház, ha »az Ige egyháza«. Intézményesen is úgy van berendezve egyházi életünk, hogy középpontjában a Biblia áll; egybegyülekezéseinken felhangzik szava; gondoskodás történik arról, hogy elhívott igehirdetők tolmácsolhassák azt, valamint arról is, hogy aki köztünk nő fel, a Biblia ismeretében nőhessen fel. Csak az a kérdés: mivé lett mindez a gyakorlatban? A valóság hangos szóval figyelmeztet arra, hogy meg kell térnünk a sajátmagunk által vallott meggyőződésekre, azoknak komolyan vételére és követésére. Annak ellenére is, hogy olyan sokan nőttek fel a Biblia ismeretében, keveseknek lett az egész életükre szólóan legfontosabb olvasmányává. A rendszeresen elhangzó prédikációk hallgatósága is sok helyt siralmasan megfogyatkozott. Az igehirdetők munkábaállításánál sem az az uralkodó szempont, hogy csakugyan az Igét hirdetik-e és csakugyan erre a szolgálatra kaptak-e elhivatást és lelki képességeket, hanem sookszor egészen alárendelt jelentőségű szempontok szorítják háttérbe ezt az egyedüli fontosat. Formasággá lett szelvényben az Ige iránt tanúsított tisztelet, amely a múltból ránköröklődött, ahelyett, hogy az Igével kapcsolatban ránkáruló komoly felelősség öntudatos átérzéséből fakadna. Abból látszik ez meg legvilágosabban, hogy ünnepi alkalmakra tartjuk fent az Igével való életünket, a valóságos hétköznapi életünkben pedig meg tudunk lenni jól az Ige nélkül is. Sem nem hallgatunk rá, sem nem beszélünk róla.

VII. A láthatatlan egyház.

Mi körül forog már most az az egész folyamat, amely az egyházban lejátszódik? Mivégre történik az, hogy »Istennek Fia Szent Lelke és Igéje által... gyülekezetet gyűjt egybe magának s azt oltalmazza és megtartja?« Erre a kérdésre a Káté azzal adja meg a feleletet, hogy ezt a »gyülekezetet« így írja körül: »örök életre kiválasztott gyülekezet«. Minden azért történik az egyházban, hogy akik hozzátartoznak, »örök élet« részesei legyenek. Ez az Ige nyelvén nem azt jelenti, hogy éppen csak biztosítva legyen a halál utáni fenmaradásuk. Hiszen a halál utáni továbbélés lehet a kárhozát »örök halála« is. Az »örök életnek« az az ellentéte, amely az embernek osztályrészéül jut, ha Isten Fia el nem végzi rajta a maga munkáját, amely az egyházban folyik, nem is a földi világból való elmúlása és a testi halálban való megsemmisülése, hanem az a mélyebb értelemben vett »halál«, amelynek állapotában az ember legvirulóbb testi jóegészsége ellenére is leledzhetik. »Holtak valátok a ti vétkeitek és bűneitek miatt« — mondja az apostol erről az állapotról. (Ef. 2, 1.) A bűnös volta miatt Istentől elszakadtan élő ember nem él igazán, mint ahogy nem élheti a maga igazi életét a vízből a partra kivetett hal. »Örök élete« annak az embernek van, aki Istenben megtalálta a maga igazi életelemét, van Istennel közössége és annak áldásaiból táplálkozik egész lényében. A testi halálhoz annyiban van köze ennek az »örök életnek«, hogy biztosítva van az ellen is, annak hatalma sem árthat neki, sőt ellenkezőleg: »nyeresége« van belőle, mert megnyitja az utat kiteljesedése számára. (Fil. 1, 21.)

Az »örök életnek« ezt a csodálatos lehetőségét az ember, ha egyszer bűnös volta miatt elvesztette, semmiképen nem biztosíthatja már magának. A maga oldaláról

nem teremtheti meg az Istennel való közösségét. Istennek kell közösségre lépnie az emberrel. Éppen ez történik meg akkor, amikor »Istennek Fia gyülekezetet gyűjt egybe magának«. Akit titokzatos hatalmavál megragad, magához von és ezzel egyúttal belevon az övéinek közös életébe, annak ezáltal helyreállott az Istennel való életközössége és ezért van »örök élete« már a halálon innen is, és még teljesebb értelemben a halálon túl is. Az egyházban tehát az történik, hogy az »örök életnek« ez az Istentől jövő ajándéka árad szét, hogy emberek azt elnyerhessék, abban gyarapodhassanak és annak birtokában mindvégig meg is maradhassanak, amíg ebben a sok veszedelemmel teljes földi világban élnek és el nem jutnak földi életük után annak teljes és többé már semmitől meg nem háborított élvezetére.

»Kiválasztott gyülekezetnek« nevezi a Káté azokat, akik az »örök életben« ebben a kiváltságos ajándékában részesülnek. Nem mindenki nyeri azt el, csak akinek személy szerint szánva van. Az Isten Fiának munkája, amelynek során ezt az ajándékot osztogatja, az egyik embert felöleli és bevonja annak boldog részesei közé, a másik embert el-mellőzi és annak akkor nem lehet benne része. Hogy ez a válogatás hogyan és milyen alapon történik, arról semmit sem tudunk, csak annyi bizonyos, hogy megtörténik és hogy semmiesetre sem igazodik valamilyen emberi különbséghez. Nincsenek rá alkalmas és alkalmatlan emberek. Nincsenek rá érdemesek és érdemtelenek. Minden ember alkalmatlan és érdemtelen rá és csak Istennek hatalmán és irgalmasságán múlik, hogy mégis vannak emberek, akik elnyerik az »örök életet«. Miért nem mutatja meg ezt a hatalmát, amely az emberi alkalmatlanság ellenére is képes megtenni a lehetetlent, és ezt az irgalmasságát, amely minden érdemtelenisége ellenére is fölemeli a magával való közösségbe a bűnös embert, egyetemlegesen, minden ember életében egyformán? Ez az Ő titka, amely előtt el kell hallgatnia kíváncsi kérdéseinknek. Hogy mi megértjük-e vagy sem, az úgy sem változtat a tényen. Tudomásul kell vennünk és meg kell hajolnunk előtte: vannak »kiválasztottak«. S akinek végbemegy az Isten Fiának az a munkája, amellyel »magának egybegyűjti, megőrzi és megtartja« őket, azoknak tudniuk kell, hogy minden jótéteményt, amit

ez jelent számukra s amit egybefoglalva az »örök életnek« nevezünk, egyedül annak köszönhetnek, hogy Isten öröktől fogva gondolt rájuk és »kiválasztotta« őket erre a kiváltságra és rendeltetésre. Életüknek ebben a nagy csodájában, hogy elnyerhették mindörökre az Istennel való közösséget, ez az öröktől fogva elvégezett »eleveelrendelés« teljesedett be.

De a Káté nem véletlenül beszél »kiválasztott gyülekezetéről« ahelyett, hogy csupán »kiválasztottakról«, vagyis egyes kiválasztott emberekről beszélne. Ez a »kiválasztás« ugyan egészen személyes természetű, mert nem is lehet más. Mi emberek különválaszthatjuk a zsebünkben levő pénzdaraboknak egy részét bizonyos célra anélkül, hogy érdekelne bennünket az, hogy ebbe a »kiválasztásba« melyik pénzdarab kerül bele és melyik marad ki belőle. Hiszen mindegy; egyik olyan, mint a másik. De már ha pl. valaki a könyvtárából »választ ki« egy részt, amelyet meg akar tartani, hogy a többin aztán tulajdon, csak úgy »választhatja ki« azt, hogy egyenként dönt minden kötet felől. Mert ha nem pusztá szobadísznek használja csak könyvtárát, amely esetben utóvégre mindegy volna, melyik könyv marad meg s melyik nem, nagyon jól tudja, hogy minden könyv más és külön elbírálást kíván. Hát még ha emberek közül történik a »kiválasztás«! Hogy Isten szemében az ember nem olyan tömeg, amelyikben tizenkettő tesz egy tucatot, azt nyilván megmutatta már teremő munkájában. Nem került ki az Ő keze alól soha két egyforma ember, Egyéneknek teremtett bennünket, más-más alkattal, és egyéni sorsokat formál az életünkből, más-más történettel. Az »örök életre kiválasztott gyülekezet« is személy szerint »kiválasztott« egyénekből tevődhetik csak össze. De ezek a személy szerint »kiválasztott« egyének nem különálló egyének. Mert ahogy Isten teremő akaratából nincs ember, aki ne volna egyén, ugyanúgy nincs különálló egyén sem. Emberi életünk úgy van alkotva, hogy az egyik embernek az élete csak a másikhöz, a harmadikhöz; a századikhöz és az ezredikhez való sokféle viszonyulásának a hálózataiban, a közös életnek a szövedékében bontakozhatik ki. Még az Istentől való elszakadottságnak romlott állapotában is magán viseli az emberi élet ezt a közösségi bélyegét. Pedig a bűn, amelyben minden ember magát tesz

oda abba a középpontba, ahol Istennek kellene állania, éppen ennél az önimádásnál és önzésnél fogva vészes közösségbontó hatalom. De még így is, az ellenségeskedésnek ebben a visszás formájában is, az embereknek egymás közti szakadatlan harcában is, amiből a bűnös élet áll, mégis csak valamilyen viszonyulás szövődik le az egyéni élet. Együtt vagyunk bűnösök. Egyetemlegesen elbukott és megromlott nemzetséget alkotunk. Ezért Isten azokat is, akiket az »örök életre kiválasztott«, egymással való összefüggésükben »választotta ki«. Az emberi nemzetségnek azt a részét, amelyet visszaemel a magával való közösségbe s amelyben helyreállítja így a bűn okozta nagy romlást, ugyanolyan szerves, egybefonódó egységként részesíti az »örök életben«,; amilyennek eredetileg is teremtette az emberiséget egyéni tagjainak millióféle egyéni különbségének ellenére is. Ezért van »örök életre kiválasztott gyülekezet« — »választott nemzetség, szent nemzet, megtartásra való nép«. (I. Pét. 2, 9.) És az egyén »kiválasztása« azt jelenti, hogy öröktől fogva ő is ennek a közösségnek a tagjává volt elrendelve.

Az egyház egész életfolyamata nem más, mint ennek az isteni eleveelrendelésnek a beteljesedése. Akiket Isten az Ő »örök életre kiválasztó« tervébe belefoglalt, azok a maguk idején el is jutnak az Ővele való közösségre és ebben az »örök életnek« a részeseivé válnak. S ahogy Isten eleve eltervezte és elhatározta ezeknek a »kiválasztottaknak« egymással közösségbe, »gyülekezetbe« való egybeépülését, úgy szövődik csakugyan egybe az életük megszámálhatatlan sok kapcsolatnak a szálaival az egyház élő valóságává. Istennek Fia úgy végzi »egybegyűjtő« munkáját, hogy a »kiválasztottak« közül egy sem marad megfosztva az öröktől fogva neki szánt ajándéktól és egy sem marad a többi »kiválasztottakkal« való közösségbe beépítetlenül. És aztán úgy »oltalmazza és megtartja« ezt a »kiválasztott gyülekezetet«, hogy hiába igyekszik ennek a világnak sok ellenséges hatalma megrontani az Ő művét, az minden veszedelmet túlélve egyszer eljut tökéletes befejezésére és akkor készen áll majd az a mű, amelyet Isten öröktől fogva eltervezett: »az örök életre kiválasztott gyülekezet«. A bűn által Istentől elhanyagolt és romlásba merült emberiségből kimentett és kiformált új emberiség

lesz ez, abban a dicsőséges tisztaságban, boldogságban és szépségben, amelyet többé a bűnnek és a halálnak újabb veszedelmei nem fenyegetnek már.

Amíg ez a munka egészen végbe nem megy, sokszor úgy látszik, hogy nem lesz belőle semmi. Sőt mindig úgy áll a dolog, hogy a felszín vajmi keveset árul el belőle. Az »örök élet« ajándékának ugyanis az a törvénye, hogy ebben a földi életben elnyerik ugyan az emberek, de csak úgy, ahogy az oltószem által bele van oltva az új élet a fába. Még hátra van az, hogy az új élet ereje elhatalmaskodjék a régi felett és egészen átjárja az ember valóságát. Isten részéről teljes és végleges az életközösség helyreállítása, de az a felelet, amelyet erre az ember ad, ebben a földi életben sohasem lehet teljes és végleges, hanem a legjobb esetben is csak állandóan fokozódó erejű, növekedésben megújuló. Az »örök élet« megfogamzik és kicsírázva fejlődésnek indul, de teljes gazdagságára és tisztaságára csak akkor jut el, amikor az ember a testi halál által kiszakad ebből a bűntől megfertőzött világból. Közben pedig ott működik az »örök életet« elnyert embernek életében a régi bűnös természet is, amellyel az új életnek meg kell küzdenie. A »kiválasztott gyülekezet« is bűnös emberek közössége ebben a világban és mindennap százszor is eljátszaná az »örök élet« ajándékát, ha nem virrasztana felette Isten Fiának »oltalmazó« hűsége és »megtartó« hatalma.

Mindezeknek az akadályoknak és veszedelmeknek ellenére mégsem válhatik sohasem kétségessé az Isten Fia által »egybegyűjtött gyülekezet« sorsa. Ha a benne is megnyilatkozó emberi bűntől is, a világból ellene támadó emberi bűntől is, sokszor egészen elborítottan is, Istennek Fia szakadatlanul folytatja benne a maga munkáját. Nem az a döntő, hogy mennyi látható abból. A lényeg, az Istennel helyreállított közösség, az »örök élet« megvalósuló ajándéka, úgysem emberi szemek által ellenőrizhető dolog, hanem kinek-kinek a legbenső titka, amely az érdekelt egyénen kívül csak Isten előtt nyilvánvaló. Lényege szerint az egyház, ez az »örök életre kiválasztott gyülekezet«, olyasmi, amit joggal lehet »láthatatlan egyháznak« nevezni. Foglalkoznunk kell majd azzal is, hogy ugyanakkor »látható egyházként« is meg kell nyilvánulnia, de ez

már csak a megnyilvánulása annak a lényegnek, amely igazában »láthatatlan«.

Ebben a »láthatatlan egyházban« hajszálnyi pontossággal és bizonyossággal megy végbe Isten Fiának az a munkája, amely által az »örök életre kiválasztott gyülekezetnek« öröktől fogva elvégezett isteni terve megvalósul. Elégséges biztosítéka ennek az, hogy »Szent Lelke által« munkálkodik érte. Az emberi életben rejtelmesen szállást vevő Isten elég hatalmas arra, hogy azt a maga tervei szerint alakítsa és benne a maga céljait megvalósítsa. Aki eljutott az »örök életnek«, az Istennel közösségben élt életnek boldog birtokába és ezzel belesorakozott a »láthatatlan egyháznak« a közösségébe, az visszatekintve arra az útra, amely ide elvezette, sokszor kísértetiesen megöbbsentő fényben látja kivilágosodni, milyen titokzatos erők terelték és vitték őt ezen az úton, sokszor anélkül, hogy ő tudta volna, merre is halad, sőt sokszor annak ellenére is, hogy ő rugódozva ellenállott. Meg kellett járnia ezt az utat és el kellett érkeznie az »örök élet« ajándékában örvendő »gyülekezetben« számára is kijelölt és fentartott helyre. Így volt eltervezve felőle és a Szent Lélek hatalmas véghez is vitte. Azután is, valahányszor ennek a szent közösségnek a tagjai túlélnek egy-egy válságot, amelyben már-már úgy látszott, hogy odavész az Istennel való közösségük, kiesnek az »örök élet« boldog bizonyosságából és semmivé válik bennük mindaz, amit már elnyertek annak javaiból, sokszor elcsodálkozva állapíthatja meg visszatekintő szemük, hogy igazában egy pillanatra sem vált bizonytalanná a sorsuk. Megérhettek sok elhanyaglást és megsejyenyülést, és megvallhatják, hogy méltán, mert sok hűtlenséggel és engedetlenséggel rontották meg Istennel való közösségüket. Mindennek ellenére mégis kivilágosodik előttük: a Szent Lélek vezetése nem szűnt meg akkor sem, amikor életüknek ezeket a szomorú mélységeit járták. Ha nem engedték is át magukat öntudatos odaadásal ennek a vezetésnek, az azért a maga titokzatos módján szüntelenül érvényesült és a régi életükbe való visszaesésük után nem ott folytatták a dolgot, ahol látszólag abbahagyták, hanem előbbre vannak. Bukásaik által is feljebb emelkedtek. Istennek rejtelmes terveibe tartozott bele az is, ami látszólag azoknak ellenére történt. S ahogy az

egyéni »kiválasztottak« életében sokszor így kiragyog, de még akkor is, amikor homályban marad, mindig érvényesül a Szent Léleknek semmilyen akadályt nem ismerő hatalma, ugyanúgy érvényesül az egész »kiválasztott gyülekezetben«. Majd szemébe kell néznünk a dolog másik oldalának is, de erről az oldaláról nézve úgy tárul elénk az egyház valósága, mintha az emberi élet az Isten számára csak anyag volna, amelyből ő kidolgozza a maga örök elgondolásait, mintha »az örök életre kiválasztott gyülekezet« csak »tisztességre való edény« volna, amelyet Ő, a »Fazekas«, szuverén tetszése és hatalma szerint »gyurna«, s az egyház nem egyéb volna, mint »készítmény«, amelyet a »Készítő« megtervezett és az idők rendjén meg is valósít. (Róm. 9, 20—21.)

Igy tárul elénk az egyház valósága, — mondtuk? Nem jól mondtuk. Mert így éppen **nem** tárul elénk, hanem megmarad előlünk elrejtett valóságnak. A titkok kárpítja mögé kiki csak azon a nagyon keskeny résen át pillanthat bele, amely akkor nyílik meg számára, amikor a saját életében láthatja a Szent Lélek által megvalósulni azt, amire öröktől fogva »kiválasztatott«. Egyébként pedig igazában csak azért tudhatjuk bizonyosan, hogy **van** egy ilyen előlünk elrejtetten élő titokzatos »gyülekezet«, mert Istennek Fia az Ő Igéjében biztosít minket afelől, hogy Ő ennek a megvalósulását munkálja az emberi világban.

Amikor megállapítottuk, hogy mi az egyházi életben vétkes és fájdalmas módon elhanyagoltuk magát a cselekvő alanyt, Jézus Krisztust, akinek a munkássága folyik az egyházban és az egyház által, akkor ezzel már megvalóítottuk azt is, hogy ugyanúgy elhanyagoltuk magát azt a titokzatos művet is, amelyen munkálkodik. Háttérbe szorult az az igazság, hogy az egyház értelmét az »örök életre kiválasztott gyülekezet« adja meg. Ritkán gondoltunk arra, aminek pedig uralkodnia kellett volna az egyházzal való gondolkodásunkban, hogy minden látható jelenség és tevékenység mögött elsősorban az a »láthatatlan egyház« a lényeges, amelynek kialakulásán munkálkodik a Szent Lélek. Meg is lakoltunk érte szánalmasan. Nem igen hasonlítottunk ahhoz a világ pusztaságain az »örök élet« ajándékának szent bizonyosságával és annak a halál utáni kiteljesedésének diadalmas reménységével áthaladó karavánhoz, amelynek az egyháznak igaz valója szerint lennie

kellene. Megritkultak sorainkban azok, akik az Istennel való örökre elszakíthatatlan közösségnek boldog birtokában élnek s akik az egyházban ennek a szent kiváltságnak a résztársai egymással. Nem világol a lelkünkben örök »kiválasztottságunk« tudata és ezért az életnek és a halálnak kérdéseivel Isten nélkül, csak a magunk természeti mivoltának az erőire támaszkodva viaskodunk. Még Istenhez való viszonyulásunkból, »vallásos« életünkben is kitűnik, sőt talán ebből tűnik ki a legjobban: ellenfelekként viszonyulunk Őhöz, bizalmatlanok vagyunk iránta és félünk tőle. Ezért igyekszünk Őt tőlünk telhetőleg kielégíteni és magunkat ellene biztosítani. De közben mindig ott van a szorongó érzés: vajjon sikerült-e? Pedig tudnunk kellene, hogy hiábavaló minden mi erőlködésünk, ellenben Ő maga véghez viszi a mi üdvösségünk dolgát aszerint az örök »kiválasztás« szerint, amelyre alázatos bizalommal ráhagyhatjuk magunkat. S akkor az életnek és a halálnak minden kérdésével szemben az a bizonyosság töltene el bennünket, hogy »azoknak, akik az Istent szeretik, minden javukra van, mint akik az Ő végzése szerint hivatalosak«. (Róm. 8, 28.) »Én örök életet adok nekik és soha el nem vesznek, és senki ki nem ragadja őket az én kezemből« — mondotta Jézus Krisztus azokról, akiket örök végzésével »az Atya néki adott«. (Ján. 10, 28—29.) Az egyház akkor igazán egyház, ha olyan »nyája« akar lenni ennek a Jó Pásztornak, amely az Ő örök biztonságot nyújtó »kezeben« tudja a maga sorsát egyénenként csakúgy, mint együttesen.

VIII. A látható egyház.

Van az egyház valóságának az imént tárgyalton kívül egy másik oldala is, amelynek számonvétele nélkül egészen egyoldalú és ezért hamis képünk volna róla. A Káté nem is mulasztja el az egyháznak ezt az oldalát is felmutatni. Azt mondja ugyanis, hogy Istennek Fia »Szent Lelke és Igéje által örök élere kiválasztott gyülekezetet gyűjt egybe magának, az igaz hitnek egységében, s azt őrzi és megtartja«. Ezekben a közbeiktatott szavakban: »az igazi hitnek egységében« áll előttünk az egyház valóságának az a másik oldala, amellyel foglalkoznunk kell. Úgy foghatjuk fel ezeket a szavakat, mintha második jelzőként kapcsolódna az előbbihez, vagyis mintha a Káté »örök életre kiválasztott, az igaz hitben megegyező gyülekezetről« beszélne. (Latin fordításában így szól a szövege.) Az előbbi jelzőben foglaltatik, mint láttuk, az egyháznak az az isteni oldala, amely szerint mi emberek csak tárgyai vagyunk a Szent Lélek rajtunk végbemenő munkájának. Ebben az utóbbi jelzőben jut kifejezésre az, hogy ugyanakkor mi magunk is felelős tényezők vagyunk az egyház életében, tehát annak megvan az emberi oldala is.

Isten ugyanis azokat, akiket az »örök életre kiválasztott«, úgy vezeti el annak birtoklására és úgy tartja meg őket abban mindvégig, hogy közben az ő élő, öntudatos, személyes embervoltuk ebben nem hogy nem szenved sérelmet, hanem nagyobb mértékben érvényesül, mint bármi másban. A Szent Lélek, amint láttuk, úgy munkálkodik az emberi lélekben, hogy kivilágosodjék előtte Istennek a Jézus Krisztusban adott kijelentése. És munkájának döntő mozzanata az, hogy az emberi lélekben fölébreszti az így megismert Jézus Krisztus iránt a hitet. Ez által válik tulajdonává az embernek az »örök élet« ajándéka. Jézus Krisz-

tus hozza az embereknek az Istennel való közösség lehetőségét; aki hittel elfogadja azt, aki hite által magát rábizza és hozzákapcsolódik, annak az életében válik ez az Istennel való közösség átéltető valósággá. »Aki hiszen Őbenne, örök élete van«. (Ján. 3, 16.) És a hívőnek továbbra sincs szüksége semmi egyébre, mint arra, hogy Jézus Krisztussal szemben megmaradjon a hitnek ebben a viszonyában. Ezt munkálja benne a Szent Lélek is a maga titokzatos módján, de ez egyúttal a hívőnek személyes felelőssége is. Neki van szegyezve a minduntalan kiújuló felszólítás: »Higgy a Jézus Krisztusban!«

Ahogy már most a »kiválasztott« egyénnek, éppen azért, mert »kiválasztott«, lehet is és kell is minden igyekezetével »megtartania a hitet«. (II. Tim. 4, 7.), ugyanúgy lehet és kell a »kiválasztott gyülekezetnek« a maga közösségi mivoltában is arra törekednie, hogy a »hitnek egységében« éljen. Ebben áll lényegében véve a mi emberi felelősségünk az egyház életéért. Minden egyéb, amit még ezen a címen fel lehet hozni, bennefoglaltatik ebben. Különösképpen bennefoglaltatik az, amit a mi emberi felelősségünkről már a fentebbiekben elmondottunk, amikor arról volt szó, hogy Istennek Fia nem csak »Szent Lelke által« végzi a maga isteni munkáját, hanem az emberek nyelvén megszólaló »Igéje által«, vagyis az ember és ember között elhangzó bizonyosságtétel által is. Mert ahogy »Szent Lelke által« megy végbe az a titokzatos folyamat, amelynek révén Isten örök végzése valóra válnak az »örök életre kiválasztott gyülekezetben«, úgy viszont ez által az emberi szolgálatra bízott »Igéje által« történik az, hogy kialakul »az igaz hitben megegyező gyülekezet«. Ha amazt »láthatatlan egyháznak« neveztük azért, mert emberi tekintetek elől lényege szerint elrejtve él és bontakozik ki teljessége felé, úgy ezt viszont »látható egyháznak« nevezhetjük, mert hiszen a szemünk előtt megy végbe az az emberi szolgálat is, amely által az Ige megszólal, és annak eredményeképpen »az igaz hitben megegyező gyülekezet« is láthatóan itt él és növekszik az emberi világban. De hangsúlyozzuk, hogy nem két külön valóságról van szó, amikor így megkülönböztetjük egymástól a »láthatatlan« és a »látható egyházat«, hanem ugyanarról az egy valóságról, magáról az egyházzal, amelyik az egyik oldaláról nézve »láthatatlan«,

a másiktól nézve pedig »látható«. »Az igaz hitben meg-
egyező gyülekezet« nem más, mint az »örök életre kiválasz-
tott gyülekezet«. Ez utóbbinak csupán Isten előtt nyilván-
való titka válik az előbbiben — annyira, amennyire — a
mi szemléletünk számára is nyilvánvalóvá, mert az »igaz
hitre« éppen azok jutnak el az Ige emberi bizonyágtéte-
lének hatása alatt, akikben a Szent Lélek ereje által érvé-
nyesül az ő »örök életre kiválasztottságuk«.

Azt mondtuk: »annyira, amennyire«, tehát nem tel-
jesen és tökéletesen válik »láthatóvá« is a »láthatatlan egy-
ház«. Ezt nem azért szükséges hangsúlyoznunk, mivel a
mi szemünk előtt mindig csak egy része jelenik meg az
egésznek, t. i. az a része, amely térben és időben elég
közel van hozzánk, hogy a szemünkbe tűnhessen. Ez is
igaz ugyan, de ez olyan hiba, amely nem magában az egy-
ház valóságában rejlik, hanem csak a szemlélőnek korlátozt
megfigyelő képességeiben. Aki nincs egy helyhez kötve,
hanem be tud járni országokat és világrészeket, az előtt
ledőlnek a térbeli szűk korlátok és annak számára látha-
tóvá válhatik a vele egy időben élő egyház a világ egyik
szélétől a másikig. S ugyanígy vagyunk az időbeli korláto-
zottságunkkal. Ha elég hosszúéletűek volnánk hozzá, magá-
nak az egyháznak a valóságában nem volna semmi aka-
dálya annak, hogy első kezdeteitől utolsó napjaiig végig
ne figyelhessük egész történeti életfolyamatát. Azonban
az egyház »láthatatlan« valósága számunkra még a kor-
látlan megfigyelési lehetőségek ilyen elképzelt esetében
is csak viszonylagosan és részlegesen válhatnék »láthatóvá«,
és pedig magában az egyház kettős természetében rejlő
oknál fogva: Isten Fiának a munkája »Szent Lelke által«,
megy végbe, de úgy, hogy ebben az isteni munkába egy-
ben az »Ige által« emberek szolgálata is beleszövődik. Az
emberi élet és szolgálat, amíg bűnös emberekről van szó,
mindig csak olyan közege lehet a beléje rejtőző és általa
érvényesülő isteni munkának, hogy annak fényéből átsuga-
roztat is, de el is nyel, azt láthatóvá is teszi, de el is homá-
lyosítja.

Valamennyire mindig »láthatóvá« válik a »láthatatlan«
egyház, mert a »kiválasztottak« nyilvánvalóan eljutnak a
Jézus Krisztusban való hitre. Ez az »igaz hit« magában véve
ugyan szintén »láthatatlan« valami, mert a léleknek benső

viszonya Jézus Krisztushoz és magát ezt a viszonyt külső szemlélő nem ellenőrizheti. De vannak olyan alkotóelemei, amelyek igenis bárki által észlelhető megnyilatkozásokban jutnak kifejezésre. Így hozzá tartozik bizonyos megismerés is, amely többé-kevésbé határozott és világos meggyőződések szül és ezeket a hívő ember nem titkolhatja el, hanem meg kell vallania. És együtt jár a hittel a Jézus Krisztus iránti engedelmes magatartás, amelynek gyakorlatilag is meg kell látszania a hívőnek életében. Hitvallásából tehát meglátható, hogy az »igaz hitben« él-e vagy még nem jutott el annak birtokába, cselekedeteiből pedig meglátható, hogy valóban él-e az »igaz hitben«, vagy pedig csak a szájával vallja azt, tehát igazában nem is jutott el annak birtokába.

Ezért, ha fennáll az a követelmény, hogy emberileg arra kell igyekeznie az egyháznak, hogy valóban »az igaz hitben megegyező gyülekezet« legyen, ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy olyanokat fogadhat csak be tagjai közé, akik hitvallásukkal bizonyosságát adják annak, hogy csakugyan beletartoznak »az igaz hitnek egyességébe« és rajta kell lennie minden serkentésével és fegyelmező segítségével azon, hogy ezek a hitvalló tagjai az életükkel is igazolják hitük komoly valóságát. Magához tartozóknak kell ugyan tekintenie azokat is, akik úgy szólván »beleszülettek« közösségébe s akik így már zsenge gyermekkoruktól fogva rá vannak bízva nevelő gondjaira. De igazában csak akkor fogadhatja az ilyeneket is közösségének soraiba, amikor hitvallásukkal számonvehető bizonyosságát adják annak, hogy a hitben eleitől fogva elnyert neveltetésük meghozta a kívánt eredményt, ők is eljutottak már az »igazi hitre«. Mindenképpen tisztán kell tartania azonban sorait olyanoktól, akik nem is titkolják, hogy lélekben nem tartoznak »az igaz hit egyességéhez«, valamint azokat is, akik hangosan állítják ugyan ezt magukról, de életük valóságával mégis azt bizonyítják, hogy nem haladnak egy úton »az igaz hitben egyezőkkel«.

Bármilyen gondosan igyekszik is azonban az egyház arra, hogy ezeknek a követelményeknek eleget téve emberileg biztosítsa azt, hogy valóban a »hívők közössége« legyen, aminek lennie kell, mégis mindig alázatos tudatában kell maradnia annak, hogy ez az igyekezete csak gyarló

eredményre vezethet. Egyfelől az »igaz hit« lehet sokszor olyan gyenge, hogy nem tud eléggé öntudatosan megszólalni a kíváncsú hitvallásban vagy nem tud cselekedeti magatartásban úgy megnyilatkozni, hogy ennek alapján számon lehessen tartani. Ezért kívül maradhatnak az egyház emberileg kialakított közösségén, vagy kirekesztethetnek belőle olyanok, akik pedig beletartoznának. Másfelől a hit megvallásában hangőztatott meggyőződéseket eltanulhatják másoktól és a hitből gyümölcsként fakadó cselekedeteket is utánozhatják olyanok, akiknél ez nem fakad valóban az élő »igaz hitből«. Ezért a szív titkaiba bele nem látó emberi ítéletet megtévesztheti a látszat és a »hívók közösségébe« belejutnak és abban megmaradnak olyanok is, akik nem tartoznak oda. Lehetnek ezek a hibák átmenetiek is, — a gyenge hit megerősödhetik és számonvehető megnyilvánulásai alapján megnyílhatik az ajtó az addig kívül voltak előtt, viszont a hit hazug látszatai előbb-utóbb szétfoszolhatnak és a »hívók közössége« megtisztíthatja magát a beléje került hitetlenektől. De lehet, hogy ebben a földi életben sohasem kerül sor az ilyen tévedések orvoslására. Ehhez még hozzájárul az is, hogy azt az emberi gondoskodást és ellenőrzést, amely igyekszik megtartani a »hívók közösségének« tiszta jellegét, bűnös emberek gyakorolják, akik sokféleképpen vétkeznek ebben a jógyülekezetükben is. Azt a törvényt, amely általában is, de különösen ezen a ponton irányadó a »hívók közösségének« életére nézve: »az igazságot követni szeretetben« (Ef. 4, 15.), állandóan megsértik, vagy azzal, hogy a szigorú »igazság« érdekében szeretetlen, szűkkeblű ítélkezésbe esnek, vagy azzal, hogy rosszul értelmezett »szeretetből« lazán és hanyagul kezelik az »igazság« érdekeit. A »hívók közösségének« emberi alakítása olyan ügy, amelyért állandó éberséggel kell küzdeni, de kész eredményt, amellyel meg lehetne elégedni, sohasem lehet elérni.

De mindezekből az emberi gyarlóságoktól és hibáktól eltekintve sem lehet »az igaz hitben megegyező gyülekezet« azonos az »örök életre kiválasztott gyülekezettel«. Az elméletileg elképzelhető legtokéletebb emberi gondoskodás mellett is, amelyről az élet valósága mindig messze elmarad, legföljebb azokat ölelhetné fel »az igaz hitben megegyező gyülekezet« az Istentől »örök élte ki-

választott gyülekezetből», akiknek a »kiválasztott« volta már nyilvánvalóvá vált az »igaz hitre« való eljutásukban. Ezeken kívül még sokan lehetnek Isten előtt számontartva úgy, mint »kiválasztottak«, akikről ezt emberek még csak nem is sejtik, mert még nem jött el az ideje annak, hogy Istennek titkos végzése napfényre jussanak az illetők életében. »Nékem sok népem van ebben a városban«, — mondotta Pálnak az Úr, amikor Korinthusban még csak egy maroknyi volt a »látható egyház«. Akármilyen gondosan elhatárolja is tehát magát a »hívók közössége«, hogy ezt a jellegét hitetlenek belekeveredésével el ne veszítse, határai sohasem lehetnek merev határok. Ellenkezőleg, olyan mozgó határoknak kell lenniük, hogy egyre tágulva egyre többeket ölelhessenek fel.

Különben is a határok őrzésétől még egyetlen ország sem virágzott még fel. Az a kérdés: milyen élet és munka folyik a határokon belül. »Az igaz hitben megegyező gyülekezet« legfőbb gondja nem kifelé kell, hogy irányuljon, hanem befelé; az is fontos, hogy hitetlenek távoltartassanak tőle és beleelegyedve a maguk hidegségével, ne hűtsék le benne a hitnek hőfokát, de elsősorban az a fontos, hogy a lehető legmagasabb hőfokon fűtse át a közösséget a hitnek a melege. Ha erőteljesen él ebben a gyülekezetben és minden következményeiben is komolyan érvényesül az »igaz hit«, akkor az ebből fakadó lendületes élet legnagyobb részében magától megoldja a másik kérdést is: sodra önkéntelenül kiveti magából azokat, akik tévedésből kerültek bele; magával ragadja azokat, akik belevalók és távoltartja azokat, akik idegenek tőle.

A hívőknek tehát az a fődolguk, hogy azt a hitet, amelynek »egyező« birtokába jutottak, ebben az »egyező«, közös voltában úgy táplálják, hogy közös életükben erőteljesen szólalhasson meg annak megvallása és közös szolgálataikban gazdagon megteremjenek annak cselekedeti gyümölcsei. Mivel pedig az »igaz hit« mindig az Ige bizonyágtételén gyullad fel és mindig abból merít új meg új táplálékot, »az igaz hitben való megegyező gyülekezet« nem lehet más, mint az Ige körül tömörülő gyülekezet. Ázáltal válik benne »láthatóvá« a »láthatatlan egyház« mindenekfelett, hogy mindenki észreveheti: itt olyan emberek vannak, akiket a Jézus Krisztusról szóló bizonyágtétel tart

össze, közös életük az Óróla szóló Szentíráson alapszik, egybegyülekezésük középpontjában az Óróla hirdetett Ige és az azt kiábrázoló sákramentumok állanak, és egymás társaságát azért keresik, mert ott Óróla van szó.

Ilyen, az Ige körül kialakuló közösség természetesen azok között létesülhet elsősorban, akik nem csak egy időben élnek, hanem térbelileg is elég közel élnek egymáshoz, hogy »az igaz hitben való egyezésüket« az Ige körül való »látható« egybegyülekezésükkel megmutathassák és ápolhassák. Ezért a »láthatatlan egyház« valósága »láthatóan« elsősorban az egy helyen lakó hívők gyülekezeteiben jelenik meg és rejtelmes élete ezeknek az életében válik szemlélhetővé. Aki látni akarja a »láthatatlan egyházat«, amennyiben az »láthatóan« is megnyilvánul, annak itt kell azt keresnie. Ezért van az, hogy az Újtestamentum nyelve az ilyen helyi gyülekezeteket nem csak ugyanazzal az »ekklésia« névvel jelöli, amely az egyházat a maga egészében is jelenti, hanem róluk ugyanolyan jelzőkkel és állítmányokkal beszél, amelyek az egyházat a maga egészében illetik meg. Mennyiségileg csak parányi részei az egésznek, de minőségileg bennük tükröződik az egésznek mivolta. Az »igaz hitben való egyezés« természetesen ennél sokkal szélesebbkörű érvényében is kifejezésre kell, hogy jusson és ezért a helyi gyülekezeteknek »egyház«-volta nem jelentheti azt, hogy önmagukkal megelégedve mindegyikük csak a maga életét élje. Az **egymás közti** »egyezésüket« is meg kell mutatniuk azzal, hogy közös életet élnek, közös célokra összefognak, magukat közös irányítás alá helyezik. De akármilyen emberi intézkedések történnek és akármilyen emberi szervezeti formák alakulnak is ki evégre, kisebb és nagyobb körzetekre szóló, egész országokat felölelő, vagy éppen országhatárokon is fölülemelkedő egyházi szervek mindig csak arra valók lehetnek, hogy az egyes helyi gyülekezeteknek legyenek szolgálatára az ő közös ügyeik érdekében. Igazában »az igazi hitben való egyezés« ezekben a helyi gyülekezetekben, az ő életükben és munkájukban, és az ő egymás iránti magatartásukban kell, hogy megmutatkozzék.

Alapjában véve a mi egyházi életünk szervezeti formái meg is felelnek ennek: tiszteletben tartják a helyi gyülekezeteknek önállóságát és mindegyiknek kötelességévé

is teszik, hogy a magaválasztotta vezetőség által maga alakítsa életét. Csak az ment feledésbe, hogy ezt a gyülekezeti életet úgy kell alakítani és a vezetőségnek is elsősorban arra kell gondot fordítania, hogy minden gyülekezet »az igaz hitben egyező gyülekezet« legyen és semmi más. S a legnagyobb baj nem is az, hogy hívők és nem hívők elegyes társaságává lett az a közösség, amelynek a »hívők közösségének« kellene lennie, hanem elsősorban az kell, hogy bűnbánatra és megújulásra serkentsen, hogy a hívők ebbe az állapotba, mint valami egészen rendjénvalóba bele is nyugodtak. Nem is érzik azt az emberi felelősséget, amely az Isten egyházának ebben a földi világban való kialakításáért rájuk hárul. Ebből a mély álomból fel kell ébredniük és egyházi életünknek ebből a zavaros helyzetből való kiemelkedéséért munkához kell látniuk!

IX. Az egyház élete szélességben.

Az eddigiekben tisztázódhatott előttünk a Káté szava nyomán: mi történik és hogyan történik az egyház életfolyamatában. Van azonban a Kátéknak még néhány fontos mondanivalója arról is: *milyen keretek közt* játszódik le ez a folyamat. Istennek Fia — úgymond — »az egész emberi nemzetségből a világ kezdetétől fogva annak végezetéig« alakítja magának azt a »gyülekezetet«, amelyről szó van. Ezek valóban tágas keretek. Térben felölelik az egész föld színét, időben átfogják az emberiség egész történetét. Eszerint az egyház valóságát csak az látja jól, aki ezekbe a korlátlan távlatokba helyzetten szemléli.

»Az egész emberi nemzetség« színtere tehát az egyház kialakulásának. Semmilyen elhatárolás, amely az emberiséget részekre oszthatja, nem szabhat határt az egyház életfolyamatának. Az egész emberiségnek ügye az, nem pedig ennek vagy amannak a részének az ügye. Hogy az egyház milyen »egyetemes«, »katholikus« jellegű közösség, azt már hangsúlyoztuk is az előbbieknél. Most még csak azt hangsúlyozzuk, hogy így állván a dolog, az egyház élete annál gazdagabban teljesedik ki, mennél inkább valósággá is válik életében minden népre kiterjedő egyetemessége. Mert bár eleitől fogva »az egész emberi nemzetségre« kiterjedőnek volt szánva, természetesen nem lett ázzál azonnal és egyszerre. Ennek megvan a története. Az idők rendjén terjedt tovább egyik népről a másikra. Volt olyan hosszú időszak is, amelyen át csak egyetlen népre, az ótestamentumi Izráelre szorítkozott élete. Akkor még csak mint valami burokba zárt bimbó készült arra, hogy a burok felfelérésével majd kivirágozhassék igazi életére, az »egyetemes« életre, amely már nem ismer semmilyen elhatárolást. De azóta is, hogy elhangzott a világos parancs:

»Elmenvén tegyetek tanítványokká minden népeket!« (Máté 28, 19.) és ennek értelmében elkezdődött az egyháznak »az egész emberi nemzetségre« való kiterjeszkedése, évszázadokon át még sokáig folytatódott ez a folyamat és mind máig sem fejeződött be, távolról sem. De amily mértékben előbbrehaladt az egyház ezen az úton, olyan mértékben vált teljesebbé az élete belső tartalmában is. A világ életében szélességben elért gyarapodása mindig egyúttal mélységben való kiteljesedését is jelentette mi-voltának.

Az »örök élet« szempontjából nem tesz ugyan semmi különbséget az, hogy valaki az emberiségnek ehhez vagy ahhoz a részéhez tartozik evilági életében. De éppen azért, hogy ez az igazság teljes fényében kiragyogjon, megkíván-tatik az, hogy az emberiségnek nem csak bizonyos ré-szeihez tartozó emberek, hanem valóban különbség nél-kül »az egész emberi nemzetséghez« tartozók eljussanak az »örök élet« birtokába. Hogy az egyház élete csak-ugyan hiányos és csonka mindaddig, amíg minden népből való emberek nem »gyűjtetnek egybe« közösségében, az különösen akkor tűnik a szemünkbe, ha evilági oldaláról nézzük meg, úgy, amint úton van afelé a cél felé, amelyre »kiválasztatott«. Hiszen, amíg még felsorakozóban és fel-vonulóban van ebben a földi világban, addig mindig magán viseli annak a bélyegét, hogy mely népekből és fajokból »gyűjtetett egybe«. A Szent Lélek munkája lényegében min-dig és mindenütt azonos ugyan, de megnyilvánulásai más-más színezetet öltenek aszerint, hogy milyen vérmérsékletű, milyen fejlettségű, milyen sorsban élő nép gyermekeiben munkálkodik. Az Igének is mindenütt és mindig ugyanaz a mondanivalója, de szava mégis más-más zengést nyer aszerint, hogy milyen nyelven, milyen nemzet körében szólal meg. Azok a különbségek tehát, amelyek »az egész emberi nemzetséget« sokfelé tagolják, nem törölődnek el az egyház életében sem. Csak valamennyi emberi színárnya-lat együttvéve alkalmas arra, hogy benne »megismertessék az Istennek sokféle (pontosabb fordítás szerint: sokszínű, tarka) bölcsessége«; vagyis életének teljes gazdagságát, amelyet Isten elgondolt felőle, csak akkor fejtheti ki az egyház, ha valóban »az egész emberi nemzetség« ügyévé vált és az emberiségnek minden része lerótta a maga

sajátos hozzájárulását az egyetemes közösség meggazdagításához (Ef. 3, 10.). És minden alkotóelem, amelynek része van ennek az összképnek a kialakulásában, a maga színeit is csak akkor tudja teljesen kifejteni, ha ebben ösztönzik és segítik a többiek is valamennyien a maguk sajátos hatásaival. Ezért nem válhatik az egyház teljesen azzá, aminek lennie kell, mindaddig, amíg kivétel és maradék nélkül »minden ágazatból és nyelvből és nemzetből és népből« való emberek nem épülnek bele közösségébe. (Jel. 5, 9.)

Ezzel már rámutattunk arra is, milyen szorosan összefügg az egyház élete ebben a világban »az egész emberi nemzetségnek« azzal az életével, amelyből »kiválasztatott« és »egybegyűjtetik«. »Főpapi imádságában« így imádkozott Jézus Krisztus az övéiért: »Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól«. (Ján. 17, 15.) Akik elnyerik az »örök élet« ajándékát, nem ragadtatnak el ebből a bűntől megfertőzött és a halál ítélete alatt pusztuló világból, hanem benne maradnak mindaddig, amíg el nem jön számukra az ideje annak, hogy az »örök élet« teljességébe átjuthassanak innen. Ez sok veszéllyel jár és sok szenvedéssel is járhat. De ez az ára annak, hogy Istennek Fia a maga munkáját emberi bizonyosságtételnek a felhasználásával végezhesse ebben a világban. Az idézett »főpapi imádságban« ezek a szavak is elhangzottak: »Nem csak őérettük könyörgök, hanem azokért is, akik az ő beszédükre hisznek majd énbenem«. (Ján. 17, 20.) Hogyan kerülhetne sor arra, hogy híveinek emberi »beszéde« által másokban is megszülessék a hit s így »az igaz hitnek egységében« egyre jobban kialakuljon az Ő »gyülekezete« ebben a világban, ha hívei nem élnének állandóan együtt a többi emberrel az »emberi nemzetség« közösségében?

Ennek a közös életnek a révén az Isten Fiának »gyülekezete« osztozik evilági környezetének a sorsában: azzal együtt élvezi Istennek minden áldását, akár természeti, akár szellemi javakban jelentkeznek azok; azzal együtt szenved Istennek ítéleteit, amelyekkel az eljövendő végső ítéletre figyelmezteti Isten az embereket; és azzal együtt dolgozik is mindazoknak a feladatoknak a munkálásában, amelyek az emberi élet fentartása és kiművélese érdekében az emberre hárulnak ebben a világban. Egyszóval az egyház

nem vonhatja ki magát az »emberi nemzetség« általános ügyeiből. Hiszen lépten-nyomon maga is hasznát látja mások munkájának és a maga előnyeire élhet annak eredményeivel. Nem lehet tehát felelőtlen élősdiye az emberiség általános életének, hanem ki kell abból vennie a maga részét becsülettel.

Sőt egészen különös felelősséget is kell éreznie annak az életnek alakulásáért, amelyet környezetével való közösségben él. Hiszen ez az ő élete is. Ha legsajátosabb életét abban éli is, ami megkülönbözteti környezetétől, azért akkor is a maga életét éli, amikor környezetével együtt dolgozik és szenved. És Istennék Fia, aki »kiváltképen való népet« (Tit. 2, 14.) formál magának az Ő egyházában, akkor is Ura annak, amikor az a többi emberrel való közös életét éli. Ura Ő ennek az általános emberi életnek is. Ha nem terjeszkednék ki az Ő uralma »az egész emberi nemzetség« életére mindenestől fogva, éppúgy nem alakíthatná ki abból a maga »kiváltképen való népét« sem, ahogy a szobrász nem formálhatná ki a maga művét, ha nem volna hatalma az egész márványtömb felett, amelyből azt ki akarja formálni. Már most az általános emberi életben minden zűrzavar és bonyodalom onnan ered, hogy az emberek nem ismerik el ezt az Ő uralmát, nem igazodnak az Ő akaratához és nem kíváncsiak arra. Ezért az a »gyülekezet«, amelyet Ő a maga uralma alá vont s amelynek igyekeznie is kell mindig megtudakozni az Ő akaratát, abban a kiváltságos helyzetben van, hogy kezében tartja a kulcsot, amely megnyithatja az általános emberi élet kérdéseinek a zárját. Nem erőltetheti ugyan rá a világra az általa felismert megoldásokat, de még kevésbé teheti meg azt, hogy hátat fordít a világnak és hagyja azt a maga keserű levében forgozódni, összekuszálódott bajait még csak jobban elmérgesítő hiábavaló kísérletezéseiben vergődni és pusztulni. Tartozik a környezetének azzal a szolgálattal, hogy az igazi megoldásokat felmutassa, hirdesse, szavával és példaadásával kíváncsisággá és meggyőzőekké tegye. És tartozik ezzel a szolgálattal elsősorban a maga Urának: így tehet róla bizonyosságot, mint minden élő Uráról. Hogy hallgatnak-e rá vagy nem, elfogadják-e a világ a jó útmutatást vagy megmarad a maga tévelygéseinek útvesztőjében, az lehet sorsdöntő kérdés az általános emberi élet szempont-

jából, de nem érinti az egyház felelősségét a maga szolgálatáért, amelyet a világ életében be kell töltenie.

Az egyház mindenesetre bizhatik abban, hogy belőle sok gyógyító, tisztító, fejlesztő és előbbresegítő hatás árad ki környezetének életébe is. »Ti vagytok a földnek sava!« — ebben a megállapításban nagy ígértet foglaltatik. (Máté 5, 13.) Ha nem is máról hónapra, hanem talán csak nemzedékek elmúltával; ha nem is könnyen, hanem a világnak sok heves ellenkezését elszenvedve; és ha nem is olyan mértékben, amilyenben jó volna, hanem csak részlegesen: bizonyára meglátszik az általános emberi élet alakulásán annak a hatása, hogy ott él benne a maga bizonyoságtévő életével az egyház is. És minden egészséges, üdvös fejlemény, amely egész népek, vagy végül az egész emberiség erkölcsi és művelődési, gazdasági és jogi, családi és társadalmi életében így az egyház hatása alatt bekövetkezik, megannyi nagy hálával veendő ajándék az egyház számára is. Hiszen ezek által az ő életének kifejlésére válik alkalmassabbá az általános emberi élet. Magának formálja így kedvezőbbé a környezetének rendjét az egyház. És sok ereje, amelyet különben egy egészen mostoha, sőt ellenségesen idegen környezet elleni védekezésre kellene elhasználnia, minden olyan eredmény révén, amelyet a világ életének a kellő irányban való alakítása terén már elért, felszabadulhat, hogy más célokra legyen felhasználható az egyház életében.

De akármilyen jelentős eredményeket ér is el az egyház a világ általános életére gyakorolt hatásaival, sohasem felejtheti el azt az alapigazságot, hogy más »az egész emberi nemzettség« élete és más az Isten Fiának »kiválasztott« és az »egybegyűjtés« folyamatában levő »gyülekezetének« élete. Nem szövődhetik bele az egyház annyira a maga környezetének az életébe, hogy közben feláldozza a maga sajátos mivoltát. Éppen azért, hogy mennél jobban betölthesse a »só« üdvös hivatását az általános emberi élet javára, vigyáznia kell arra, hogy »megízetlenült sóvá« ne váljék, mert akkor »nem jó azután semmire«. (Máté 3, 13.) Nem szabad sohasem túlbecsülnie a világ életében elért eredményeit. Hiszen azok által csak a világ életének a külső rendjét tudja megváltoztatni, nem a belső lényegét. Az ő saját körén kívül, amelyben a Szent Lélek »örök életre« vezérlő és abban előbbresegítő munkája folyik, mindenütt a bűn

és a halál törvénye uralkodik a világban. Legvilágosabban abból látható ez meg, hogy még ami jó gyümölcs megterem is az egyház életéből az általános emberi élet számára, az ott állandó romlás és eltékozlódás veszélyének van kitéve, úgy hogy csak az egyházból mindig újra kisugárzó hatások óvhatják meg attól, sőt sokszor egészen visszájára is fordul és áldás helyett átokká válik.

Az egyház, amelyet Istennek Fia »magának« alakít »az egész emberi nemzetségből«, mindvégig úgy él abban benne, mint lényege szerint idegen, sőt ellenséges környezetben. »Mint lilium a tövisek közt«. (Én. én. 2, 2.) »Harcoló egyház«, amelynek mindig résen kell állania, hogy környezetének akár erőszakosan támadó, akár hízelgően alattomos ellenségeskedésével szemben fenn tudja tartani magát. Ha a világ sok mindenben enged is tanácsainak és példaadásának, sohasem szabad átengednie magát annak a hazug álomnak, hogy most már úrá lett a világ élete felett és ő szabja meg annak irányát. És nem szabad meglepődnie, ha akár hosszú békeesemények látszó idők után is újra nyílt harcokban is kitör ellene a világ ellenségeskedése. Istennek Fia örökkévaló hatalmával igazgatja ugyan a népek és az egész emberiség életét, de ebben a földi világban Ő is úgy jelent meg annakidején, mint a kereszthalál oltárára szánt áldozati Bárány s ezért az Ő »gyülekezete« is, amelyben mint »testében« továbbfolytatja az Ő kiteljesedő életét, ebben a világban a keresztnak árnyékában él. »Imé én elbocsátlak titeket, mint juhokat a farkasok közé«. (Máté 10, 16.) Eljön majd az ideje annak is, hogy az Ő egyháza osztozzék vele mennyei dicsőségében és hatalmában, mert hiszen így imádkozott érte: »Atyám, akiket nékem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, azok is velem legyenek«. (Ján. 17, 24.) De ez a jelenbeli, földi életen túlra szóló ígéret. És benne foglaltatik az a feltétel, hogy az egyház, ha ott »vele akar lenni«, akkor itt, ebben a világban is legyen kész elfoglalni azt a helyet, amelyet Ő elfoglalt: a megvetettség, az üldöztetés, a halálra ítéltség helyét.

Nem nehéz felismernünk azt a sok mulasztást és vétet, amelyet egyházi életünkben az Igének ezek ellen az igazságai ellen elkövettünk. Elméletileg tudtuk és vallottuk ugyan mindazt, amit a Káté ezekbe a szavakba foglal:

»az egész emberi nemzetségből«. A gyakorlatban mégis úgy leszűkült az érdeklődésünk köre, mintha az volna »az egész egyház«, amelyet mi a »mi egyházunknak« szoktunk nevezni. Az egyháznak az emberiség más részeiben is élő egyetemes valósága felé legfeljebb akkor tekintettünk ki, amikor abból innen vagy amonnan szellemiekben vagy anyagiakban valami haszon származhatott a magunk egyházi élete számára. Vajmi ritkán került sor már jó ideje arra, hogy magunkat a nagy egész egy részének érezve, lerójuk mi is a hozzájárulásunkat a más népek körében folyó egyházi életnek az előmozdításához és olyan közös célok szolgálatához, amelyek ránk éppúgy tartoztak volna, mint másokra. Úgy tekintettünk egyházi életünkre, mint ami alapjában véve **nemzeti** ügyünk s amihez ezért más nemzetekbelieknek éppoly kevés közük lehet, mint nekünk az ő ügyeikhez.

Ezzel aztán visszajára is fordítottuk azt a viszonyt, amelyben az egyháznak az ő evilági környezetével kell állania. Büszke tudatában annak, hogy milyen bőséges áldások fakadtak a múltban nemzeti életünk javára a mi eleinknek egyházi életéből, úgy véltük, hogy az egyházi élet, legalább a mi egyházi életünk, nem is másra való, mint éppen nemzeti életünk érdekeinek a szolgálatára. Holott úgy kellett volna néznünk a helyzetet, hogy éppen fordítva: nemzeti életünk, mint az egyetemes emberi életnek egyik darabja, arra való, hogy benne is kialakuljon az Isten Fia »gyülekezetének« egyik része, és pedig azzal a sajátos színezettel, amellyel éppen ez a rész gazdagíthatja meg az egészet. Az »örök életünk« álmodott nemzetnek a szempontja alá helyeztük az egyházat és aszerint méltattuk, hogy életéből milyen értékek teremnek amannak a javára; holott az lett volna a dolgunk, hogy nemzeti életünket szemléljük az egyház szempontja alatt és azt nézzük: milyen lehetőségeket rejt magában »az igazi hitben megegyező gyülekezet« kialakulására, amelyben egyedül kínálkozik az »örök élet« ajándéka. Tudhattuk volna, hogy az egész emberiség és benne minden nép arra való, hogy mint valami szántóföld megteremje Isten számára az egyházban kiérlelődő aratást, és ezért nemzeti életünk jövőjét sem biztosíthatja semmi jobban, mint az, ha jól termő táblának bizonyul az Isten gazdaságában. Nem törődve

azzal, hogy mit szól hozzá nemzetünk, elismeréssel és megbecsüléssel van-e mindazért, amit egyházi életünknek köszönhet, vagy közömbösséggel, esetleg egyenesen ellenségeskedéssel viseltetik irántunk, az lehet csak a főgondunk, hogy bennünk és általunk az igaz értelemben vett egyház, az Isten Fiától »egybegyűjtött« és az Ő pásztori gondja és vezetése alatt álló »gyülekezet« éljen, nőjön és virágozzék. Ha ez megvan, akkor nemzetünk jövő sorsáért sem kell aggódnunk.

X. Az egyház élete hosszában.

»A világ kezdetétől annak végezetéig« folyik az Isten Fiának az a munkája, amelyből az egyház lesz, mondja a Káté és ezzel az egyház életének ugyanolyan hosszanti távlatait nyitja meg, mint amilyeneket a szélesség méretében mutatott fel. Végesvéig az emberiség egész történetén húzódik eszerint az egyház története. Sohasem volt és soha nem lesz olyan korszak, amelyben váratott volna magára, megszakadt volna, vagy bármi módon szünetelt volna az egyház élete ezen a földön.

Ennek ellene mondani látszik az Igének az a tanítása, amely az egyházat úgy tünteti fel, mint Jézus Krisztuson alapulót. Hiszen Ő az a »fundamentum«; amelyen kívül »más fundamentumot«, amelyen az egyház élete felépülhetne, »senki sem vethet«. (I. Kor. 3, 11.) Akár arra helyezük a súlyt, amit Jézus Krisztus az Ő földi pályafutása alatt cselekedett avégre, hogy utána lehessen és tényleg legyen is neki egyháza ebben a világban, akár a Szent Léleknek az Ő mennybemenetele után történt kitöltését emeljük ki, mint az egyház megszületésének az alkalmát, így is, úgy is jellegzetesen újtestamentumi valóságnak szoktuk az egyházat tekinteni. Hogy ebben csakugyan van sok fontos igazság, arra mindjárt rá is térünk. De a Káté arra figyelmeztet bennünket, hogy nagy egyoldalúságba esnénk, ha csak ezeket az igazságokat tartanók szem előtt és megfeledkeznénk arról, hogy lényege szerint az egyház élete messze visszanyulik az újtestamentum előtti időkbe is, sőt visszanyulik »a világ kezdetéig«.

»Egyéb időkben«, az előző évszázadok hosszú során át, csakugyan »meg nem ismerttetett az emberek fiaival« az a »titok«, amely az egyház életében kitárul, — úgy, ahogy most, az újtestamentumi időkben, »kijelen-

tetett a Lélek által». (Ef. 3, 5.) Igaz valósága szerint csakugyan ismeretlen valami volt az egyház e világon mindaddig, míg el nem jött megszületésének ideje. De az élet nem a születéssel kezdődik. Abban csak napvilágra jön a magzat, amely az anyaméhben elrejtett életét már jóval azelőtt megkezdte. Még nem az igazi életét élte akkor. Olyan létfeltételek közé volt berekesztve, amelyekből kiszabadulva juthatott csak el igazi életére. De azért mégis élt már. Az egyház is így élte csírázó, készülő életét már az Ótestamentum napjaiban is, bár csakugyan úgy áll a dolog, hogy aki meg akar ismerkedni az egyház életével, annak nem az Ó-, hanem az Újtestamentum lapjain kell azt megnéznie. Bizonyos egyoldalúsággal tehát mondhatjuk azt is, hogy az Ótestamentum korszakában még nem volt egyház, — t. i. ugyanazzal az egyoldalúsággal, amellyel az is mondható, hogy nem volt akkor még sem Szent Lélek, sem Ige. »Még nem vala Szent Lélek«, — mondja maga a Szentírás is a Pünkösöd előtt időkről, — »mivelhogy Jézus még nem dicsőítették meg«. (Ján. 7, 39.) Értendő ez alatt az, hogy amíg Jézus Krisztus be nem fejezte az Ő szolgálatát el egészen kereszthaláláig és dicsőséges feltámadásáig, addig a Szent Lélek nem kezdetett hozzá az Ő tulajdonképeni munkájához. Mert az abban áll, hogy ennek a megfeszített és feltámadott Jézus Krisztusnak a megismerésére nyitja meg az emberek lelki szemeit és az Őbenne való hitre hajlítja az akaratukat. De ha ebben az értelemben »nem vala Szent Lélek«, azért öröktől fogva való Isten Ő és hogy sohasem hiányzott egészen az emberi lélekben való munkálkodása, annak világos bizonyossága a sok ótestamentumi ember, aki elnyerte ihletését, erejét és vezérletét. Ige sem volt az előtt a szónak abban a teljes értelmében, amelyben az Újtestamentum emlegeti. Mert e szerint az értelme szerint az Ige nem más, mint a világban már megjelent Jézus Krisztusról szóló bizonyágtétel, amelyben az egyik ember a másoknak vagy a többieknek a figyelmét Őreá irányítja. Ilyen bizonyágtétel és Istennek ezáltal megszólaló szava természetesen nem hangozhatott fel régebbi időkben, amikor Jézus Krisztus még meg sem jelent, sőt nem hangozhatott fel még az Ő földi élete folyamán sem, hanem csak akkor, amikor már úgy lehetett visszamutatni az Ő egész

élete művére, mint befejezetre. De azért, amint már volt róla szó, Isten »sok renddel és sokféleképen szólott« azelőtt is, és mindmáig is az Ige szól hozzánk, ha nem is kiteljesedett mivoltában, mindabból a régebbi bizonyosságtételből, amely az Ótestamentum írásaiban ránkmaradt. »Szent Lelke és Igéje« által tehát folyt már az Isten Fiának egyházépítő munkája már az Ő testben való megjelenése előtti nemzedékek hosszú során át.

Sokban különbözött az egyház akkori élete attól a teljes mivoltában kialakuló egyházi élettől, amelyet az Újtestamentumnak Pünkösöd utáni napjaiból ismerünk. A legfontosabb különbségre, amelyre minden más különbség is visszavezethető, már rámutattunk: még nem látszott meg rajta, hogy »az egész emberi nemzetségből« gyűjtetik egybe, hanem — bár föl-fölvillant benne annak a tudata is, hogy az a rendeltetése, hogy az egész embervilág ügyévé szélesedjék ki, — egyelőre csak egyetlen népnek a körére szorítkozott. Ennek az evilági értelemben vett, földi, testi népnek, az Izráel népének az élete és a sorsa volt az az anyaméh, amelybe bezártan élte embrió-életét. Nem volt ez a nép sem a maga egészében »örök életre kiválasztott gyülekezet«. Távolról sem. Ebből a népből is csak egy lelki »mag«, néha csak egy maroknyi »maradék« volt az, amely ilyen »kiválasztás« részese volt. (Róm. 9.) Az egész népről is beszélhetünk ugyan úgy, mint Isten »kiválasztott népéről«, de nem »az örök életre való kiválasztás« értelmében, hanem csak abban az értelemben, hogy a történelem folyamán ez a nép volt »kiválasztva« Isten terveiben arra a nagy kiváltságra, hogy benne már derengjen az Ő kijelentésének fénye és ezáltal kezdjen kialakulni »az igazi hitben megegyező gyülekezet« addig is, amíg Jézus Krisztusban föl nem támad az egész világ számára a beteljesedett kijelentés napja és annak nyomán az Isten akarta szent »gyülekezet« minden nép felé el nem indul a maga igazi életfolyamatával. De addig úgy bele volt szövődve az egyház élete az Izráel népének az életébe, mintha a kettő egy és ugyanaz az ügy lenne.

És ahogy minden szorosan illő hüvely nagyjában formázza annak a tárgynak a körvonalait, amelynek tartályául készítették, úgy vált az egyház ügyével való szoros egybesimulása által az Izráel népének ótestamentumi története

is szakadatlan példázatává az egyház életének és sorsának. Árnyékos körvonalakban kiolvasható belőle az egyháznak mindenkori nagy okulására: mint alakítja és gondolja Isten »az Ő népét«, mint védelmezi harcaiban, mint menti meg sokszor emberileg reménytelen helyzetekből is, mint alázza meg bűnei miatt és tisztítja meg azoktól, ha kell, kemény ítéleteivel, mint neveli sokszor nehéz próbatételekben, de mint vezérli hatalmas kezével állandóan tovább a jövő felé, amelyet neki megígért. Ezért Izráel népének ősatyáiban a saját lelki elődeit láthatja a mindenkori egyház. »Akik hitből vannak, azok az Ábrahám fiai«, ha test szerint akár milyen nemzetségből származtak is. Az Izráel népének zsoltárai alkalmasak arra, hogy a mindenkori egyház meg-megszólaltassa benne Istennek dicséretét csakúgy, mint a maga panaszos kéréseit. És az a Messiás, akinek eljövetelétől Izráel népe várta a maga végső »megszabadítását«, nem más, mint akit a mindenkori egyház vall Szabadítójának.

Mielőtt ősatyáinak az elhivatásával megindult volna ennek a népnek a kialakulása, nem volt semmilyen meder, amely befogadta volna az egyház ősi, kezdődő életfolyamatát. De az Ige nem hagy kétséget bennünk afelől, hogy amióta csak él ember ezen a világon, s amióta csak bekövetkezett az emberéletnek a bűn által való nagy romlása, mindig munkálkodott már az az isteni kegyelem is, amely ebből a romlásból ki tudja és ki akarja menteni az embert. Valamilyen módon, — nem a mi dolgunk feszegetni, hogy milyen módon, — mindig szólott Isten egyesekhez, tehát volt Ige, amelyből ha talán nagyon homályosan is, de valamennyire ismerhették Őt, és mindig hatott az Ő Szent Lelke egyesekre, akik az Ő szavára az »igaz hittel« adtak ezért választ. Hiszen az »igaz hit« dolgában sohasem az a döntő kérdés: mennyi világosodott már ki valaki előtt az Isten kijelentéséből, hanem az, hogy akár teljes gazdagságában ragyog az előtte, akár csak néhány halvány sugarát foghatta fel, rábízta-e magát és átengedte-e magát a vezetésének? Eleitől fogva mindig volt tehát olyan »gyülekezet«, amelyet Isten Fia »Szent Lelke és Igéje által« teremtett magának, még azokban az időkben is, amikor ném lehetett rámutatni olyan keretekre, amelyekben megtalálható, sem egy bizonyos népnek az életében, mint az Ótes-

tamentum idején, sem a minden népek körében folyó »egybegyűjtetése« által a környezetéből kiemelkedő külön közösségben, mint az Újtestamentum napjai óta.

Amikor aztán Jézus Krisztus »megdicsőülésével« teljes tartalmát megkapta az Ige, amelyet Ő »tanubizonyságaira« rábizott, és rájuk ki is töltetett a Szent Léleknek az az ajándéka, amelyből addig csak izelítőt kaphattak az emberek, ütött az órája az egyház megszületésének, igaz sajátosságában való napvilágra jövetelének. Azóta folyik Isten Fiának a munkája úgy ebben a világban, hogy nincs már egyetlen népre korlátozva, hanem »lerontatván a közbevettett válaszfal«, amely Izráelt addig elhatárolta a többi néptől, »minden népekre« kiterjeszti életét, de úgy, hogy egyetlen népével sem válik annyira azonossá a sorsa, mint valamikor az Izráel népével, hanem minden népből, amelyre szétágazik, csak »az igaz hitben egyezőket« öleli fel a maga sajátos, külön közösségébe. És így fogja járni az egyház a maga rendelt útját az Ige szerint mind »a világ végezetéig«. Amikor kiteljesedik az emberiség életében »az örök életre kiválasztott gyülekezet«, lezáródik az emberi történelem. Véget érhet ez az egész ideigvaló világ, mert betöltötte szerepét: Isten Fia »egybegyűjtötte« belőle, akiket akart, mindnyájukat átvezette a bűnös romlás pusztaságán; a többi már »az ígélet földjén«, »az örök élet« teljességének világában folytatódik.

Mindabból, ami az egyház életében addig lejátszódik, csak egy nevezetes vonást emel ki az Ige, amely új dolog az eddig már elmondottakkal szemben. Ez az a sajátos szerep, amelyet Izráel népe tovább is játszik az egyház történetében. Ez egyelőre a mellőztetés szomorú szerepe. Izráel népében is van ugyan mindenkor bizonyos »maradék a kegyelemből való választás szerint«. (Róm. 11, 5.) És mivel senki ember fia nem tudhatja, kikben lappanganak »az örök életre kiválasztottak« ennek a népnek a soraiban is, azért feléje is állandóan hangoznia kell az Ige bizonygatótelének abban a reménységben, hogy az a Szent Lélek ereje által hathatóssá is válik. De míg más népek körében úgy fölgyarapodhatik az egyház serege, hogy hatásaival átjárhatja azoknak életét és arra rányomtatja többé vagy kevésbbé, hosszabb vagy rövidebb időre a maga bélyegét, addig az Izráel népe egészében és általánosságban

véve sokáig úgy elzárkózik a soraiból Isten Fiának »gyülekezetébe« »egybegyűjtöttek« bizonyágtétele és hatása elől, mintha az egyház történetének az idők végéig enélkül a nép nélkül kellene lejátsszódnia, amelyből pedig elindult valamikor »az egész emberi nemzetség« behálózására. De ez a »megkeményedés« csak átmeneti jelenség. Egyszer az egyház történetének az útja vissza fog kanyarodni oda, ahonnan kezdetét vette. Ha a látszat azt mutatja is, hogy Isten Fia minden más népnek a körében végzi, csak éppen annak a népnek a körében nem tudja vagy nem akarja végezni a maga egyházépítő munkáját, amely eredetileg elsősorban lett volna annak színteréül rendeltetve, a valóság az, hogy ennek a népnek az életében, ha később is, ha utoljára is, annál csodálatosabban fogja megmutatni irgalmát és hatalmát. A »megkeményedés« csak addig tart, »amíg a pogányok teljességre bemegegyen«. (Róm, 11, 25.) És az egyház végső kialakulásánál, az egész isteni mű kiteljesedésénél megint olyan különleges szerep, a zárókö szerepe vár erre a népre, amelyen különleges szerepre volt kiválasztva az egyház életének a kezdeténél.

Egyébként az egyháznak közben lejátsszódó egész története nem más, mint bizonyága annak, hogy amennyire isteni ügy, ugyanannyira emberi ügy is. A benne szereplő emberi bizonyágtétel hűsége vagy hanyagsága szerint vannak emelkedései és vannak hanyatlásai. Néha olyan lendületes terjeszkedésben van, hogy egész népeket elborít életáramlásával, máskor szégyenletesen összezsugorodik, mint valami kiszáradófélben levő folyó. Néha egészen el-mocsarasodik, úgy, hogy szinte már csak poshadó állóvíz lesz belőle és csak lent a mélyben van mégis valami áramlás, ami azt mutatja, hogy életfolyamata még sem szűnt meg egészen. Máskor megint, és pedig néha a legmosztóább körülmények sziklafalai közé szorítva, újra zuhatag-szerű rohanással ragad magával mindent, ami sodrába kerül. De akármilyen változatos képet tár is a figyelő szeme elé, aki elkíséri az évszázadok útján, lényegében mindig ugyanaz: amennyiben csakugyan megérdemli az egyház nevét, Isten Fiának a szakadatlan munkája, aki minden történelmi változáson át mozgásban tartja az egyház életfolyamatát, míg végre »a világ végezetével« az bele nem torkollik az örökkévalóság tengerébe.

Ahogy sokat és sokszor vétkeztünk az Ige tanítása ellen azzal, hogy az egyházat nem abban a világra kiterjedő szélességében tartottuk szem előtt, amely igazi mivolta szerint jellemzi, ugyanúgy sok a bűnünk atekintetben is, hogy **időben is** leszűkítettük egyházszemléletünket. Történetéből is csak az érdekelt minket, ami hozzánk legközelebb esik és ezért eltűnt a szemünk elől az egész emberiség történetén eleitől végig áramló az az isteni életfolyam, amely az egyháznak igazi lényegét alkotja. Az egyház történetének egyik, az emberi bűn okozta gyászos jelensége az, hogy olyan elváló részekre ágazik szét, amelyek mindegyikének megvan aztán a külön története. Mint amikor egy nagy folyam mocsárrá szélesült és eliszaposodott szakasza után az segíti elő erősebb és tisztább továbbáramlását, hogy erre is, arra is új medreket talál, amelyekben többfelé oszolva folytathatja útját, úgy ágazott el a mi egyházi életünk is siralmas elhanyaglásba jutott nemzedékek után a reformáció idején a maga külön irányába. És nem lehetünk eléggé hálásak azért, hogy az így új, friss áramlásba lendült egyházi életnek, mint annak örökösei, mind máig érezhetjük mi is a sodrát. De egy-egy ilyen elágazás sohasem maga az egész folyó. Sem szélességében, mert mellette futnak más ágak is. Sem hosszúságában, mert hiszen amint elváltak vizei a maguk útjára, előbb vagy utóbb megint közös mederbe is ömlenek más ágakkal. Az egyház egyes részeinek a története mind csak átmeneti fejezet az egyház egész életfolyamatában, amely »a világ kezdetétől annak végezetéig« tart. S ezért az Ige szerinti igazi egyházi élet az, amely magát az egész múlt letéteményesének érzi, a maga lelki örökségének ismeri el mindazt, amit Isten Fiának munkája az elmúlt évezredek alatt kialakított az emberiség életében, és mindezt az értéket tőle telhetőleg felszíva és elevenen tartva magában, ugyanígy az egész egyház jövődjé felé tárja ki vágyakozó szívét. Mennél jobban benneélünk így az egyház egész életében, abban is, ami multjából már ismeretes lehet előttünk, és abban is, amit még csak az Ige ígéreteitől átvilágított köd takar el előretéte előttünk, de aminek a végső határán, »a világ végezeténél«, fölragyog előttünk a teljességére kialakult »diadalmaskodó egyház«, — annál inkább éljük az egyháznak igazi életét.

XI. Néhány fontos kiegészítés.

Mindezekben, bármilyen nagy segítségünkre volt is a Káténak az egyházzal szóló felelete, távolról sem volt lehetséges mindent számonvenni, amit az Ige mond nekünk az egyházzal. Még csak a legfontosabb dolgoknak sem járhattunk egészen a végére, egyszerűen azért, mert náluk a Káté nem ebben a feleletében szól, amelybe utóvégre nem lehetett minden fontos igazságot belézsűfolni, hanem egyebütt beszél róluk elég nyomatékosan. Az elmondottak kiegészítéséül azért jó lesz legalább még három olyan vonatkozását kiemelni az egyház életének, amely semmilyen nem maradhat megemlékezés nélkül, ha úgy akarjuk magunk előtt látni az egyházat, ahogy az Ige mutatja fel előttünk.

Az első arra a forrásra vonatkozik, amelyből az egyház élete fakad. Hangsúlyoztuk ugyan a Káté nyomán, hogy az egyház egész életét Istennek Fia mozgatja, benne az Ő munkássága folyik. És nem egyszer volt szó arról is, hogy Istennek Fia »az idő teljességében« emberré lett Jézus Krisztusban, aki pályafutását kereszthalálával és feltámadásával tetőzte be. De még nem volt alkalmunk annak a kiemelésére: milyen összefüggés van az Ő kereszthalála és feltámadása között egyfelől, s az egyháznak az Ő munkássága alatt való kialakulása között másfelől. Pedig ezt az összefüggést világosan kell látnia maga előtt annak, aki az Ige szerinti, igazi művoltában akarja szemlélni az egyházat. Az egyház egész élete ugyanis abból a tényből nő ki, hogy Istennek Fia emberi életben megtestesülván, ezt az életet odaáldozta a halálba és a megáldoztatásnak ezt az útját megjárva tért vissza feltámadása által az Ő dicsőségébe. Az egyház életében ennek a titokzatos áldozatnak a gyümölcsei teremnek meg.

Nem volna lehetséges különben, hogy emberek elnyerhessék az »örök élet« ajándékát és arra már öröktől fogva »kiválasztásnak«. Az Istennel való közösség lehetősége csak örökre és reménytelenül eljátszott lehetőség maradhatott volna számukra, ha egyszer abból bűnös voltuk által kiszakadtak. Az egész embervilág csak Istennek megsemmisítő végső ítélete felé sodródhatott volna. Hogy ehelyett mégis az történik, hogy legalább egy részében helyreáll az Istennel való közösség és az »örök életnek« újra részesévé válva kiépül a megromlott embervilágból egy megújított »gyülekezet«, amelyben végül megvalósulnak Istennek céljai, amelyekért az embert megteremtette, az csak annak révén lehetséges, hogy a megérdemelt, igazságos ítélet az erre »kiválasztottak« feje felől máshova fordult el és villámos feszültsége más utat talált a kiszülésre. Istennek Fia azért lett emberré, hogy emberként odaállva emberek helyébe a maga büntelen életére vonja a bűnösök feje felett függő ítéletet s ezzel lefizesse az árát annak, hogy az igazságos Isten »magával megbékéltethesse« a vele végzetes ellenségeskedésbe jutott embervilágot. (II. Kor. 5, 18.) Meghalt azért, hogy egyház lehessen ezen a világon. Ezért munkálkodhatik most az embervilágban azért, hogy tényleg legyen is egyház. S az egyház egész életfolyamatában nem más történik, mint hogy sorra és egyre teljesebben valósággá válik mindaz a felséges lehetőség, amelynek az árát Ő lefizette kereszthalálában.

Bűnös embereket »gyűjt egybe magának«, akiket el kellene taszítania magától, de olyan bűnös embereket, akiket »az Ő vére megtisztít minden bűntől«. (I. Ján. 1, 7.) Az Ő halálának érdemeért már nem számítanak bűnösöknek. »Egynek igazsága (igaz-vólta) által minden emberre elhatott az életnek megigazulása«. (Róm. 5, 18.) Az így »egybegyűjtöttek« továbbra is bűnös emberek maradnak földi életüknek végéig, mert hiszen ha beléjük oltatott is az »örök élet« ajándéka s ha annak ereje által úgy megtört is bennük régi bűnös természetük hatalma, hogy felszabadultak zsarnoki uralma alól, azért mindez még csak részleges és hiányos eredmény. Él még bennük az »óember« is és naponként újra meg kell öldökölniük. Ezért még távol vannak attól, hogy egész valójukat átjárta és átalakította

volna az az új élet, amelyre »újonnan születtek«. És mégis megmaradhatnak Isten Fiának »oltalma« alatt és részesülhetnek az Ő »megtartó« gondoskodásában, mert bűneik többé nem számítanak, Elnyelte azokat mindenestől fogva az a nagy mélység, amely az Ő megáldoztatásában feltárult. »Ahol megnövekszik a bűn, ott a kegyelem sokkal inkább bővülködik«. (Róm. 5, 20.) Ennek a kereszt felől áradó kegyelemnek a bőségében él az egyház. Nem más, mint a Jézus Krisztus engesztelő áldozatáért megigazított bűnösök »gyülekezete«. »Krisztus szerette az egyházat és önmagát adta érte«. (Ef. 5, 25.)

Ezért az Igének, amely embertől emberhez szólva munkálja az egyház épülését, Jézus Krisztus kereszthalála kell, hogy a középpontjában álljon, — hozzáértve ahhoz természetesen az Ő feltámadását is, amelynek fényében ismerhető fel az Ő kereszthalálának igazi titka is. Az erről szóló bizonyágtételnek van a Szent Lélek ereje által olyan hatása, amely által »egybegyűjtetik« az egyház. »Én, ha felemeltetem a földről«, — mondotta Jézus Krisztus, — »mindeneket magamhoz vonzok«. (Ján. 12, 32.) S ez az Ő »felemeltetése«, amelyet oda kell tárnunk egymás szeme elé, nem más, mint az Ő halálában való legnagyobb megáláztatása, de egyben az Ő legmagasabb »megdicsőülésének« a módja is. »Oltalmazó és megtartó« hatalmát is az által tapasztalhatja meg az egyház, ha mindig öntudatosabban odaemelkedik és mindig jobban meggyökeredzve odatelepszik az Ő keresztségének a tövébe. Mert ha emberi okoskodás előtt »bolondságnak« tűnik is fel és emberi mérlegelés szerint csak szánandó »erőtelenségnek« számít is »a megfeszített Krisztus prédikálása«, valójában mégis ez sugározza »Istennek bölcsességét«, amely által az egyház megtalálhatja legbonyolultabb kérdéseinek a megoldását is, és belőle árad »Istennek hatalma«, amely által az egyház minden veszedelmen át »megtartatik«. (I. Kor. 1, 18—25.) Az az »igaz hit«, amelynek »egységében« nyilvánvalóvá válik az egyház valósága, legbenső lényegében nem más, mint erre a bizonyágtételre, »a keresztről való beszédre« adott igenlő válasz: az érettünk meghalt és feltámadott Jézus Krisztusnak, mint megváltó Aunknak elfogadása.

Van azután az egyház életének ezen a lehetségesítő előfeltételén kívül magában az egyháznak a valóságos életében is egy megemlíttetlenül nem hagyható vonás, amelyről a Káté azért nem szól az egyházat tárgyaló feleletében, mert mindjárt utána, amikor a Hiszekegy következő tételét, »a szenteknek egyességét« tárgyalja, van alkalma külön is foglalkozni vele. Itt kiemeli, hogy »a szenteknek egyessége« nem csak azt a nagy kiváltságot jelenti, hogy »minden egyes hívő, mint tag, az Úr Jézus Krisztusnak, minden Ő javainak és ajándékainak osztályrészese«, vagyis »tagja« ennek révén az egyház szent közösségének, hanem jelenti azt az elkötelezettséget is, hogy »kiki kötelességének ismerje, hogy az Istentől nyert ajándékokat készséggel és örömmel a többi tagok javára és üdvösségére fordítsa«. (55. Kérdés.) Azt jelenti ez, hogy az egyház tagjai szeretetközösségben is egybe kell, hogy fűződjenek egymással. Elsősorban az által válik ugyan »láthatóvá« az egyház bennünk, hogy »Szent Lelke és Igéje által« mindnyájukat elvezette Istennek Fia az Őbenne való »igaz hitre« s ezt az »egyességüket« ők felismerik, öntudatosan vállalják, tőlük telhetőleg ápolják és megvallásával együtt lépnek a világ szeme elé. De ez »az igaz hitben való egyesség« nem volna valóság, ha nem volna mindjárt ennél több is. Ahogy az egyes ember életében is csak »a szeretet által munkálkodó hit« az igazi hit (Gal. 5, 6.) és ha nincsenek a szeretetből fakadó »cselekedetei«, amelyekben mint gyümölcsökben megmutatkozik élő volta, akkor »meghalt ő magában« (Jak. 2, 17.), ugyanúgy a »hívők közössége« is csak akkor valóságos, ha a közösen elnyert és közösen megvallott hitből szeretetben való életközösség nő ki. Azért hasonlatos az egyház »testhez«, mert minden élő testnek az a törvénye, hogy egy tag sem él önmagának, hanem mindegyik a többiekért is éppúgy él, mint önmagáért. Az egymásnak való kölcsönös szolgálat által teljesítik a tagok az egyházban is »a testnek növekedését a maga felépítésére szeretetben.« (Ef. 4, 16.)

Nem is csak azokra »az Istentől nyert ajándékokra« áll ez, amelyekkel kiki a maga lelki életében gazdagodott meg s amelyeket azért nyert el, hogy velük sáfárkodva igyekezzék »a többi tagok javát és üdvösségét« munkálni, hanem éppúgy áll minden egyébre is, alsóbbrendű, mű-

állandó, testi és evilági javakra is. Azok is olyan »az Istentől nyert ajándékok«, amelyeknek az a rendeltetésük, hogy a szeretet szolgálata által forgalomba kerüljenek és eljussanak oda, ahol a szükség várja őket. Az egymás iránti szeretetnek ilyen szolgálataira, mindennemű javaknak »készséggel és örömmel« való egymás közti megosztására, természetesen ott nyílik alkalom legelső sorban, ahol az egyház tagjai egymással állandó érintkezésben vannak: az egy helyen élők helyi »gyülekezeteiben«. Ott ismerik egymásnak szükségleteit közvetlen, mindennapi szemléletből s ott nyújthatja egyikük a másikuknak a kívánt segítséget a legtermészetesebben. De a szeretetben való ez a közösség nem korlátozódhatik egy-egy ilyen »gyülekezetnek« a belső körére. Állandóan előfordulhat az, hogy egy-egy helyen élő »gyülekezet« a maga egészében is, vagy ilyen »gyülekezeteknek« egész csoportjai reá vannak utalva valamilyen segítségre, amelyet valamelyik másik »gyülekezet«, vagy ilyeneknek egy másutt élő egész csoportja adhat meg nekik. Az egyház egyetemes valósága, amelyet földi távolságok nem darabolhatnak fel különélő részekre, abban válik ilyenkor »láthatóvá«, hogy a testvéri együvértartozás ereje minden távolságon át is megtermi a segítő szeretetnek gyümölcseit. Sőt meg kell bizonyulnia ennek a szeretetközösségnek még az idő távolságain át is. Ahogy a jelenben élők háláival kell, hogy érezzék, mennyit köszönhetnek elmúlt nemzedékekben előttük jártaknak, és pedig nem csak lelki értékekben, hanem rájuk örökségképen szállott evilági javakban is, amelyekre az elődök »készséggel és örömmel« meghozták a maguk áldozatait azért, hogy késői nemzedékek életében is hasznát láthassa ennek az egyház élete, ugyanúgy kell a jelenben élőknek is szívükön viselniük a jövőbeli egyházi életet és amennyire a jövő titkainak a ködén tapogatódzva át tud hatolni a gyarló emberi előrelátás, úgy kell gazdálkodniuk »az Istentől nyert ajándékokkal«, hogy tőlük telhetőleg segítségére legyenek a még meg sem született nemzedékeknek is.

Végül egy harmadik mozzanat, amellyel ki kell egészítenünk a Káténak itt ehelyen közölt tanítását, arról a **végről** szól, amely felé az egyház útja visz evilágbeli történetén át. Itt csak azzal utal reá a Káté, hogy határként mutatja fel »a világ végezetét«, mint ameddig szakadat-

lanul tart Isten Fiának munkálkodása által az egyház kialakulása ebben a világban. Hégy az Ige tanítása szerint mi van azon a határon túl, arról más helyen beszél a Káté. De még vázlatosságában is csonka volna az a kép, amelyet az Igében élénk táruló egyházzól megrajzolni igyekeztünk, ha erről külön is nem ejtenénk néhány szót. Arra ismételtén utalnunk kellett már, hogy az »örök élet« ajándéka, amelyre »kiválasztatásuk« alapján a Szent Lélek és az Ige által eljutnak az egyház tagjai, — éppen ezáltal válván az egyház tagjaivá, — teljes valóságában nem ebben a földi életünkben, hanem csak ennek határain túl lesz osztályrészükül. Amít most kapnak belőle, az csak »záloga« a jövődönék, előleg és ízelítő abból. »A Lélek zsengejének birtokosai« csupán, akik »fohászkodva várják« a teljesség idejének eljövételét. (Róm. 8, 23.) Most még nyomatékosan rá kell mutatnunk arra, hogy ez a »sóvárgó« vágyakozás és a benne megszólaló bizonyos »reménység«, amellyel az Ige szerint az egyház előretekint a jövődő felé, annyira hozzátartozik a lényegéhez, hogy nem igazán egyház az, amelyből ez hiányzik.

Amint mindent Istennek Fia munkál az egyház életében, úgy azt a dicsőséges jövődőt is, amely az egyháza vár, Ő fogja elhozni. Az egyháznak küzdelmes evilági életének az fog véget vetni, hogy Ő, aki egyszer megjelent alázatosságban, újra meg fog jelenni dicsőségben. Annak idején eljött, hogy megáldoztassék, de majdan el fog jönni, hogy ítéljen és uralkodjék. Akkor majd »a Jézus nevére minden térd meghajol... és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére«. (Fil. 2, 10—11.) Általánosságban a világ számára az ítélet napja lesz az, de az »örök életre kiválasztott gyülekezet« számára, amely már ebben a világban is ennek az Úrnak az uralma alatt élt, harcai után a győzelmi öröm napja lesz. Addig az egyház élete a saját tagjainak bűnössége miatt is, de ebbe a bűnös világba való beleszövődöttsége miatt is, csak töredékesen és hiányosan, annyira-amennyire válhatott »láthatóvá«. Alapjában véve »el volt rejtve Krisztussal az Istenben«. De »amikor Krisztus, a mi életünk, megjelen, akkor majd ti is Ővele együtt megjelentek dicsőségben«. (Fil. 3, 3—4.) Nem lesz többé szükség arra, hogy »látható« és »láthatatlan« mivolta között különbség tés-

sék: »láthatatlan« mivoltának egész titokzatos gazdagsága és szépsége »láthatóan« fog előragyogni belőle. Az egész teremtettség eléri akkor a maga rendeltetésének célját. Most legtöbbször »hiábavalóságnak« látszó léte elnyeri majd akkor kivilágosodó értelmét. Ezért öntudatlanul is »sóvárogva várja« az egész mindenség ama napot, amelyen Jézus Krisztus »megjelenésével« együtt »megjelennek« majd megdicsőült mivoltukban az övéi, »Istennek Fiai« is, akik a jelenben még csak burkolt, csírázó életüket élik ebben a világban. Hogyne várnák akkor sóvárgó reménykedéssel ők maguk ezt a jövőndőt? (Róm. 8, 19. 23.)

Az egyháznak szíve legmélyéből fakadó imádsága csak ez lehet: »Jövel, Uram Jézus!« (Jel. 22, 20.) Azért nevezetik »a Krisztus menyasszonyának«, mert gondolatai és érzései a »mennyezőnek« várva-várt napja felé repesnek, amelyen teljessé válik majd a Vőlegénnyel való egyesülése. Nem lehet más foglalatossága, mint hogy állandó előkészületben legyen arra a napra, amelyen majd »ön maga elé állítja« Ura »dicsőségben«, mindentől megtisztultán, ami szépségén foltot ejthetne, »hogyan ne legyen rajta szeplő vagy sömörögzés vagy valami efféle«. (Ef. 5, 27.) Nem volna menyasszony az, aki vágyakozva nem készülné így vőlegénye elé, és nem »Krisztus menyasszonya«, nem az Ő egyháza az, amelyben kihűlt a vágyakozás az Isten Fiával örökre való dicsőséges egybekelésre, aki »magának« evégre »gyűjti egybe« és evégre »oltalmazza és tartja meg« az Ő »kiválasztott gyülekezetét«!

Van ezeken kívül valami, amiről azért nem beszél a Káté az egyházzal kapcsolatban, mert maga az Ige sem beszél róla. Ez az egyház szervezeti formája. Az elmondottakból kiviláglik, hogy elsősorban a helyi gyülekezetekben ölt látható testet az egyház és ezeknek egymással közösségben kell élniük. Hogy miképpen öltöztethető bele az egyház élete olyan szervezeti formákba, amelyek megfelelnek az egyház ilyen természetének, azt Isten nyilván rábízta magára az Ő Szent Lelkének vezetése alatt élő mindenkori egyházra. Azt is láttuk, hogy az egyház minden tagjára háruló szolgálatokon kívül vannak az egyház életében különleges szolgálatok is, amelyek nem hiányozhatnak, de amelyeknek elvégzésére nem mindenki alkalmas. Kell, hogy legyenek az Ige hirdetésére és általában a közösségi

élet vezetésére, egyebek közt a szeretetszolgálat lebonyolítására is beállított külön szervek. De hogy evégre hogyan szerveztessenek tisztségek és munkakörök, arra megint nem ad az Ige semmilyen szabályzatot. Igéri, hogy az egyház mindig megkapja a kellő kegyelmi ajándékokkal megáldott embereket az ilyen szolgálatok betöltésére, — az aztán az ő dolga, hogy a különböző korok és helyzetek követelményei szerint hogyan állíthatja bele életébe őket, hogy szolgálatuk a legjobban végbe is mehessen. Szabadsága van az egyháznak az ilyen kérdésekben és ebben a megkötetlen szabadságában kell megmutatnia, hogy igazán egyház, vagyis az Isten Fiának »gyülekezete«, amelyben minden emberi gondolat arra figyel és minden emberi rendelkezés azt szolgálja, amit »Szent Lelke és Igéje által« az adott helyzetben és az adott időben Ő akar munkálni.

XII. A válságból reám eső rész.

Amint a Káté szavainak kapcsán vonásról vonásra kirajzolódott előttünk az egyháznak az a képe, amelyről Isten Igéje szól, megérthettük: miért van válságban a mi egyházi életünk manapság. A mi egyházi életünk nem az, aminek Isten az Ő tudunkra adott akarata szerint szánta az egyházi életet és aminek Istennek Fia a valóságban is formálja azt. Hogy ismétlésekbe ne essünk, mert hiszen fejezetről fejezetre volt már alkalmunk megtenni az összehasonlítást minden mozzanatról, amely az egyháznak az Ige szerinti mivoltából kidomborodott előttünk, elég ha csak azokra gondolunk vissza, amiket a Káté szavainak kiegészítéséül kellett még emlékezetünkbe idéznünk az Igéből. A mi egyházi életünk nem áll a Jézus Krisztus keresztségének a jegye alatt és nem az Ő halálából fakadó élet árad szét benne. Pedig az a tény, hogy legünnepélyesebb egyházi cselekményünknek mindmáig megmaradt az Uri Szent Vacsora, amelyben Jézus Krisztusnak érettünk való megáldoztatása ábrázolódik ki, nyilván emlékeztethetne bennünket arra, hogy ekörül a középpont körül kellene forognia az egész egyházi életünknek. A valóságban azonban csak egy kicsiny, nagyon megfogyatkozott része forog ekörül a középpont körül s annak kisugárzó és összetartó hatalma egyáltalán nem uralkodik egész egyházi életünk felett. Ugyanígy szégyent vallunk, ha annak a kérdésnek a mérlegére helyezzük rá egyházi életünket: mennyiben fonódunk »az igaz hitnek egyessége« révén olyan szeretetközösségbe egymással, amelyben »akár szenved egy tag, vele együtt szenvednek a tagok mind, akár tisztességgel illetetik egy tag, vele együtt örülnek a tagok mind«? (I. Kor 12, 26.) És ami az Úr Jézus Krisztus visszajövetelének boldog reménységgel való sóvárgását illeti, valljuk meg,

olyan furcsa »menyasszonyéhoz« hasonlít a mi életünk, akit nem is érdekel már menyegzőjének az ügye. Látóköörünk leszűkült erre a földi világra; úgy, ahogy igyekszünk benne berendezkedni egyházi életünkkel; s a mi a jelenbeli világnak a határain túl van, az vagy reménytelen sötétségnek tűnik fel előttünk, amelybe azért nem is jó előrenézni, vagy legjobb esetben olyan szürke ködbe burkolódzik, amelyiknek a titkait fürkészni úgyis elfárad a tekintetünk; de semmiképen nem ragyog előttünk azoknak az ígéreteknek a fényében, amelyeknek beteljesedésére az egyháznak pedig boldog reménykedéssel lehetne és kellene előrenéznie. Mindezt összefoglalva meg kell állapítanunk, hogy noha »az Ige egyházának« a neve alatt élünk, valóságos egyházi életünk messze elhanyagolt »az Ige egyházának« az életétől, amilyennek az magából az Igéből megismerhető. Az ilyen hazug állapot pedig nem lehet időálló. A múltó évek kikezdik, mállasztják és bomlasztják. Előbb-utóbb tarthatatlanná válik, még ha nem jönnek is rá olyan viharos napok, amelyekben minden megrázkódik és csak az marad meg, ami szilárdan áll. Ránk pedig napjainknak hatalmas arányú forradalmi átalakulásaival eljöttek a megméretésnek és számonvételnek ezek a különlegesen komoly napjai is. Ezért van egyházi életünk válságban: úgy nem mehet tovább, ahogy eddig ment.

Ha már tudjuk, miért jutottunk ebbe a válságos helyzetbe, akkor már az a másik kérdés is eldőlt számunkra: merre vegyük útunkat ezentúl? A válságból való kibontakozás módja s az az irány, amelyben a tarthatatlanná vált állapotnak el kell dőlnie, adva van: vissza kell formálód-nunk valóban »az Ige egyházává«, komolyan véve mind-azt, amit Isten maga jelent ki számunkra az Ő egyházának mivoltáról és ahhoz igazítva mindenben a magunk gondolatait annak megfelelővé kell formálnunk egyházi életünket.

Ha már most azt kérdezi valaki, akinek ez lelkiismereti kérdésévé vált: mit jelent ez a gyakorlatban? — akkor jó még egyszer odafigyelnünk a Káténak az egyházzól szóló hitvallására, mert van abban még valami, ami híven tolmácsolja az Igének tanítását éppen ebben a kérdésben való eligazíttatásunk tekintetében. Miután elmondotta ugyanis a Káté az egyházzól az Ige alapján a maga néhány mondatba egybesűrített legfontosabb mondanivalóját, még

szükségesnek tartja hozzáfűzni ezt a mondatot is: »... és hiszem, hogy annak« — t. i. annak a »gyülekezetnek«, amelyet Isten Fia »egybegyűjt, oltalmaz és megtart«, — »én is élő tagja vagyok és örökké az is maradok«. Az első tekintetre úgy tűnhetik fel, mintha ez a személyes vallomás felesleges volna itt, mert hiszen az egyház valóságáról előbb elmondottak enélkül is, magukban is helytállóak és elengedőek. Valójában azonban úgy áll a dolog, hogy az előzőeket is csak az mondhatja el az egyházzal igazán, aki ezt a saját magáról szóló záradékot is hozzá tudja fűzni. Másszóval: az egyház mivolta csak annak táruul fel, aki nem a kívülről nézi, mint maga is részese az egyház életének. A szavakat, amelyek az egyház »egybegyűjtéséről«, »oltalmazásáról«, »megtartásáról« szólnak, akárki elmondhatja és sok mindent érthet rajtuk, ami helyes és találó, de a lényegük csak az olyan ember előtt világosodott ki, aki a maga életében is megízlelte valamennyire azt a valóságot, amelyről szólnak. Mert honnan tudhatná bárki is, mit jelent az, hogy »Istennek Fia egybegyűjti« az ő egyházát ebben a világban, honnan tudhatná úgy, mint ami nem csak mások beszéde, amely lehet igaz is, lehet képzelődés is, ha őt magát is meg nem ragadta volna »Szent Lelke és Igéje által« és bele nem vonta volna a többiekkel való közösségbe, akik eljutottak »az igaz hitnek egységére«? És hogyan lehetne fogalma bárkinek is arról az »oltalmazó« és »megtartó« gondoskodásról, amelyben Istennek, Fia az Ő »gyülekezetét« részesíti, ha maga is nem élné ennek a Jó Pásztornak a naponként megtapasztalt hűségese vezérlete alatt?

Honnan nyerheti el az ember azt a személyes bizonyosságát az Isten Fiának »kiválasztottjai« közé való tartozásának? Honnan máshonnan, mint magától az Isten Fiatól, aki egyenként, szinte »nevükön szólítva« hivogatja az övéit? »Az én juhaim hallják az én szómat, és én ismerem őket, és követnek engem, és én örök életet adok nekik, és soha örökké el nem vesznek és senki ki nem ragadja őket az én kezemből«. (Ján. 10, 27—28.) Az Ő tulajdon szaván, amely Igéjéből felénk zendül és Szent Lelke által szívünkben megpecsételést nyer, alapszik ez a boldog bizo-

nyosság: az Ő nyájának »én is élő tagja vagyok és örökké az is maradok«.

Aki tehát hozzá akar járulni a maga részéről is ahhoz, hogy egyházi életünk visszaformálódjék az Igében elének adott egyházi életnek a mintájára, annak ezen a ponton kell kezdenie: saját magát kell mindenekelőtt megvizsgálnia, vajjon egyáltalán belülkerült-e már azon a körön, amelynek ügyeiről van szó, maga is »élő tagja-e« annak a »gyülekezetnek«, amelynek egyházi életünkben való kialakulását szolgálni akarja, él-e benne olyan »egyháztagsági« öntudat, amely egyet jelent a Jézus Krisztusban elnyert »örök élet« boldog hívő bizonyosságával? A legelső szükséglet, amely nélkül semmiképen nem alakulhat át egyházi életünk az Ige szerinti mintára, az, hogy legyennek sorainkban olyan egyháztagok, akikben ilyen egyháztagsági öntudat él. Azok pedig, akikben él ez az egyháztagsági öntudat, ha azt akarják, hogy ez körülöttük másokban is felébredjen, egyet tehetnek: gondoskodjanak róla, hogy ugyanaz a Szó, amely őket is elhívta, hangozzék szerte, hadd hallhassák meg mások is és követhessék. Egyfelől azt jelenti ez, hogy minden emberileg lehetséges szolgálatot vállalniuk kell avégre, hogy az Ige mennél szélesebb körben, mennél tisztábban és mennél teljesebben hirdettessék, akár közvetlenül járul rájuk ez a szolgálat, akár pedig közvetve úgy, hogy ők az Igének mások által való hirdettetéséről gondoskodnak. Másfelől pedig, mivel az Ige csak a Szent Lélek munkássága által válik fogantatossá, állhatatosaknak kell lenniük abban a könyörgésben, amelynek hívására munkásságba lendülnek a Szent Lélek titokzatos erői és eredményessé teszik az Ige hirdetését az emberek életében.

Ezáltal kétféle eredmény lesz elérhető. Egyfelől olyanokhoz is eljut majd az Ige szava, akikhez még sohasem jutott úgy el, hogy megragadja az életüket. Ilyenek is vannak nagy számmal egyházi életünkön belül is, de azon kívül is, és miért ne gondolnánk az utóbbiakra is? Ráeszmélve az »örök életnek« csodálatos ajándékára, amely Jézus Krisztusban számukra is lehetségessé vált és nekik is felkínáltatik, meg fogják azt ragadni hitükkel s így majd »az Úr minden napon szaporítja a gyülekezetet az idvezülőkkel«. (Ap. Csel. 2, 47.) De meg fog történni az a másik

dolog is, amire talán még nagyobb szükségünk van, hogy sok alvó, öntudatlan hívó föl fog ébredni hitének öntudatos bizonyosságára. Mert sokan vannak sorainkban, akiknek az életében hatott ugyan már az Ige és olyan eredményesen hatott, hogy nem nevezhetők hitetleneknek. De mert az Igének csak halovány fénye világosodott ki előttük, hatásai és eredményei is csak csenevésznek s ezért az ilyen hívók maguk sincsenek tudatában annak, hitük által milyen mérhetetlen gazdagságnak a birtokába jutottak. Az Ige szavának erőteljesebb megzendülése előhívhatja őket szendergésükből és bennük is öntudatossá teheti az igazi egyháztagsággal együttjáró »üdvbizonyosságot«.

Csak arra vigyázzanak mindazok, akik elmondhatják magukról: »Én is élő tagja vagyok (az Isten Fia »gyülekezetének«) és örökké az is maradok« —, hogy ez a vallomás mindig így kezdődjék, akkor is, amikor ki mondják, akkor is, amikor csak magukban ismételtetik: »**Hiszem**, hogy én is...« Hitvallás legyen, amellyel hitük válaszol az Isten Fiának az Igéből feléjük hangzó hívogatóra és biztatásra, de sohase váljék sajátmagukról kiállított bizonyítvánnyá. Ha azzá válnék, elveszítené minden értékét, sőt olyan veszedelmeket idézne fel, hogy jobb lett volna meg sem szólalnia. Aki magán végignézte és magát másokkal összehasonlítva állapítja meg magáról, hogy ő is »élő tagja az Isten Fia »gyülekezetének«, az máris kívülhelyezte magát annak körén, sőt megnehezítette a maga számára azt, hogy valaha is belülkerülhessen azon. »Nem azért jöttem hogy igazakat, hanem hogy bűnösöket hívja megtérésre«, (Márk 2, 17.) — mondotta Jézus és nem csak földi életben, hanem mind máig is azok állanak a legmesszebb tőle, akiknek — magukról alkotott véleményük szerint — »nincs szükségük megtérésre«, még ha azzal indokolják is ezt, hogy ők már egyszersmindenkorra átestek a »megtérésen«. Aki magát az Isten Fia »gyülekezetének« tagjául tudja, annak számára ez állandóan érthetetlen csoda kell, hogy legyen; a maga életében annak semmilyen magyarázatát nem találhatja, hiszen úgy érzi: »A bűnösök közül első vagyok én« (1. Tim. 1, 15.); és sóha le nem róható hálával kell, hogy elteljék azért a kegyelemért, amely őt erre a meg nem érdemelt kiváltságra »kiválasztotta«, de azért a megfoghatatlan isteni türelemért is, amely ennek

a kiváltságnak a birtokában folyton kiújuló bűnei ellenére is mindvégig megtartja. Csak egyetlen alapja lehet annak a boldog bizonyosságnak, amelyben él, és pedig a Jó Pásztornak állandóan feléje hangzó szava, amely őt szölongatja és terelgeti, mint nyájához tartozó juhok. Ennek szabad hinnie és ennek kell is hinnie.

Végzetes csapás volna egyházi életünkre nézve, ha azok, akikben a hitnek ez az öntudatos bizonyossága él, úgy képzelnék »az igaz hitnek egyességét«, amelynek ki kell alakulnia sorainkban, hogy ők most már egymással tömörülve el kell, hogy különítsék magukat azoktól, akikben nem él ugyanez a bizonyosság. Utaltunk már rá, hogy lehet »igaz hit« az is, amelyben gyengesége miatt nem él öntudatosan a hitnek ez a bizonyossága. Hiszen a leg-erősebb hit is átél olyan válságos időszakokat, amikor átmenetileg elveszti ennek a bizonyosságnak a békességét és boldogságát. Hogyne lehetnének hát sokan, akikben az még egyáltalán nem öntudatosodott, de akikben azért a Szent Lélek és az Ige mégis valamennyire hathatós munkát végzett már, amely nélkül nem volnának azok, akik. Az ilyenektől különválni azoknak, akikben a hit öntudatos bizonyossággal él, homlokegyenest ellenkezik azzal, amit az egyház igazi élete megkövetel mindenkitől, aki valóban »tagjává« lett: a »tagok« — és pedig akármiféle »tagok« — egymás közti közösségével. Az erősebbeknek nem az a dolguk, hogy a gyengébbeket magukra hagyják, a többre-jutottak nem tehetik meg azt, hogy az elmaradottabbaktól elszakadjanak; hanem mennél öntudatosabb és fejlettebb valakinek a hite, annál inkább oda kell szegődnie azok mellé és annál hűségesebben ki kell tartania azok mellett, akik éppen az ő szolgálataira vannak ráutalva, hogy az ő hitük is sokkal öntudatosabbá válják és fejlődésében előbb-rejusson.

A hálás alázatosságnak és a szeretetben való szolgáltnak ez a lelke meg fogja óvni a hit boldog bizonyosságában élő egyháztagokat attól is, hogy az egyházi élet sok romlásának és általános elesettségének láttán meddő bírálgatásra tékozzolják az idejüket. Hiszen annak kimutatásával, hogy másoknak milyen hibái és mulasztásai okozzák és tartják fent az egyházi életnek azt az állapotát, amely most válságba jutott, el lehetne tölteni az egész életet, de mi

Haszon volna belőle? Aki elmondhatja, hogy az Isten Fia gyülekezetének »én is tagja vagyok és örökre az is maradok«, az minden visszasságból és bajból, amely útját állja annak, hogy ez a »gyülekezet« igazán kiépüljön egyházi életünkben, csak azt a következtetést vonhatja le, hogy az őhozzá hasonlatosak és elsősorban ő maga viseli a felelősséget. Azt kell éreznie, hogy sok minden megváltoznék, ha a Szent Lélek és az Ige általa is hatalmasabban munkálkodnék a többiek megelevenítésére és az egész egyházi élet megújulására. Bírálatával befelé kell fordulnia, a maga élete felé, és ott is talál egy egész életre való elég feladatot, aminek a felismerése azonban már tényleg előbbreviheti az ügyet, mert hiszen a megoldásuk »saját hatáskörébe« esik. Ez a személyes felelősség természetesen más-más természetű aszerint, hogy ki milyen helyet és szerepet tölt be az egyházi életben. De akár a legnagyobb szolgálatra, az Ige hirdetésének a feladatára rendeltetett valaki, akár a legyegyszerűbb névtelen egyháztag felelőségét viseli is csupán, egyaránt azért kell küzdenie, hogy híven és teljesen lerója a maga részét a »testnek épülésére«, amelynek tagjává őt is beiktatta az Isten Fia.

Főképen pedig arról nem szabad elfelejtkeznie senkinek, aki megízlelve az Ige szerinti egyházi élet valóságát, szeretné annak sodrában látni a mi egész egyházi életünket, — hogy ez alapjában véve nem az ő ügye, sem a többieké, akikben hasonló vágyak élnek, hanem az Isten Fiának az ügye. Kinek-kinek kiosztott Ő abból egy kicsinyke részt, amelyben általunk, mint eszközei által akarja elvégezni a maga munkáját. Még annak a része is, aki ezerszer többre bízott az átlagos többenél, csak kicsinyke rész az egész ügyhöz képest. Mindnyájunknak bőven elégséges ezzel a reánk bízott résszel megküzdenünk. Csak abban találtasunk híveknek! A többi nem a mi dolgunk, hanem »a ház Uráé«. Az Ő jótetszése szerint a maga idején és módján kirendel Ő minden feladatra olyasvalakit, aki annak engedelmes betöltéséért lesz felelős, és így sorra kerül minden kérdés, amely az egyházi életben megoldásra vár, hogy jelenbeli válságából kijutva az Ige szerinti egyház útját járassa. Aki elébe akar vágni az Ő rendelkezéseinek és maga emésztődik azon, hogy ez vagy amaz a másik ember miért nem tölti be a maga feladatkörét úgy, ahogy az Ige

szerinti egyházi élet megkívánná, az közben egészen bizonyosan nagyon becses alkalmakat mulaszt el a maga életében arra, hogy szavának és életének a bizonyágtételével elvégezze az Igének azt a szolgálatát, amely reá volt bízva, és imádságaival egyengesse az útját annak, hogy a Szent Lélek ereje az Ige által elvégezze a maga titokzatos munkáját egyházi életünk megelevenedésére. Jó figyelemztetés számunkra az az »én«-vallomás, amellyel a Káté befejezi az egyházzal szóló mondanivalóját. Egyházunk válságáról elgondolkozva ide, az önmagunk életének a válságához és annak megoldásához kell mindig visszaérkeznünk.

TARTALOMJEGYZÉK

I. A válság az Ige fényében	3
II. Az egyház életfolyamata	13
III. Kinek ügye az egyház?	20
IV. Mi történik az egyházban?	28
V. A Szent Lélek erői	36
VI. Az emberi bizonyágtétel	44
VII. A láthatatlan egyház	52
VIII. A látható egyház	60
IX. Az egyház élete szélességben	68
X. Az egyház élete hosszában	76
XI. Néhány fontos kiegészítés	83
XII. A válságból reám eső rész	91

